

UNODC

United Nations Office on Drugs and Crime

OPRACOWANIE BIURA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH DS. NARKOTYKÓW I PRZESTĘPCZOŚCI

Analiza kryminalna

Podręcznik dla analityków

Centralne Biuro Antykorupcyjne

CENTRALNE BIURO ANTYKORUPCYJNE

Opracowanie Biura Narodów Zjednoczonych Ds. Narkotyków i Przestępczości

Analiza kryminalna

Podręcznik dla analityków

Warszawa 2020

Wydanie oryginalne:

CRIMINAL INTELLIGENCE Manual for Analysts

Copyright © Narody Zjednoczone, kwiecień 2011 r. Wszelkie prawa zastrzeżone.

Zastosowane w niniejszym dokumencie oznaczenia i sposób przedstawiania informacji nie oznaczają w żadnej mierze, że dokument ten wyraża w jakikolwiek sposób stanowisko Sekretariatu Narodów Zjednoczonych w odniesieniu do statusu prawnego dowolnego państwa, terytorium, miasta lub obszaru, lub odnośnych władz, a także w odniesieniu do przebiegu odnośnych granic.

Polskie wydanie:

CENTRALNE BIURO ANTYKORUPCYJNE

Al. Ujazdowskie 9

00-583 Warszawa

www.cba.gov.pl

Copyright © for the Polish edition Centralne Biuro Antykorupcyjne, Warszawa 2020

Tłumaczenie

Tomasz Surdykowski, Wojciech Pietr

Opracowanie, redakcja, skład

Departament Analiz CBA

Elektroniczna wersja

www.cba.gov.pl – w dziale „Antykorupcja – Publikacje”

ISBN 978-83-94606-2-9

Przygotowanie do druku oraz druk

Wydział Wydawnictw i Poligrafii Centrum Szkolenia Policji w Legionowie

ul. Zegrzyńska 121, 05-119 Legionowo

www.csp.edu.pl

Nakład 300 egz.

Spis treści

1.	Wprowadzenie do analizy	1
2.	Proces analityczny.....	9
3.	Przykład krajowego modelu wywiadu kryminalnego: Zjednoczone Królestwo.....	17
4.	Ocena źródeł i informacji.....	25
5.	Analiza i procesy analityczne	29
6.	Podstawowe techniki analizy: analiza powiązań.....	35
7.	Podstawowe techniki analizy: chronologia zdarzeń	49
8.	Podstawowe techniki analizy: analiza przepływów.....	53
9.	Podstawowe techniki analizy: analiza połączeń telefonicznych	59
10.	Opracowywanie wniosków	65
11.	Przedstawianie wyników.....	71
	Załącznik I. Przykładowe wytyczne dotyczące przetwarzania informacji kryminalnych.....	81
	Załącznik II. Formułowanie rekomendacji	87
	Bibliografia.....	89

1. Wprowadzenie do analizy

OD INFORMACJI DO INFORMACJI WYWIADOWCZYCH

Zanim będzie można podjąć właściwą dyskusję na temat informacji i ich analizy w ujęciu teoretycznym i praktycznym, należy ustalić podstawowe kwestie terminologiczne. Poniżej zamieszczono szereg definicji trzech kluczowych pojęć.

Informacje:

- wiedza w stanie nieprzetworzonym.

Informacje wywiadowcze:

- informacje, które można zrozumieć i pojąć;
- informacje niosące wartość dodaną;
- informacje, które oceniono w odniesieniu do źródła i wiarygodności.

Analiza (zarówno informacji, jak i informacji wywiadowczych):

- wyodrębnienie lub rozdzielenie części składowych danego zjawiska;
- określenie tych części;
- prześledzenie danych obiektów aż do źródła, tak aby odkryć ogólne, nadrzędne zasady;
- tabela lub informacja tekstowa przedstawiająca wyniki tych procesów.

Należyte uchwycenie różnic między tymi terminami oraz tego, jak odnoszą się one wzajemnie do siebie, jest niezwykle istotne, niemniej nawet już na tym wczesnym etapie definicje te pozwalają zwrócić uwagę na zasadnicze rozbieżności. Informacje oznaczają po prostu nieprzetworzone dane o dowolnym charakterze, podczas gdy informacje wywiadowcze są to dane opracowane, które wzbogacono o wartość dodaną lub którym nadano dodatkowe znaczenie.

INFORMACJE + OCENA = INFORMACJE WYWIADOWCZE

Do powyższego przekształcenia dochodzi za sprawą oceny, tj. procesu rozpatrywania informacji w kontekście jej źródła oraz wiarygodności.

W najogólniejszym ujęciu analiza polega na gromadzeniu i wykorzystywaniu informacji oraz ich ocenie w celu uzyskania informacji wywiadowczych, które poddawane są dalszej analizie z myślą o sporządzeniu opracowań wspierających świadomy proces decyzyjny.

Podejmowanie decyzji angażuje naszą naturalną zdolność do „analizowania” informacji – całościowego procesu, który można z pożytkiem podzielić na szereg etapów lub – innymi słowy – następujących pytań:

- Na czym dokładnie polega problem, jaką decyzję należy podjąć i dlaczego ta kwestia jest znacząca lub istotna?
- Jakie informacje, które byłyby użyteczne dla rozpatrywanego problemu, są już dostępne lub można je uzyskać bez nadmiernych trudności? Skąd i w jaki sposób informacje te można pozyskać?
- Jakie znaczenie można wydobyć z informacji; co te informacje mówią nam o przebiegu zdarzeń?
- Czy istnieje tylko jedno możliwe wyjaśnienie, czy też pojawiają się inne możliwości lub alternatywne wyjaśnienia? Czy niektóre wyjaśnienia są bardziej prawdopodobne niż pozostałe?
- W jaki sposób wpływają one na decyzje, które należy podjąć; czy niektóre możliwości są potencjalnie lepsze niż pozostałe; czy niektóre wyjaśnienia pociągają za sobą większą szansę powodzenia lub większe ryzyko porażki?
- Czy jesteśmy gotowi podjąć działania przy rozsądnym poziomie pewności, czy też najpierw musimy zgromadzić więcej informacji? Jeśli najpierw musimy zgromadzić informacje, jakie jeszcze informacje są nam potrzebne oraz skąd i w jaki sposób można je pozyskać?

Proces stawiania tych pytań, oceniania odpowiedzi, a następnie wybór odpowiedniej reakcji i sposobu działania stanowi samo sedno analizy.

Przez poddanie tego procesu świadomej kontroli można go monitorować, rozwijać i doskonalić, a także poddać niekiedy bardzo złożonym kontrolom jakościowym. Rozpoczęcie kształtowania tej świadomości i niezbędnych do tego umiejętności ma kluczowe znaczenie. Praktyczne korzyści wynikające z rozwoju umiejętności analitycznych danej osoby są rozliczne, ale można podsumować je w następujący sposób:

ANALIZA WYKRACZA POZA FAKTY

- Pozwala określić, jak wysokiej (lub niskiej) jakości są posiadane informacje.
- Pozwala odkryć okoliczności, które wcześniej były nieznanne.
- Pozwala stwierdzić, co jest potrzebne do zrozumienia informacji.
- Pozwala wskazać, gdzie należy prowadzić dalsze poszukiwania.
- Może pomóc w prezentowaniu innym osiągniętych wniosków.

Początki działalności wywiadowczej

Wiedza ma potencjał, który pozwala ją zrównać z władzą. Koncepcja gromadzenia i wykorzystywania informacji w sposób systematyczny i formalnie określony do celów wspierania procesu decyzyjnego ma bardzo długą tradycję. Aby zdobyć przewagę nad przeciwnikiem, kluczowe jest posiadanie najbardziej aktualnych i dokładnych informacji dotyczących jego zamiarów i zdolności. Zasada ta ma zastosowanie w każdej dziedzinie: polityce, działalności gospodarczej, strategii wojskowej czy analizie kryminalnej. Ponadto ten proces analizy zawsze rozwijał się i zmieniał – i wciąż rozwija się i zmienia – w reakcji na zmiany kulturowe lub społeczne, technologiczne, potrzeby organizacyjne oraz nowe umiejętności analityczne.

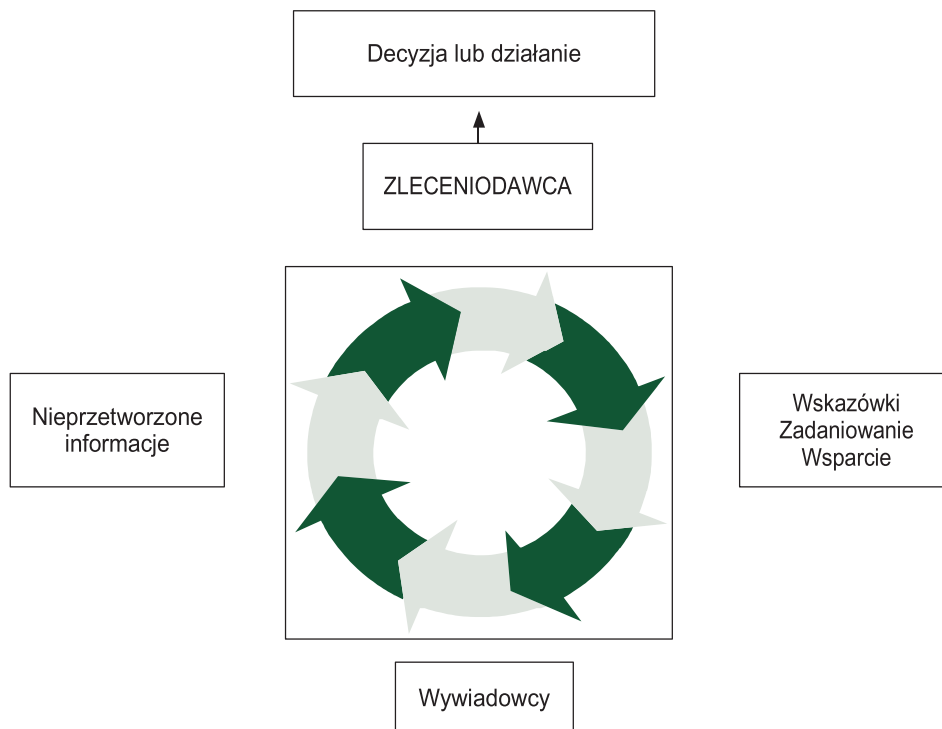
Przyjrzenie się kontekstowi historycznemu – „korzeniom” działalności wywiadowczej oraz analizy informacji, rozumianym zarówno jako proces, jak i profesja – jest zajęciem pożytecznym i istotnym. Nabycie wiedzy o początkach działalności wywiadowczej pomaga nam pojąć nasze obecne położenie i przyczyny, dla których znaleźliśmy się w tym punkcie.

Zwiększa również naszą świadomość co do tego, że analiza wywiadowcza nieustannie ewoluuje oraz że – jeśli ta ma pozostać istotna i użyteczna w ujęciu praktycznym – wymaga świeżego, elastycznego podejścia oraz nowych pomysłów, umiejętności i technik. Jedyną niezmienną zasadą w pracy analityka jest to, że nie ma dwóch dokładnie takich samych zadań czy projektów, a każde nowe zadanie wymaga świeżego podejścia.

Historia zna wiele przykładów przywódców wojskowych, religijnych lub politycznych, którzy z własnej inicjatywy wyznaczali określonym osobom zadania gromadzenia informacji i następnie podejmowali decyzje w oparciu o tak pozyskaną wiedzę. Chyba najstarszym spośród uznanych tekstów na temat podejmowania działań w oparciu o rozpoznanie wywiadowcze jest *Sztuka wojny* napisana w V wieku p.n.e. przez Sun Tzu, dowódcę wojsk najemnych w Chinach. Sun Tzu słynął z umiejętności prowadzenia udanych kampanii wojennych, których powodzenie w dużej mierze wynikało z podejmowania decyzji na podstawie skutecznego rozpoznania. O renomie tego dzieła świadczy fakt, że jest wydawane po dziś dzień i stanowi obowiązkową lekturę dla strategów wojskowych i korporacyjnych oraz funkcjonariuszy wywiadu na całym świecie. W toku historii – od tych wczesnych początków aż do całkiem niedawna – powszechną tendencją było zatrudnianie wywiadowców głównie do celów wojskowych.

Ponadto z tego procesu wyłoniła się metoda, która zasadniczo zakładała bezpośredni kontakt między wywiadowcą a zleceniodawcą lub decydem, jak przedstawiono na rys. 1-1.

Rys. 1-1. Podstawowy model zadaniowania

W metodzie tej należy zwrócić uwagę na pewne charakterystyczne cechy:

- 1) same wymogi logistyki (brak skutecznej technologii w zakresie transportu lub komunikacji) prowadziły do powstania ogromnych opóźnień między przekazaniem zlecenia wywiadowcy, uzyskaniem informacji i przekazaniem informacji do „użytkownika końcowego”;

2) korzystanie z usług wywiadowców, którzy pozyskiwali informacje przez odwiedzanie określonych miejsc i uczestnictwo w zdarzeniach – osobiste lub zapośredniczone – sprawiało, że zgromadzone informacje były ograniczone zmysłami tych osób, ich zdolnością do dokładnego zapamiętania tego, co zobaczyły; informacje te miały więc zawsze charakter bardzo subiektywny i opierały się raczej na przekonaniach niż na faktach;

3) ilość informacji zgromadzonych przy tak dużym nakładzie czasu i zasobów była bardzo ograniczona.

Każde postępowanie przygotowawcze lub procedura operacyjna prowadzi do zebrania wielkich ilości informacji; im większa sprawa, z tym większą ilością informacji prowadzący ją funkcjonariusze mają do czynienia. Problemem dla prowadzących sprawę pozostaje to, że niezależnie od tego, jak dobry jest system wykorzystywany do przechowywania wszystkich tych informacji, wciąż pozostają oni ograniczeni własnymi zdolnościami poznawczymi do objęcia informacji jako jednej całości, do „przyswojenia ich w całości” za jednym razem.

Takie zrozumienie całości informacji ma kluczowe znaczenie dla prawidłowości procesu decyzyjnego. Pełne przyswojenie niewielkiej części całości dostępnych informacji oznacza w istocie, że śledczy jedynie częściowo rozumie całość sytuacji.

**CZĘŚCIOWE ROZUMIENIE INFORMACJI MUSI ZAKŁADAĆ PEWIEN ELEMENT NIEZROZUMIENIA.
NIEZROZUMIENIE PROWADZI DO SŁABYCH WNIOSKÓW.**

Za pewną rozsądną miarę znaczenia i wartości działalności wywiadowczej oraz analizy można uznać to, że pomimo wszystkich tych potencjalnie bardzo znacznych ograniczeń omawiany proces wciąż okazywał się czynnikiem decydującym o powodzeniu kampanii wojskowych i politycznych na przestrzeni wieków.

Historycznie metody pozyskiwania informacji zmieniały się bardzo powoli – aż do końca ubiegłego stulecia. Ogromny rozwój technologii, który się wówczas rozpoczął i który trwa do dzisiaj, spowodował – jak się okazało – olbrzymie przemiany w procesie gromadzenia informacji, co z kolei stworzyło zapotrzebowanie na nowe podejście do analizy i wywiadu.

Proces ten został zainicjowany pod koniec XIX wieku wraz z wynalezieniem telegrafu i telefonu, które pozwoliły na niemal natychmiastowe przekazywanie wiadomości na coraz większe odległości. Za jednym zamachem zniknął problem czasu i zasobów, który był mankamentem wcześniejszych metod – związany z koniecznością, by wywiadowca przemierzył się od źródła do zleceniodawcy. Zmiana ta przyniosła szereg korzyści.

Po pierwsze, „czas reakcji” między zapytaniem zleceniodawcy o informacje a otrzymaniem wyników bardzo się skurczył, co było dla zleceniodawcy korzystne, gdyż zwiększyło jego zdolność do szybkiego reagowania w oparciu o takie informacje. Zmiana ta przyniosła dodatkową korzyść, ponieważ teraz źródło informacji miało mniej czasu, żeby „zapomnieć” lub „stracić” informacje w trakcie podróży, a więc jakość tych informacji również się podniosła. Po drugie, brak konieczności, by informacja została materialnie przetransportowana z powrotem do zleceniodawcy, przełożył się na ogromną oszczędność zasobów – wywiadowcy mogli spędzać mniej czasu na podróżowaniu lub przekazywaniu informacji, a bardziej skupić się na samym ich gromadzeniu.

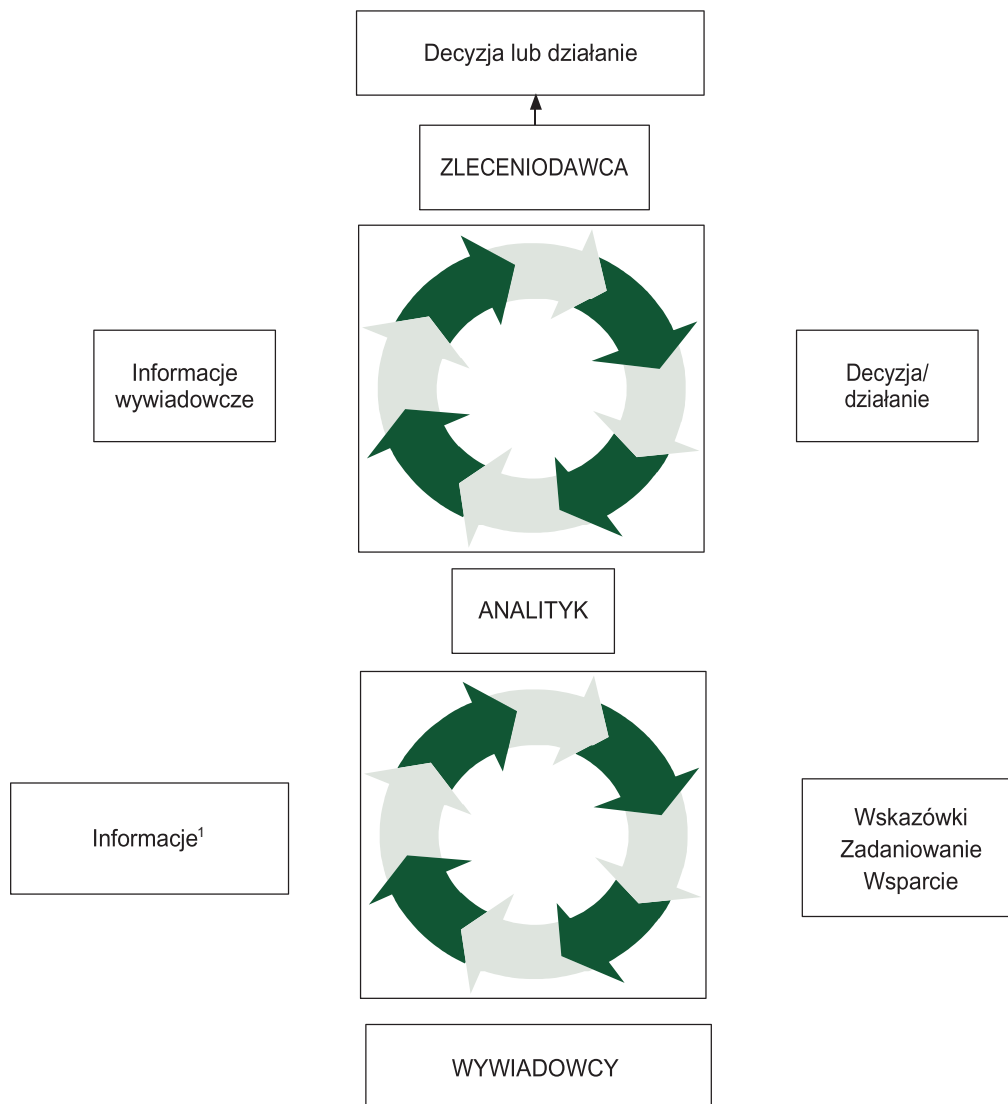
Zasadniczo ta zmiana sprawiła, że nowe korzyści paradoksalnie pociągnęły za sobą niespotykane wcześniej problemy dla zleceniodawców. Zaczęto gromadzić znacznie większe ilości informacji, o wiele szybciej niż poprzednio, a czas na podjęcie decyzji skurczył się. Ponadto kontrolowanie samego procesu gromadzenia informacji stało się problemem, gdyż ze względu na zwiększenie wydajności wywiadowców powstała możliwość zlecenia im coraz to nowych zadań.

Tak więc, o ile poprzednio proces obejmował przekazywanie informacji między wywiadowcą a zleceniodawcą, o tyle teraz – ponieważ nowy system powodował „przeciążenie” informacjami – pojawił się inny problem: zleceniodawca po prostu nie był w stanie skutecznie i szybko przetworzyć wszystkich otrzymanych informacji, a następnie na nie zareagować.

Analitik

Zleceniodawca zaczął odczuwać potrzebę, by powrócić do sytuacji, która umożliwiała szybkie interpretowanie informacji i podejmowanie decyzji. Stąd pojawiła się potrzeba wprowadzenia między wywiadowcą a zleceniodawcą pośredniego szczebla, na którym większość informacji może zostać odebranych, zarejestrowanych, ocenionych i zbadanych, tak aby zinterpretować je i wydobyć z nich znaczenie, po to aby wyniki tego procesu przekazać zleceniodawcy. Takie jest pochodzenie funkcji analityka, a proces analizy nie zmienił się zasadniczo do dzisiaj, zgodnie z tym, co przedstawiono na rys. 1-2.

Rys. 1-2. Rozwinięty model zadaniowania

¹Analitik może otrzymać nieprzetworzone informacje lub poddane ocenie w postaci informacji wywiadowczych albo też oba wymienione rodzaje informacji.

Zasadniczy cel pracy analityka można opisać jako trzyetapowy proces:

- gromadzenia informacji, zrozumienia informacji oraz znaczenia i relacji każdego elementu tych informacji w stosunku do pozostałych elementów;
- opracowania tych informacji w sposób obiektywny, tak aby zrozumieć całość;
- przedstawienia sposobu zrozumienia całości informacji innym, tak aby proces analizy znalazł praktyczne wykorzystanie.

Problematyczne kwestie

W miarę ewolucji tej nowej metody rosły również różnorodność, zakres i dostępność źródeł informacji, czego wynikiem był stopniowy rozwój działalności analitycznej pod względem zakresu, liczebności personelu i znaczenia. Ujmując rzecz możliwie najprościej, w miarę jak coraz więcej informacji przekazywano do „centrali” i coraz większy nacisk kładziono na podejmowanie decyzji w oparciu o wyniki analiz, organizacje orientowały się, że coraz więcej ludzi potrzeba do oceny informacji, tak aby tworzyć, rozpowszechniać i analizować informacje wywiadowcze.

Ma to swoje konsekwencje dla dzisiejszych jednostek analitycznych i zatrudnionych w nich analityków. Im więcej informacji jest gromadzonych, tym bardziej wspomagają one analizę, a zatem też proces decyzyjny. Niemniej prowadzi to również do narastającego obciążenia pracą, co z kolei zmusza do zwiększenia zatrudnienia i wydajności, w przeciwnym razie bowiem będzie prowadziło do utraty skuteczności. Po prostu wzrost ilości informacji, które mają być poddane analizie, w połączeniu ze zwiększonym zapotrzebowaniem na opracowania analityczne zazwyczaj przewyższa wzrost skuteczności wynikający z zatrudnienia większej liczby coraz lepiej wyszkolonych analityków. Innymi słowy, skuteczny i profesjonalnie prowadzony proces analizy zazwyczaj powoduje jeszcze większe obciążenie pracą.

Analiza kryminalna

Analiza kryminalna to analiza „informacji kryminalnych”. Dla większości ludzi – w tym dla funkcjonariuszy organów ścigania – termin „informacje kryminalne” kojarzy się z systemami zestawiania informacji wykorzystywanymi do przechowywania i odczytu danych dotyczących przestępczości i przestępców. W miarę jak rosła ilość i różnorodność zbieranych informacji, stopniowo wprowadzano coraz bardziej złożone systemy mające na celu wspieranie ich przechowywania i odczytu. W tym ściśle określonym kontekście pojawienie się technologii informatycznych stanowiło znaczący postęp. Trudno bowiem sobie obecnie wyobrazić pracę funkcjonariusza pionu operacyjno-śledczego prowadzącego czynności bez stosowania narzędzi informatycznych do celów przechowywania i odczytu informacji na temat przestępczości. Nie ma też żadnych wątpliwości, że bez tych narzędzi służby nie byłyby w stanie sprostać zadaniu rejestrowania i zestawiania informacji kryminalnych.

Samo gromadzenie informacji nie prowadzi jeszcze do uzyskania informacji wywiadowczych. Zanim na podstawie informacji podejmie się działania, należy je poddać odpowiedniej ocenie. Wartość informacji kryminalnych można dodatkowo zwiększyć poprzez ich analizę. W przypadkach gdy dostępne informacje wywiadowcze są zbyt złożone i jest ich zbyt wiele, by można było podjąć proste czynności, należy poddać je analizie, tak aby uzyskać zrozumiałe wyniki.

Obecnie mogą się zdarzyć przypadki niewystarczającego wykorzystania informacji gromadzonych na temat przestępczości i przestępców do opracowania faktycznych „informacji kryminalnych” – zarówno w samych jednostkach analitycznych, jak i na poziomie zleceńodawców, tj. funkcjonariuszy pionu operacyjno-śledczego. Nawet jeśli śledczy mają do dyspozycji wszystkie nowe sys-

temy do przechowywania i ułatwiania dostępu do informacji kryminalnych, wciąż mogą oni nie wykorzystać skutecznie tego nieocenionego zasobu, korzystając z niego tylko jako z „podręcznego odnośnika” do faktów. Dopiero poddanie zgromadzonych informacji kryminalnych właściwej ocenie i skorzystanie z pomocy analityków przy interpretacji powstałych w wyniku tego procesu informacji wywiadowczych pozwala w pełni skorzystać z potencjału drzemiącego w dostępnych zasobach informacji.

Analiza kryminalna oznacza podejście, które określa możliwe sposoby prowadzenia spraw o przestępstwa z wykorzystaniem informacji zgromadzonych w ich toku. W podejściu tym zdefiniowano techniki pozwalające zorganizować nasze naturalne zdolności wnioskowania i rozumowania, naszą „naturalną intuicję”, z której sprawni śledczy nieustannie podświadomie korzystają. Podejście to zapewnia również narzędzia pomagające zrozumieć zgromadzone informacje i przekazać ten sposób rozumienia innym.

Krok naprzód

Analityk kryminalny jest w takim samym stopniu śledczym jak funkcjonariusz prowadzący sprawę. Kluczem do tego, by analiza kryminalna stała się wartościowym narzędziem w walce z przestępczością, jest sprawienie, by jej wyniki miały bezpośrednią wartość dla postępowania. Z tego względu najlepsze rezultaty można osiągnąć wyłącznie wówczas, gdy funkcjonariusze operacyjno-śledczy i analityk pracują razem, na partnerskich zasadach, jako członkowie jednego zespołu.

Podobnie, analityk i detektyw muszą dysponować wieloma umiejętnościami charakteryzującymi dobrych śledczych. Podstawowym problemem analityków jest systematyzowanie informacji w taki sposób, aby ułatwić trudne zadanie wydobywania ich znaczenia. Tak uzyskane informacje wywiadowcze można wykorzystać w praktyce dopiero wówczas, gdy opracuje się właściwe wyjaśnienie znaczenia pierwotnie pozyskanych informacji. W niniejszym podręczniku przedstawiono techniki i systemy, które mogą posłużyć jako praktyczne narzędzia wspierające dowolne postępowanie przygotowawcze lub procedurę operacyjną.

Analiza kryminalna a przestępczość zorganizowana

Pojawienie się analizy kryminalnej jest bezpośrednio związane z ukształtowaniem się przestępczości zorganizowanej i grup przestępczych. Skuteczne wykorzystanie informacji wywiadowczych ma kluczowe znaczenie dla zdolności organu ścigania do zwalczania grup przestępczych. Analiza zapewnia organowi wiedzę konieczną do skutecznego zarządzania dostępnymi zasobami. Przy odpowiednim zadaniowaniu opracowania analityczne mogą pomóc w przygotowywaniu strategicznych planów rozwiązywania bieżących i prognozowanych problemów.

Analiza kryminalna pozwala organom ścigania na proaktywne reagowanie na przestępczość. Umożliwia rozpoznanie i zrozumienie działań grup przestępczych na danych obszarach. Po tym, jak grupy przestępcze i sposoby ich działania zostaną rozpoznane, organy ścigania mogą rozpocząć ocenę obecnych tendencji w świecie przestępczym w celu prognozowania rozwoju działalności przestępczej i planowania działań zapobiegawczych. Analiza zapewnia wiedzę, na której można oprzeć decyzje i określić cele prowadzonych działań operacyjno-śledczych. Analiza kryminalna służy nie tylko wspieraniu funkcjonariuszy prowadzących postępowania przygotowawcze i procedury operacyjne, ale umożliwia również organom ścigania skuteczne zarządzanie zasobami, budżetem oraz pozwala wypełniać obowiązki w zakresie zapobiegania przestępczości.

Na początku ubiegłego stulecia pod pojęciem „przestępczości zorganizowanej” rozumiano np. mafię Cosa Nostra. Obecnie obraz przestępczości zorganizowanej jest całkiem inny. Z myślą o zdo-

byciu władzy i bogactwa powstało wiele nowych grup przestępczych, posiadających dobrze rozwinięte struktury organizacyjne. Mowa tu np. o przestępczych gangach motocyklowych, rosyjskiej, azjatyckiej bądź afrykańskiej przestępczości zorganizowanej, kartelach narkotykowych i gangach ulicznych – pochodzenia azjatyckiego (np. koreańskiego), latynoskiego, gangach czarnoskórych czy też rasistów głoszących wyższość białej rasy. Złożoność tych grup rośnie w miarę ewoluowania płynnych, niemal pozbawionych struktur siatek przestępczych, takich jak np. te pochodzące z Afryki Zachodniej. Należy zauważyć, że powszechna staje się współpraca między różnymi zorganizowanymi grupami i siatkami przestępczymi.

Grupy przestępcze wciąż angażują się w taką działalność, jak handel ludźmi bądź handel narkotykami, wymuszenia, oszustwa i morderstwa. Niektóre z nich większy nacisk kładą na nowe przedsięwzięcia przestępcze, wykorzystując zaawansowane technologie. Gwałtowny rozwój zasobów internetowych w ostatnich kilku latach otworzył przestępcom nowe możliwości uzyskiwania korzyści finansowych. Eskalacja przestępczości z wykorzystaniem zaawansowanych technologii stanowi wymagający i względnie nowy obszar działalności organów ścigania.

Organizacje przestępcze są bardziej wyrafinowane w swoich działaniach i bardziej dynamiczne niż kiedykolwiek wcześniej. Wyzwaniem dla organów ścigania jest odpowiednie przygotowanie się na to rosnące wyrafinowanie w celu ograniczenia wpływu przestępczości na nasze społeczeństwa.

Aby to osiągnąć, organy ścigania muszą wypracować perspektywiczne, ambitne i kompleksowe strategie, tak aby przeciwdziałać zagrożeniom ze strony zorganizowanych grup przestępczych. Analiza kryminalna, jeśli jest odpowiednio zlecana i wykorzystywana, może stanowić skuteczny oręż w arsenale organów ścigania. Państwa posiadające większe doświadczenie w stosowaniu analizy kryminalnej – takie jak Zjednoczone Królestwo – opracowały krajowe modele wywiadu kryminalnego celem ujednoczenia sposobu korzystania z analizy kryminalnej.

Kluczem do dzielenia się informacjami wywiadowczymi jest w dużej mierze teleinformatyka. Szczególnie obecnie, w epoce rozwiniętej przestępczości transgranicznej oraz terroryzmu, niezdolność do skutecznego dzielenia się informacjami może niweczyć wysiłki poszczególnych państw w walce z tymi zjawiskami.

2. Proces analityczny

ANALIZA

Pojęcie „analizy” można zastosować do opisanego procesu interpretowania informacji, który zmierza do nadania im znaczenia. Terminu tego używa się również w odniesieniu do zespołów lub jednostek, które gromadzą takie informacje bądź je przetwarzają, albo też na określenie wyników ich działalności. Najprościej rzecz ujmując, informacje uzyskane w wyniku analizy można opisać jako informacje przetworzone. W kontekście samych tylko organów ścigania „analiza kryminalna” to przetworzone informacje, które organy ścigania pozyskują, wykorzystują i chronią w celu wspierania prowadzonych postępowań karnych i procedur operacyjnych oraz podejmowania decyzji w ich toku.

ANALIZA: WIEDZA (INFORMACJE PRZETWORZONE) OPRACOWANA Z MYŚLĄ O PODJĘCIU DZIAŁAŃ

Wyniki analizy zawsze zakładają pewien margines interpretacji, co przekłada się na nieunikniony element spekulacji i ryzyka, których zakres zależy od jakości i ilości informacji. Analiza zazwyczaj dzieli się na dwa główne obszary.

Strategiczna analiza kryminalna: kładzie nacisk na długoterminowe cele organów ścigania. Zazwyczaj obejmuje przegląd obecnych i pojawiających się tendencji w środowisku przestępczym, zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, możliwości podjęcia działań kontrolnych, a także opracowanie programów przeciwdziałania przestępczości oraz kierunków możliwych zmian polityki lub prawodawstwa.

Taktyczna analiza kryminalna: dostarcza zespołom operacyjno-śledczym hipotez roboczych i wniosków dotyczących szczegółowych elementów nielegalnej działalności dowolnego typu. Obejmuje hipotezy i wnioski na temat określonych siatek przestępczych, osób lub grup zaangażowanych w nielegalną działalność, a także omawia metody ich działania, zdolności, słabe punkty, ograniczenia i zamiary, które to informacje organy ścigania mogą wykorzystać do skutecznego prowadzenia działań.

Solidna wiedza w dziedzinie analizy taktycznej jest stanowczo zalecanym warunkiem wstępnym dla budowania zdolności w zakresie analizy strategicznej. Samo wdrożenie analizy taktycznej stanowi istotne źródło wiedzy analitycznej, którą należy uwzględnić w ujęciu strategicznym.

INFORMACJE WYWIADOWCZE A MATERIAŁ DOWODOWY

Trzeba nadmienić, że to ustawodawstwo krajowe danego państwa wiążąco określa, w jaki sposób informacje wywiadowcze można wykorzystać do działań organów ścigania. Proces zbierania informacji na temat określonej działalności przestępczej zazwyczaj poprzedza gromadzenie materiału dowodowego. Ustawodawstwo rozstrzyga również, czy materiał zebrany na etapie przedprocesowym jest chroniony przed ujawnieniem w postępowaniu karnym.

MATERIAŁ DOWODOWY:
DANE, NA PODSTAWIE KTÓRYCH PRZEPROWADZA SIĘ DOWODY

Postępowanie przygotowawcze obejmuje zgłoszone zdarzenia i ma wyjaśnić, co się stało i kto brał udział w danym zdarzeniu. Analiza wspomaga prowadzących postępowanie, wskazując luki w informacjach i kierunki dalszego zaangażowania sił i środków. Dzięki niej postępowanie prowadzone jest we właściwym kierunku. Pozwala ona również uniknąć powielania wysiłków czy też trwonienia zasobów w mało istotnych obszarach. Aby odnieść jak największe korzyści, potencjał analityczny należy zaangażować na jak najwcześniejszym etapie śledztwa lub dochodzenia, najlepiej na samym jego początku – choć ze względów logistycznych nie zawsze jest to możliwe.

CYKL ANALITYCZNY

Pojęcie cyklu analitycznego uznaje się powszechnie za podstawę procesu analizy, zarówno w wymiarze strategicznym, jak i taktycznym.

Rys. 2-1. Analityczny cykl informacji

Zlecenie analizy

Analiza kryminalna jest determinowana potrzebami zleceniodawców, tj. tych, którzy korzystają z opracowań analitycznych. Kierunki czynności analitycznych zależą natomiast od zadaniowania przez zleceniodawców. To oni podejmują inicjatywę na tym etapie cyklu. Zasada partnerstwa wymaga zarówno od zleceniodawców, jak i analityków, podjęcia wspólnych wysiłków mających na celu czytelne określenie oraz właściwe zrozumienie przez obie strony wymogów stawianych wobec opracowania analitycznego.

Oto pierwsze pytania, które należy zadać:

- Kto zleca zadania?
- W jaki sposób zleca się zadania?
- Dlaczego zleca się zadania?
- Jakie zadania się zleca?

Ogólnie rzecz ujmując, odpowiedzi na te pytania udziela się z uwzględnieniem warunków pracy danego analityka, stąd nie można w odniesieniu do tych pytań podać ścisłych i prostych zasad. Aby proces zadaniowania przebiegał prawidłowo, konieczna jest dobra relacja między zleceniodawcą a analitykiem. Analityk musi być obiektywny i nie mogą wpływać na niego pochopnie przyjęte założenia, przy czym powinien być gotów zaakceptować zadanie bez osobistych uprzedzeń.

Zlecanie analizy może przyjąć dwie podstawowe formy:

- zleceniodawca zgłasza zapotrzebowanie na opracowanie analityczne, które będzie dotyczyło określonego tematu lub szeregu tematów będących w polu jego zainteresowania;
- zleceniodawca formułuje ogólne oczekiwania dotyczące obszaru ryzyka, zagrożeń lub możliwości.

Po czytelnym sformułowaniu zlecenia jednostka analityczna rozpoczyna własne, wewnętrzne planowanie pozostałych etapów cyklu analitycznego.

Gromadzenie materiału

Przebieg procesu wywiadowczego zależy od zdolności do uzyskiwania i wykorzystywania danych. Pierwszym i najbardziej fundamentalnym problemem do przezwyciężenia jest kwestia gromadzenia i przechowywania danych w różnych formatach: od danych, które można odczytać w formie elektronicznej, po dokumenty w formie papierowej.

GROMADZENIE MATERIAŁU: POZYSKIWANIE DANYCH

Na tym wczesnym etapie należy unikać przeciążenia danymi, co jest zawsze problematyczne dla każdej służby. Niemniej odrzucenie danych pochopnie uznanych za nieistotne może przysporzyć problemów na kolejnych etapach.

PLAN GROMADZENIA MATERIAŁU: FORMALNE ZDEFINIOWANIE WYMAGANYCH INFORMACJI I SPOSOBÓW ICH POZYSKANIA

Kwestia planowania wszystkich czynności na potrzeby analizy jest szczególnie istotna na etapie gromadzenia materiału. Zarówno w przypadku analizy strategicznej, jak i taktycznej przed podjęciem jakichkolwiek dalszych działań należy jasno określić tematy i zakres analizy. Plan gromadzenia materiału, który określa wymagane informacje oraz sposoby ich pozyskania, ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia uporządkowanego i dokładnego gromadzenia informacji istotnych dla osiągnięcia celów analizy.

W planie gromadzenia materiału należy wskazać kategorie informacji istotnych dla analizy, szczególne elementy danych konieczne do przeprowadzenia analizy, potencjalne źródła informacji oraz źródła, do których należy się zwrócić ze szczegółowymi zapytaniami, a także harmonogram z terminami przesłania zapytań o informacje i terminami, do kiedy informacje te należy uzyskać.

Dla uniknięcia „chaosu” kluczowe znaczenie ma przyjęcie podejścia opartego na uporządkowanym planie gromadzenia materiału, w ramach którego analityk będzie działał aktywnie i twórczo oraz badał wszelkie możliwości pozyskania informacji.

Do źródeł informacji zaliczamy źródła otwarte, zamknięte i źródła niejawne.

- *Informacje ze źródeł otwartych (OSINT)* oznaczają informacje ogólnodostępne. Jedną z bardzo znaczących podkategorii informacji ze źródeł otwartych jest tak zwana „szara literatura”. Może ona obejmować badania naukowe, raporty techniczne czy ekonomiczne, „białe księgi”, materiały z konferencji, rozprawy i doktoraty, dokumenty konsultacyjne, powiązane z danym tematem biuletyny informacyjne itd. Jedną z zasadniczych trudności przy pracy z tego typu źródłami informacji jest ich ocena, ponieważ informacje ogólnodostępne często są tendencyjne, niedokładne lub mają sensacyjny wydźwięk.
- *Informacje ze źródeł zamkniętych* oznaczają informacje, które gromadzi się w określonym celu i których dostępność dla ogółu społeczeństwa jest ograniczona. Informacje ze źródeł zamkniętych często mają formę ustrukturyzowanych baz danych. W przypadku analizy kryminalnej te bazy danych będą w dużej mierze obejmować dane osobowe zebrane w toku czynności prowadzonych wobec figurantów lub ogólne rejestry informacji kryminalnych, a także dane dotyczące rejestracji pojazdów, uzyskanych pozwoleń na broń itd.
- *Informacje ze źródeł niejawnych* oznaczają informacje zgromadzone operacyjnie przez specjalnie do tego celu przeznaczone niejawne środki, w tym z wykorzystaniem osobowych źródeł informacji oraz techniki operacyjnej. Wykorzystanie informacji ze źródeł niejawnych może znacznie podnieść jakość opracowania analitycznego, jako że informacje te zazwyczaj są bardzo precyzyjne, ale może ono również sprawić, że opracowanie to będzie można w znacznie mniejszym stopniu wykorzystać w praktyce ze względu na ograniczenia w rozpowszechnianiu.

Analityk musi umieć korzystać ze wszystkich możliwych źródeł, tj. dobierać źródła informacji raczej ze względu na ich przydatność w danym projekcie niż z uwagi na łatwość w uzyskaniu dostępu. Analityk nie może ulec utrwalonemu przekonaniu, że wyłącznie zamknięte lub niejawne źródła informacji są przydatne i zawierają wiarygodne oraz istotne dane. Wykorzystanie źródeł otwartych dodatkowo zwiększa wiarygodność produktu końcowego i staje się bodźcem do dalszego gromadzenia informacji ze źródeł zamkniętych lub niejawnych.

Wybór źródeł można również rozpatrywać pod względem kosztów pozyskiwania z nich informacji. Wykorzystanie źródeł otwartych zamiast uruchomienia kosztownych niejawnych aktywów może znacząco zmniejszyć koszty gromadzenia materiału, co pozwoli uzyskać więcej informacji i zmieścić się w ustalonym budżecie. Wykorzystanie źródeł otwartych pomaga również chronić lub zachowywać źródła zamknięte bądź niejawne. Jednocześnie penetrowanie źródeł otwartych często wymaga zmierzenia się z niezwykle dużymi wolumenami danych i dlatego analityk zaangażowany w działalność OSINT powinien przejść specjalistyczne szkolenie w tej dziedzinie lub uzyskać wsparcie specjalisty ds. OSINT.

Ostatecznym celem analityka prowadzącego analizę taktyczną jest doprowadzenie do zatrzymania figurantów sprawy lub przerwanie działalności grupy przestępczej. Celem zespołu powinno być zatem opracowanie najbardziej użytecznych źródeł i gromadzenie informacji, które z największym prawdopodobieństwem zapewnią powodzenie działań. Często działania rozpoczyna się od zidentyfikowania współników przestępcy, przy czym zasadniczym celem powinno być raczej określenie charakteru powiązań między nimi i ustalenie ról, jakie odgrywają w ramach procedury, niż identyfikowanie współników samo w sobie.

Bardzo istotną kwestią na etapie gromadzenia materiału jest język źródła. Analiza kryminalna szczególnie przydaje się w postępowaniach przygotowawczych i procedurach operacyjnych dotyczących przestępczości zorganizowanej, która bardzo często ma wymiar transgraniczny. Wyłączenie określonych informacji (w tym informacji ze źródeł otwartych) tylko ze względu na barierę językową może poważnie zaszkodzić jakości opracowania analitycznego. Jednym z możliwych rozwiązań jest zapewnienie analitykom szkoleń językowych, innym – wykorzystanie oprogramowania do tłumaczeń.

Plan gromadzenia materiału powinien obejmować następujące elementy:

- *określenie zagadnienia* – zagadnienie wywiadowcze musi zostać precyzyjnie i czytelnie określone;
- *cel projektu* – w idealnym przypadku jednozdaniowa definicja zleconego zadania wywiadowczego;
- *zakres projektu* – stanowi rozszerzenie celu projektu; w tym elemencie określa się działania, które ma przeprowadzić analityk; zawiera on również szczegółowy opis i zakres źródeł informacji i sposobów ich gromadzenia.

Ocena

Istotność wniosków jest bezpośrednio związana z jakością danych, na których konkretny wniosek się opiera. Z tego względu ocena danych stanowi kluczowy element cyklu analitycznego. Ocena taką należy przeprowadzić w momencie pozyskania informacji lub niezwłocznie po ich pozyskaniu, tak aby mieć gwarancję, że ocenę przeprowadza się w warunkach, w których pozyskano informacje (ponieważ trudno jest ocenić informacje, które nie zostały prawidłowo pozyskane na poziomie lokalnym). Odrębnie dokonuje się oceny wiarygodności źródła (dostawcy informacji) oraz wiarygodności i dokładności informacji.

OCENA: OCENA WIARYGODNOŚCI ŹRÓDŁA I JAKOŚCI INFORMACJI

Źródło i sama informacja muszą zostać poddane odrębnym, niezależnym ocenom i z tego względu konieczne jest, aby osoba sporządzająca meldunek dysponowała gruntowną wiedzą na temat systemu oceny. Dwa najpowszechniej stosowane systemy to system 4 x 4 i system 6 x 6. W rozdziale 4. *Ocena źródeł i informacji* można znaleźć więcej informacji na temat tego kluczowego procesu.

Zestawianie

Zestawianie oznacza przenoszenie zgromadzonych informacji do systemu przechowywania informacji (niezależnie od tego, czy będzie to szafa na akta czy skomputeryzowana baza danych) w usystematyzowanej formie (z indeksem i odniesieniami), która pozwala na szybki i precyzyjny dostęp. Nie oznacza ono archiwizowania każdego możliwego elementu informacji lub dokumentu pozyskanego na etapie gromadzenia materiału. Odsiewa się informacje nieistotne, niedokładne lub z innego powodu nieużyteczne.

ZESTAWIANIE: ORGANIZOWANIE ZGROMADZONYCH DANYCH W FORMACIE, KTÓRY POZWALA NA ICH ODCZYT I ANALIZĘ

Integracja danych i analiza

Etap analizy jest kluczowy dla procesu analitycznego. Analizę można opisać jako szczegółowe badanie znaczenia i istotnych cech dostępnych informacji. Analiza pokazuje luki w informacjach, mocne i słabe strony, a także sugeruje dalsze działania.

ANALIZA: STARANNE BADANIE INFORMACJI W CELU ODKRYCIA
ICH ZNACZENIA I ISTOTNYCH CECH

W analizie chodzi o wykorzystanie i opracowanie informacji wywiadowczych, tak aby kierunkować działania organów ścigania, zarówno w odniesieniu do krótkoterminowych celów taktycznych, jak i długoterminowych celów strategicznych. Zakres i ogólna wiarygodność analizy zależą od zakresu i dokładności pozyskanych informacji, a także od umiejętności analityka. Analiza jest procesem cyklicznym, który może wspierać wszystkie działania organów ścigania. Zróżnicowana przestępczość wymaga zróżnicowanego podejścia, ale we wszystkich przypadkach wykorzystywane informacje nie powinny być wstępnie filtrowane na podstawie sztucznych i arbitralnie ustanowionych kryteriów selekcji.

Integracja danych jest pierwszym etapem procesu analitycznego. Obejmuje łączenie informacji z różnych źródeł w ramach przygotowań do opracowania wniosków. Do przedstawienia tych informacji można wykorzystać różne techniki, przy czym najczęściej sięga się po techniki opracowywania diagramów, w szczególności:

- *diagram powiązań* – w celu określenia relacji między obiektami występującymi w sprawie;
- *chronologia zdarzeń* – aby przedstawić chronologiczne relacje między obiektami lub sekwencje zdarzeń;
- *diagram przepływów* – do badania przepływów pieniędzy, narkotyków, przedmiotów pochodzących z przestępstwa lub innych dóbr;
- *schemat działalności* – w celu identyfikacji czynności podejmowanych w ramach danej działalności przestępczej;
- *opracowywanie profilu finansowego* – w celu ujawnienia ukrytych przychodów osób fizycznych lub podmiotów gospodarczych oraz ujawnienia wskaźników przestępczości gospodarczej;
- *diagram częstotliwości* – w celu zorganizowania, podsumowania i zinterpretowania informacji ilościowych;
- *porównanie danych* – dla zilustrowania związków między różnymi zmiennymi.

Następnym krokiem w procesie analitycznym jest interpretacja lub logiczne rozumowanie, co wymaga wykroczenia poza same fakty. Rygorystyczne podejście do analizy zmusza do tego, by w momencie integracji przeprowadzić ocenę jak największej ilości informacji, tak aby określić stopień ich wiarygodności. Wykluczenie informacji na samym początku tego procesu może szybko doprowadzić do tego, że przeoczony zostanie kluczowy element informacji. To z kolei może skutkować nieprawidłową analizą i – w ostateczności – zagrozić całemu dochodzeniu.

W toku analizy często pojawia się potrzeba podjęcia dodatkowych projektów analitycznych o charakterze pobocznym w stosunku do pierwotnego. W przeszłości zazwyczaj uruchamiano je jednocześnie i w połączeniu z głównym projektem. Prowadziło to do rozproszenia zasobów, opóźnień i ogólnego obniżenia jakości produktów końcowych. Doświadczenie uczy, że projekty analityczne należy realizować konsekwentnie, pojedynczo lub powinny je prowadzić inne zespoły analityków.

Techniki opisu i integracji danych, takie jak analiza powiązań, nie stanowią celu samego w sobie. Są to po prostu narzędzia wykorzystywane przez analityków w procesie wydobywania znaczenia z informacji. Pierwszym prawdziwym efektem analizy jest wniosek, który powstaje na podstawie przesłanek. Jednym z powszechnych błędów jest intuicyjne sformułowanie wniosku, a następnie poszukiwanie przesłanek, które mogłyby ten wniosek uzasadnić. Znaczenie pierwszeństwa przesłanek należy podkreślać przez takie stwierdzenia jak: „przesłanki, które doprowadziły mnie do wniosku, są następujące”. Nie powinno się natomiast stwierdzać: „przesłanki potwierdzające mój wniosek są następujące”. Niemniej przy przedstawianiu wyników punktem wyjścia powinien być wniosek – ogólna idea; po nim następuje przedstawienie przesłanek, które do tego wniosku doprowadziły.

Termin „przesłanka” w procesie wnioskowania wykorzystuje się do oznaczenia faktów lub części informacji, które łącznie wspierają określone stwierdzenie. Przesłanki są pierwszym i kluczowym etapem faktycznej analizy danych – w odróżnieniu od opisu danych. Zrozumienie, w jaki sposób rozpoznaje się przesłanki, ma istotne znaczenie dla opracowywania wniosków.

Przesłanki są ściśle powiązane z opisanymi informacjami, dlatego stają się najbardziej obiektywnym i dokładnym odzwierciedleniem danych. W ramach dowolnego zbioru przesłanek otrzymanych z określonego zestawu informacji, przesłanki można łączyć na różne sposoby, tak aby formułować różne wnioski.

Istnieją cztery rodzaje wniosków:

- *hipoteza* – wstępne wyjaśnienie; teoria, która wymaga dodatkowych informacji, by mogła zostać potwierdzona lub odrzucona;
- *prognoza* – wniosek dotyczący wystąpienia przyszłego zdarzenia;
- *szacunek* – wniosek dotyczący całości, sformułowany na podstawie próbki, zazwyczaj o charakterze ilościowym;
- *konkluzja* – gruntownie uzasadnione wyjaśnienie.

Należy zwrócić uwagę, że wszystkie wnioski wymagają badania – w tej czy innej formie – zanim będzie można uznać je za fakt.

Rozpowszechnianie

Obowiązkiem analityka jest odpowiednie rozpowszechnianie opracowań analitycznych wśród grup docelowych. W większości przypadków rutynowe rozpowszechnianie przybiera formę krótkich notatek. Niemniej analitycy kryminalni powinni potrafić przedstawiać informacje dotyczące większych spraw ustnie podczas odpraw, a także sporządzać usystematyzowane raporty pisemne, szczególnie przedstawiające dostępne w danym momencie informacje.

ROZPOWSZECHNIANIE: PRZEKAZYWANIE ZLECENIODAWCY WYNIKÓW ANALIZY

Przez cały czas trwania procesu zleceniodawca ściśle współpracuje z analitykiem i wielokrotnie odpowiada na jego zapytania związane z określonym projektem.

Proces rozpowszechniania może przyjąć różne formy, takie jak:

- usystematyzowane raporty pisemne,
- usystematyzowane prezentacje ustne wraz z materiałami towarzyszącymi,

- cotygodniowe przeglądy w formie biuletynów,
- doraźne ustne prezentowanie informacji zespołom operacyjno-sledczym.

Etap rozpowszechniania zamyka pierwotny cykl analityczny.

Ponowna ocena

Ponowna ocena wiąże się z ciągłym przeglądem pełnego cyklu analitycznego, tak aby wskazać sposoby optymalizacji poszczególnych jego etapów. Jeżeli ocena ma przynieść jak największe korzyści, powinna towarzyszyć całemu procesowi, przy czym nie należy odkładać jej na koniec cyklu. Ponowna ocena może być ukierunkowana na:

- proces,
- opracowanie analityczne,
- wykorzystanie opracowania analitycznego,
- skuteczność sprawozdawczości,
- rozlokowanie zasobów kadrowych,
- ustalanie priorytetów,
- punkt widzenia analityka,
- punkt widzenia zleceniodawcy.

Działania wywiadowcze są procesem zespołowym, w przeciwieństwie do czynności realizowanych przez jedną osobę lub grupę osób prowadzących określoną działalność gospodarczą.

3. Przykład krajowego modelu wywiadu kryminalnego: Zjednoczone Królestwo

Model wywiadu kryminalnego Zjednoczonego Królestwa opiera się na dwóch założeniach.

1. Wyróżnia się trzy poziomy przestępczości w Zjednoczonym Królestwie: przestępczość w obrębie jednej jurysdykcji, przestępczość w obrębie wielu jurysdykcji i przestępczość międzynarodową.

Poniższe rozróżnienie ustanowiono z myślą o zwalczaniu działalności przestępczej na wszystkich tych poziomach.

- *Poziom 1 – sprawy lokalne* – zazwyczaj odnoszą się do przestępców, przestępstw i innych zdarzeń występujących na obszarze właściwości podstawowej jednostki organizacyjnej lub niewielkiego garnizonu. Zakres przestępczości będzie bardzo szeroki, od kradzieży mienia o nikłej wartości po morderstwo. Szczególnym problemem na tym poziomie będzie radzenie sobie z bardzo powszechnymi przestępstwami.
 - *Poziom 2 – sprawy transgraniczne* – obejmują zazwyczaj działania przestępcze lub inne zdarzenia dotyczące więcej niż jednej jednostki organizacyjnej. Kluczowe znaczenie na tym poziomie ma rozpoznanie najczęstszych problemów, wymiana odpowiednich danych i zapewnienie zasobów dla wspólnego dobra.
 - *Poziom 3 – poważne przestępstwa i przestępczość zorganizowana* – zazwyczaj prowadzona na skalę kraju lub w wymiarze międzynarodowym, wymaga identyfikowania za pomocą proaktywnych środków oraz reakcji głównie w formie ukierunkowanych działań prowadzonych przez wyspecjalizowane jednostki, a także działań prewencyjnych w skali kraju.
2. Od organów ścigania oczekuje się następujących rezultatów: zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego, a także ograniczenia przestępczości i jej skutecznego zwalczania. Model pozwala osiągnąć te rezultaty za sprawą czterech zasadniczych elementów. Bez nich nie sposób przełożyć działalności w zakresie zwalczania i zapobiegania przestępczości i zakłóceń porządku publicznego na oczekiwane rezultaty. Są to:
 - proces zadaniowania i koordynacji,
 - cztery kluczowe opracowania analityczne,
 - baza wiedzy,
 - systemy i narzędzia wspierające.

Proces zadaniowania i koordynacji

Posiedzeniom grupy ds. zadaniowania i koordynacji przewodniczy kierownik jednostki organizacyjnej, który jest uprawniony do dysponowania zasobami. Uczestniczą w nich również osoby pełniące kluczowe funkcje w zakresie planowania i realizowania zadań organu ścigania.

Zadaniowanie strategiczne ma na celu ustanowienie lub zmianę *strategii zwalczania i zapobiegania przestępczości* (tj. ustanowienie priorytetów w zakresie analizy, prewencji i ścigania) oraz po ustanowieniu priorytetów – przydzielenie podstawowych zasobów.

Celem *zadaniowania taktycznego* jest zastosowanie *możliwości taktycznych* do *strategii kontroli zwalczania i zapobiegania przestępczości*, tak aby reagować na nowe potrzeby i monitorować wdrażanie ustalonych planów. Na *możliwości taktyczne* składają się cztery elementy:

- obejmowanie zainteresowaniem sprawców zgodnie z priorytetami ustalonymi w *strategii zwalczania i zapobiegania przestępczości*;
- zarządzanie punktami zapalnymi na mapie przestępczości i zakłóceń porządku publicznego;
- prowadzenie czynności dotyczących przestępstw i zdarzeń, które – jak można wykazać – łączą się w „serie”;
- stosowanie szeregu „środków prewencyjnych”, takich jak telewizja przemysłowa lub systemy oświetlenia bądź też inicjatywy skierowane do lokalnej społeczności.

Wytwarzanie opracowań analitycznych wymaga od grupy ds. zadaniowości i koordynacji takiego samego zaangażowania w zarządzanie jak dążenie do budowania potencjału analitycznego.

Kluczowe opracowania analityczne to rezultaty, które umożliwiają prowadzenie skuteczniejszych działań policyjnych w oparciu o wyniki analiz, a także zmierzenie wpływu takich działań na przestępczość, liczbę zatrzymań, zakłóceń porządku i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców. Produkty analityczne są wynikiem współpracy analityków z funkcjonariuszami pionu operacyjno-śledczego, w ramach której gromadzi się nieprzetworzone informacje, analizuje się je, przetwarza i interpretuje, a następnie przedstawia wraz z rekomendacjami co do decyzji lub działań, jakie należy przedsięwziąć. Wyłącznie cztery szerokie kategorie opracowań analitycznych są wymagane do kierunkowania działalności organów ścigania na podstawie wyników pracy analitycznej. Kategorie te omówiono w tabeli 3-1.

Tabela 3-1. Cztery kategorie opracowań analitycznych

	Cel	Zamierzenie	Opis
1. Ocena strategiczna	Rozpoznanie problemów długoterminowych na danym obszarze, a także zakresu działalności przestępczej i prognoz jej wzrostu.	Określenie priorytetów, przydział zasobów, wspieranie planowania, informowanie kierownictwa i decydentów politycznych. Określenie strategii zwalczania i zapobiegania przestępczości: priorytetów w zakresie analizy, prewencji i ścigania.	<ul style="list-style-type: none"> • Cel (odniesienie). • Zakres (funkcjonalny/terytorialny). • Obecna sytuacja/przebieg. • Wyznaczone/osiągnięte cele główne. • Postęp od ostatniej oceny. • Główne obszary działalności przestępczej. • Problemy demograficzne/społeczne. • Wzorce/tendencje. • Ograniczenia dotyczące zasobów (przebieg/podsumowanie).
2. Ocena taktyczna	Rozpoznanie problemów krótkoterminowych występujących na danym obszarze, co – w połączeniu z podjęciem stosownych działań – ma zapobiec pogorszeniu lub rozwojowi sytuacji. Monitorowanie postępów w bieżącym stosowaniu możliwości taktycznych.	Wspieranie w kierowaniu bieżącą działalnością i przy realizacji planów, jak również w przydziale zasobów i kierowaniu działaniami odpowiednio do zmieniających się potrzeb i okoliczności.	<ul style="list-style-type: none"> • Obecna sytuacja – postępy w zakresie profilowania, punkty zapalne, środki prewencyjne. • Możliwości przyszłych działań. • Korzyści/wady. Najlepsze scenariusze działania. • Harmonogram (krótko-/średnioterminowy). • Konsekwencje/zmiany w zakresie zasobów.

	Cel	Zamierzenie	Opis
3. Profil figuranta	Opracowanie szczegółowego profilu ewentualnego sprawcy i jego współników na potrzeby dalszych działań.	Wspieranie kadry kierowniczej pionu operacyjno-śledczego w typowaniu figurantów, prowadzeniu sprawy, kształtowaniu planów i sprawowaniu nadzoru.	<ul style="list-style-type: none"> • Dane osobowe. • Dane o działalności przestępczej. • Profil finansowy. • Powiązania osobowe i społecznościowe. • Informacja o połączeniach telefonicznych i elektronicznych. • Informacja o przemieszczaniu się figuranta. • Ocena informacji z obserwacji. • Luki w informacjach.
4. Profil problemu	Rozpoznanie istniejących i pojawiających się serii przestępstw/zdarzeń oraz punktów zapalnych na mapie przestępczości.	Wspieranie kierownictwa w przydzielaniu zasobów na potrzeby prowadzonych spraw, ukierunkowywaniu działań, kontrolowaniu punktów zapalnych, ukierunkowywaniu inicjatyw ograniczania przestępczości i środków zapobiegania przestępczości.	<ul style="list-style-type: none"> • Rozpoznanie problemu. • Kontekst i przyczyny. • Zakres wyrządzonych szkód. • Poziom przestępczości i naruszenia porządku publicznego. • Sprawcy. • Powiązania wewnętrzne/zewnętrzne. • Konsekwencje społeczne. • Konsekwencje w zakresie zasobów.

Ustalanie priorytetów pracy analitycznej – jednym z bardziej istotnych obowiązków grupy ds. koordynacji i zadaniowania jest zapewnienie zasobów na rzecz działalności analitycznej, a także kierowanie tą działalnością i jej podtrzymywanie. Aby praca analityczna była w pełni skuteczna, konieczne są odpowiednie zasoby (źródła, ludzie, baza wiedzy, systemy i narzędzia wspierające), a także procedury, które zagwarantują, że działania analityczne pozostaną zgodne z wyznaczonymi celami taktycznymi i strategicznymi.

Źródeł informacji nie powinno się ograniczać do prac o charakterze reaktywnym albo proaktywnym. Wiele wartościowych danych można uzyskać z wyników zrealizowanych prac reaktywnych. Jednocześnie konieczne jest zapewnienie wystarczającej zdolności do prowadzenia działań proaktywnych.

Zainwestowanie we właściwych ludzi, którzy będą pełnić określone funkcje, może przynieść znaczące korzyści. W kontekście pracy analitycznej można wydzielić trzy zasadnicze obszary: zarządzanie danymi, analiza oraz gromadzenie materiału. Kierownik jednostki analitycznej to funkcja kluczowa dla zapewnienia spójności działań jednostki organizacyjnej, czynności gromadzenia informacji i analizy. Cała działalność analityczna powinna być wspierana przez bazę wiedzy oraz odpowiednie systemy i narzędzia.

Baza wiedzy

Baza wiedzy obejmuje szereg źródeł – o charakterze lokalnym lub krajowym – w których określa się zasady prowadzenia działalności analitycznej lub najlepsze praktyki realizacji procesów wymagających zaawansowanych umiejętności oraz ustala się warunki prowadzenia współpracy między służbami. Korzystanie z bazy wiedzy stanowi również użyteczny sposób zarządzania sprawami kadrowymi w celu stworzenia w organach ścigania bardziej profesjonalnego systemu wywiadowczego.

- Krajowy model wywiadu kryminalnego.
- Wytyczne dotyczące ochrony informacji.
- Zbiór dobrych praktyk.

- Krajowe podręczniki i normy na temat:
 - dokumentowania i rozpowszechniania informacji analitycznych,
 - obserwacji,
 - prowadzenia operacji specjalnych i kontrolowanych zakupów,
 - współpracy z osobowymi źródłami informacji,
 - kontroli operacyjnej i dostępu do danych telekomunikacyjnych,
 - orzecznictwa dotyczącego stosowania zaawansowanych czynności operacyjno-rozpoznawczych,
 - lokalnych procedur uzyskiwania dostępu do zbiorów danych,
 - lokalnych procedur nawiązywania i prowadzenia współpracy między służbami,
 - programów szkoleń.

Systemy i narzędzia wspierające

Systemy i narzędzia wspierające analizę umożliwiają gromadzenie, otrzymywanie, rejestrowanie, wykorzystywanie i rozpowszechnianie informacji. Można wyróżnić trzy rodzaje takich systemów i narzędzi.

- *Zapewnienie dostępu do środków przechowywania, odczytu i porównywania danych na etapie poszukiwania informacji* – dostęp do dużych ilości danych gromadzonych i udostępnianych organom ścigania stanowi podstawę działań policyjnych prowadzonych w oparciu o informacje analityczne. Połączenie systemów ogólnokrajowych z systemami o bardziej lokalnym lub specjalistycznym charakterze stwarza ogromny potencjał dla potrzeb zaawansowanej analizy przestępczości lub innych zdarzeń. Kluczem do sukcesu – pod względem jakości opracowań analitycznych – jest zdolność do uzyskania dostępu do danych z różnorodnych platform informacyjnych oraz do zestawiania tych informacji. Może to obejmować zróżnicowane systemy informatyczne, które zawierają:
 - rejestry informacji kryminalnych,
 - informacje ze źródeł otwartych,
 - zbiory informacji wywiadowczych,
 - narzędzia analityczne,
 - specjalistyczne bazy danych (dane dotyczące zarejestrowanej broni, praw jazdy, rejestry karne itd.),
 - narzędzia do zarządzania sprawami.
- *Zapewnienie dostępu do urzędzeń lub systemów na potrzeby pozyskiwania nowych informacji* – gromadzenie informacji wywiadowczych w celu zaspokojenia zapotrzebowania informacyjnego może wymagać wykorzystania „źródeł osobowych” (takich jak informatorzy), funkcjonariuszy działających „pod przykryciem”, obserwacji lub środków techniki operacyjnej. Złożone przedsięwzięcia operacyjne będą wymagały zastosowania kontroli operacyjnej lub zaawansowanej techniki operacyjnej w celu niejawnego pozyskania informacji. Te bardziej wrażliwe techniki są zazwyczaj dostępne wyłącznie w przypadkach poważnych przestępstw, a konieczność ochrony środków i metod pracy operacyjnej sprawia, że nie powinno się korzystać z nich bez wyraźnej potrzeby. Ogólnie rzecz ujmując, mobilne środki techniki operacyjnej są kosztowne i wymagają solidnego uzasadnienia zanim zostaną zastosowane.

Na poziomie lokalnym jednostki wywiadowcze muszą dysponować środkami techniki operacyjnej adekwatnymi do spraw prowadzonych na tym poziomie, przy czym – w razie potrzeby – należy zapewnić czytelne rozwiązania pozwalające na dostęp do bardziej zaawansowanych środków. W przypadku sił policyjnych dystrybucja środków techniki operacyjnej, a także rozwiązań zapewniających dostęp do droższych i bardziej wrażliwych technologii, będzie przedmiotem strategii zwalczania przestępczości i prowadzenia rozpoznania.

- *Zapewnienie systemów ochrony informacji* – informacje wywiadowcze są wartościowym zasobem i dlatego należy się z nimi obchodzić z należytą starannością. Zasada „wiedzy koniecznej” jest powszechnie uznawana za fundament działalności wywiadowczej.

Należy koniecznie znaleźć równowagę między jak najszerszym udostępnianiem informacji, tak aby zapewnić potencjalnie największe korzyści, a ograniczaniem ich dostępności w celu ochrony źródeł, technik i informacji. Systemy ochrony dostępu do informacji pomagają zachować szczelność i skuteczność środowiska wywiadowczego. Zaliczyć do nich należy:

- system rejestracji osobowych źródeł informacji;
- narzędzia analityczne o odpowiednim standardzie;
- strefy bezpiecznego przetwarzania informacji;
- odpowiednio zabezpieczone sale odpraw;
- znormalizowany krajowy formularz rejestrowania informacji wywiadowczych, uwzględniający ocenę ryzyka i dyspozycje dotyczące postępowania z informacją;
- kontrolowany dostęp do informacji zagranicznych organów ścigania.

Opracowania i techniki analityczne

Krajowy model wywiadu kryminalnego opiera się na czterech kluczowych opracowaniach analitycznych, które przedstawiono powyżej. Te z kolei powstają przez zastosowanie dziewięciu technik analitycznych, na których zasadza się rozwój specjalistycznej wiedzy o skutecznych, proaktywnych technikach zwalczania i zapobiegania przestępczości.

Tabela 3-2. Dziewięć rodzajów technik analitycznych

Produkt	Opis	Cel
1. Analiza rezultatów	Pozwala na ocenę oddziaływania: <ul style="list-style-type: none"> • strategii i taktyk patrołowania, • reaktywnych działań, • proaktywnych działań, • inicjatyw ograniczania przestępczości, • innych technik policyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pomoc we wskazaniu dobrych praktyk. • Możliwości optymalizacji. • Relacjonowanie zdarzeń oraz prowadzonych spraw jako wsparcie w procesie rozwoju zawodowego.
2. Analiza wzorców zachowań przestępczych	<ul style="list-style-type: none"> • Rozpoznawanie serii przestępstw. • Rozpoznawanie tendencji w przestępczości. • Analiza punktów zapalnych. • Analiza profilu ogólnego. 	Decyzje kierownictwa dotyczące priorytetów „możliwości taktycznych” w odniesieniu do: <ul style="list-style-type: none"> • punktów zapalnych, • rozpoznanych serii przestępstw, • działań prewencyjnych i dywersyjnych w zakresie przestępstw i zakłóceń porządku publicznego. Pomagają one funkcjonariuszom w rozpoznawaniu nowych i potencjalnych tendencji, a także zapotrzebowania na dalsze analizy.

Produkt	Opis	Cel
3. Profile rynków	<p>Uzasadnione oceny bieżącej sytuacji rynku przestępczego związanego z określonym towarem lub świadczeniem (narkotyki, kradzione pojazdy, prostytutka itd.):</p> <ul style="list-style-type: none"> • kluczowe podmioty, • sieci, • zasoby przestępcze, • tendencje w przestępczości. <p>Profile te sporządza się na podstawie innych opracowań analitycznych, zasadniczo na bazie analizy wzorców zachowań przestępczych i sieci przestępczych.</p>	<p>Decyzje kierownictwa dotyczące ustalania priorytetów – wskazanie celów i możliwości na ograniczenie przestępczości:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zestawianie standardowych profili rynków prowadzonych lokalnie pozwala uzyskać bardziej całościowy ogłąd; • profil może doprowadzić do bardziej szczegółowej analizy profilu indywidualnego, wzorców zachowań przestępczych lub sieci przestępczych ukierunkowanych na wsparcie działań.
4. Analiza tendencji demograficznych/spotecznych	<ul style="list-style-type: none"> • Charakter przemian demograficznych. • Oddziaływanie na przestępczość. • Pogłębiona analiza czynników społecznych, które mogą warunkować zmiany lub tendencje dotyczące przestępców bądź zachowań przestępczych. <p>Analiza taka może być podstawą do badań przestępczości i zakłóceń porządku publicznego, a także znanych bądź prognozowanych przemian społecznych czy demograficznych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Decyzje strategiczne dotyczące przydzielania zasobów i ustalania priorytetów w działaniach organów ścigania. • Pozwala zwrócić uwagę na obszary, w których prawdopodobnie pojawiają się zagrożenia, i przekazać informacje partnerom. • Do wykorzystywania w planowaniu operacji sezonowych lub innych operacji taktycznych w reakcji na pojawiające się zjawiska społeczne i przemieszczanie się ludzi.
5. Profile działalności przestępczej	<p>Przedstawiają szczegółowo sposoby prowadzenia działalności przestępczej, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sposób typowania pokrzywdzonych; • specjalistyczną wiedzę techniczną, z której korzystają sprawcy; • słabe punkty systemów lub procedur, które wykorzystują sprawcy; • włączenie wyników innych rodzajów analizy. 	<p>Pozwalają zwrócić uwagę na konieczność zmian w:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przepisach prawa lub innych formach regulacji; • przydzielaniu zasobów w celu sprostania nowym zagrożeniom; • planowaniu taktycznym w celu określenia kluczowych punktów zakłócenia działalności; • możliwościach natychmiastowego ograniczenia przestępczości lub zapobiegania jej; • zwiększaniu poziomu wiedzy przez szkolenia i opracowania podsumowujące informacje.
6. Analiza sieci przestępczych	<ul style="list-style-type: none"> • Kluczowe cechy i funkcje osób w sieci. • Powiązania w obrębie sieci i poza nią. • Silne i słabe punkty sieci. • Analiza danych finansowych i telekomunikacyjnych. • Wnioski na temat zachowań przestępczych w powiązaniu z profilami indywidualnymi. 	<p>W ujęciu strategicznym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zwrócenie uwagi kadry kierowniczej na wagę powiązań sieciowych przestępczości. <p>W ujęciu taktycznym i operacyjnym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zapewnienie wkładu w kierowanie czynności, • sugerowanie skutecznych kierunków prowadzenia sprawy i możliwości przerywania działalności przestępczej, • zwrócenie uwagi na luki w informacjach, tak aby kierować pracę ze źródłami.
7. Analiza ryzyka	<p>Analiza względnych zagrożeń ze strony indywidualnych sprawców lub organizacji przestępczych w odniesieniu do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potencjalnych pokrzywdzonych, • ogółu społeczeństwa, • organów ścigania. 	<p>Zestawienie ocen ryzyka jest wstępem do określenia priorytetów pracy analitycznej lub operacyjno-śledczej, zarówno na poziomie strategicznym, jak i taktycznym, a także prowadzi do sporządzenia planów zarządzania ryzykiem.</p>

Produkt	Opis	Cel
8. Analiza profilu indywidualnego	<p>Pozwala określić zdolności przestępcze i obejmuje informacje dotyczące:</p> <ul style="list-style-type: none"> • powiązań, • stylu życia, • sposobu prowadzenia działań, • danych finansowych, • silnych i słabych stron, • technik, które w przeszłości zapewniły powodzenie lub nie sprawdziły się w odniesieniu do obiektu zainteresowania. <p>Informacje te mogą obejmować wszelkie naruszenia prawa, nie tylko samą działalność przestępczą.</p>	<p>Wspieranie kierunkowania czynności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pomoc w typowaniu obiektów zainteresowania, • określenie zapotrzebowania informacyjnego, • wskazanie, w jaki sposób źródła i zasoby można wykorzystać przeciwko obiektowi zainteresowania.
9. Bieżąca ocena operacyjna (badanie)	<p>Przeprowadzane w czasie rzeczywistym ocena i badanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • napływających informacji o powiązaniach, • innych zdarzeń związanych z figurantami sprawy. <p>Ocena ta może, ale nie musi pozostawać całkowicie w gestii analityka.</p>	<p>Zapobieganie „rozpełzaniu się” sprawy oraz ustalanie priorytetów dla czynności operacyjno-śledczych w świetle wpływających informacji, wraz ze wskazaniem priorytetów dla równolegle prowadzonej pracy analitycznej.</p>

4. Ocena źródeł i informacji

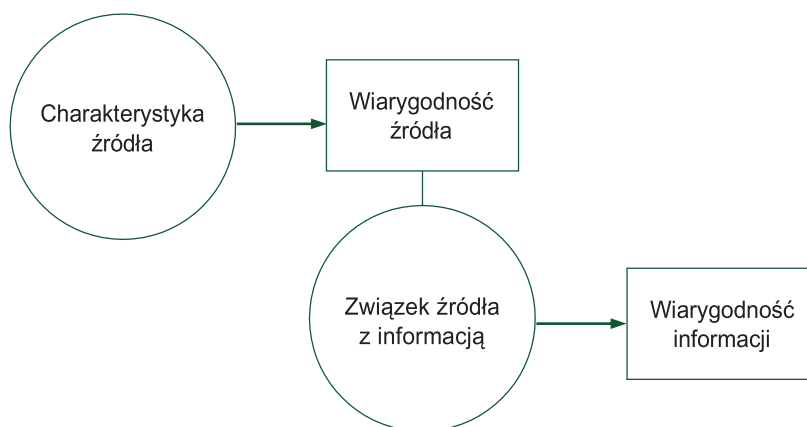
OCENA ŹRÓDEŁ I INFORMACJI

Po zgromadzeniu informacji należy poddać je ocenie – przy czym etap ten w tradycyjnie rozumianych działaniach organów ścigania często może zostać zlekceważony. Pełna i odpowiednia ocena zakłada weryfikację wiarygodności źródła i informacji. Czynność ta ma kluczowe znaczenie dla procesu analitycznego jako całości i stąd wymaga omówienia w osobnym rozdziale.

Opracowano standardowy model oceny informacji, w którym wykorzystuje się tzw. system 4 x 4 – jest on obecnie powszechnie przyjętym rozwiązaniem w organach ścigania. System ten wykorzystują na przykład analitycy w Europolu, gdzie wszelkie otrzymane informacje, które nie zostały jeszcze poddane ewaluacji, ocenia się przed wykorzystaniem, właśnie zgodnie z tym systemem.

Inne organy korzystają z odmian tego systemu, przy czym zawsze rozwiązania te można łatwo zinterpretować, odnosząc się do tabel wyjaśniających, a w razie potrzeby informacja może zostać przełożona z jednego systemu na inny.

Rys. 4-1. Proces oceny

Do oceny źródeł i informacji mają zastosowanie trzy podstawowe zasady:

- 1) na ocenę nie mogą mieć wpływu osobiste odczucia – powinna mieć ona charakter profesjonalnego osądu;
- 2) ocenę źródła należy przeprowadzić oddzielnie od oceny informacji;
- 3) ocenę należy przeprowadzić w jak najmniejszym oddaleniu od źródła.

Tabele oceny z wykorzystaniem systemu 4 x 4

Tabela 4-1a*. Ocena źródła

A	<ul style="list-style-type: none"> • Brak wątpliwości dotyczących autentyczności, wiarygodności, uczciwości i kompetencji. albo • Dotychczas nieposzlakowana wiarygodność.
B	<ul style="list-style-type: none"> • Źródło, od którego otrzymano informacje, w większości przypadków okazywało się wiarygodne.
C	<ul style="list-style-type: none"> • Źródło, od którego otrzymano informacje, w większości przypadków okazało się niewiarygodne.
X	<ul style="list-style-type: none"> • Nie sposób ocenić wiarygodności.

Tabela 4-2. Ocena informacji

1	<ul style="list-style-type: none"> • Nie ma wątpliwości co do dokładności informacji.
2	<ul style="list-style-type: none"> • Informacja jest znana osobiście źródłu, nie jest jednak znana osobiście funkcjonariuszowi, który ją przekazuje. • Informacja jest wewnętrznie spójna. • Informacja jest zgodna z innymi informacjami na ten temat.
3	<ul style="list-style-type: none"> • Źródło nie zna osobiście informacji, ale potwierdzają ją inne dotychczas zarejestrowane informacje.
4	<ul style="list-style-type: none"> • Źródło nie zna osobiście informacji, a informacji nie można potwierdzić z niezależnego źródła.

Tabele oceny z wykorzystaniem systemu 6 x 6

Tabela 4-3. Wiarygodność źródła

A CAŁKOWICIE WIARYGODNE	<ul style="list-style-type: none"> • Brak wątpliwości dotyczących autentyczności, wiarygodności, uczciwości i kompetencji. • Dotychczas nieposzlakowana wiarygodność.
B ZAZWYCZAJ WIARYGODNE	<ul style="list-style-type: none"> • Istnieją pewne wątpliwości co do autentyczności, wiarygodności, uczciwości lub kompetencji (dotyczące jednego z tych aspektów). • Dotychczas źródło zasadniczo wiarygodne.
C OGÓLNIE WIARYGODNE	<ul style="list-style-type: none"> • Istnieją wątpliwości co do autentyczności, wiarygodności, uczciwości lub kompetencji (dotyczące dwóch lub większej liczby aspektów). • Do tej pory źródło okresowo wiarygodne.
D ZAZWYCZAJ NIEWIARYGODNE	<ul style="list-style-type: none"> • Istnieją poważne wątpliwości co do autentyczności, wiarygodności, uczciwości, kompetencji. • Do tej pory źródło sporadycznie wiarygodne.
E NIEWIARYGODNE	<ul style="list-style-type: none"> • Pewność co do braku autentyczności, wiarygodności, uczciwości i kompetencji. • Dotychczas źródło niewiarygodne.
F	<ul style="list-style-type: none"> • Nie sposób ocenić wiarygodności.

* W oryginale rysunek i tabela zostały omyłkowo oznaczone tym samym numerem, na potrzeby polskiego wydania, aby nie zmieniać dalszej numeracji, tabela została odróżniona literą „a” [przyp. red.].

Tabela 4-4. Wiarygodność informacji

1 POTWIERDZONA	<ul style="list-style-type: none"> • Informacja potwierdzona przez niezależne źródła. • Informacja jest wewnętrznie spójna. • Informacja jest zgodna z innymi informacjami na ten temat.
2 PRAWDOPODOBNI PRAWDZIWA	<ul style="list-style-type: none"> • Informacja niepotwierdzona przez niezależne źródła. • Informacja jest wewnętrznie spójna. • Informacja jest zgodna z innymi informacjami na ten temat.
3 POTENCJALNIE PRAWDZIWA	<ul style="list-style-type: none"> • Informacja niepotwierdzona. • Informacja jest wewnętrznie spójna. • Informacja jest w pewnym stopniu zgodna z innymi informacjami na ten temat.
4 RACZEJ NIEPRAWDZIWA	<ul style="list-style-type: none"> • Informacja niepotwierdzona. • Informacja nie jest wewnętrznie sprzeczna. • Informacja nieuznana za prawdziwą w momencie otrzymania, choć możliwa.
5 NIEPRAWDOPODOBNA	<ul style="list-style-type: none"> • Dostępne informacje potwierdzają coś przeciwnego. • Informacja jest wewnętrznie sprzeczna. • Informacja jest sprzeczna z innymi informacjami na ten temat.
6	<ul style="list-style-type: none"> • Nie sposób ocenić wiarygodności.

Widać wyraźnie, że powyższe dwa systemy oceny różnią się czymś więcej niż tylko liczbą stopni, w szczególności w odniesieniu do oceny informacji. System 4 x 4 oparto na prostym pojęciu wiedzy posiadanej osobiście. Informacjom z pogłosek nadaje się niższą rangę. Prostota jest sama w sobie zaletą, ponieważ ocena staje się mniej subiektywna.

Anonimizacja źródeł

Po przeprowadzeniu oceny zaleca się zastosowanie systemu anonimizacji. Ma on zapewnić ochronę źródła lub miejsca pochodzenia informacji przed ujawnieniem na podstawie kontekstu lub brzmienia meldunku. Anonimizacja ma również chronić okoliczności lub metodę uzyskania informacji. Następujące wytyczne mają na celu wsparcie tego procesu jako przykłady dobrych praktyk.

- Wszystkie informacje wywiadowcze powinny być precyzyjnie rejestrowane. Meldunki przeznaczone do rozpowszechniania informacji powinny obejmować wyłącznie informacje wywiadowcze związane z zamierzonym celem rozpowszechniania.
- Należy dołożyć starań, aby usunąć z tekstu wszystkie elementy, które w jakikolwiek sposób pozwalają zidentyfikować źródło.
- Czas i miejsce spotkań ze źródłami osobowymi mogą być nieistotne, a ich wskazanie może doprowadzić do identyfikacji źródła.
- Powtarzanie informacji z tego samego źródła może doprowadzić do jego ujawnienia. Aby ograniczyć takie ryzyko, zalecane jest wykorzystanie niejawnego rejestru źródeł, w którym losowo nadawane są numery referencyjne.
- Anonimizacja powinna uniemożliwić osobie zapoznającej się z informacją określenie, czy źródło ma charakter techniczny czy osobowy.
- W pewnych okolicznościach ujawnienie w treści informacji wywiadowczych prawdziwej tożsamości źródła może być korzystne, aczkolwiek nie należy wskazywać, że to ta osoba jest źródłem. Przykładowo, może okazać się to konieczne, gdy źródło było widziane przez innych funkcjonariuszy lub przestępców z grupą określonych osób, a niepodanie imienia i nazwiska źródła w raporcie mogłoby wzbudzić podejrzenia co do jego/jej niejawnej współpracy.

- Sporadycznie, informacje wywiadowcze z pojedynczego meldunku obejmą zakres materiału wywiadowczego, który może być znany jedynie ograniczonej liczbie osób. Dla zapewnienia większego bezpieczeństwa należy podzielić ten materiał na wiele meldunków i przypisać im różne numery referencyjne.
- Jeśli funkcjonariusz ma obawy, że treść meldunku może wskazywać na źródło, powinien przedstawić tę kwestię przełożonemu, zanim materiał zostanie rozpowszechniony lub wprowadzony do systemu wywiadowczego.

Rozpowszechnianie

Kolejnym procesem, który należy przeprowadzić na tym etapie, jest udzielenie wskazówek odbiorcom na temat tego, co mogą zrobić z otrzymanymi informacjami. Można to uczynić, nadając odpowiednią klauzulę tajności (np. tajne, poufne, zastrzeżone) lub określając dyspozycje, na które składają się zezwolenia i ograniczenia wskazujące, kto ma prawo lub kto musi uzyskać dostęp do informacji.

Poniżej podano przykład systemu kodowania dyspozycji dotyczących postępowania z informacjami.

Tabela 4-5. Kody dyspozycji dotyczących postępowania z informacją

1	Rozpowszechnianie dozwolone w obrębie organów ścigania państwa pochodzenia.
2	Rozpowszechnianie dozwolone w odniesieniu do innych organów krajowych.
3	Rozpowszechnianie dozwolone w odniesieniu do międzynarodowych organów ścigania.
4	Rozpowszechnianie dozwolone jedynie w obrębie organu, z którego pochodzą informacje.
5	Dopuszcza się rozpowszechnianie, ale organ otrzymujący informacje musi dochować określonych warunków.

Takie dyspozycje można dodawać do omówionych powyżej kodów oceny źródła i informacji. Tak oto kod B24 można odczytać następująco:

- B—źródło, od którego otrzymano informacje, w większości przypadków okazywało się wiarygodne;
- 2—informacja znana osobiście źródłu, nieznaną jednak osobiście funkcjonariuszowi, który ją przekazuje;
- 4—rozpowszechnianie dozwolone jedynie w obrębie organu, z którego pochodzą informacje.

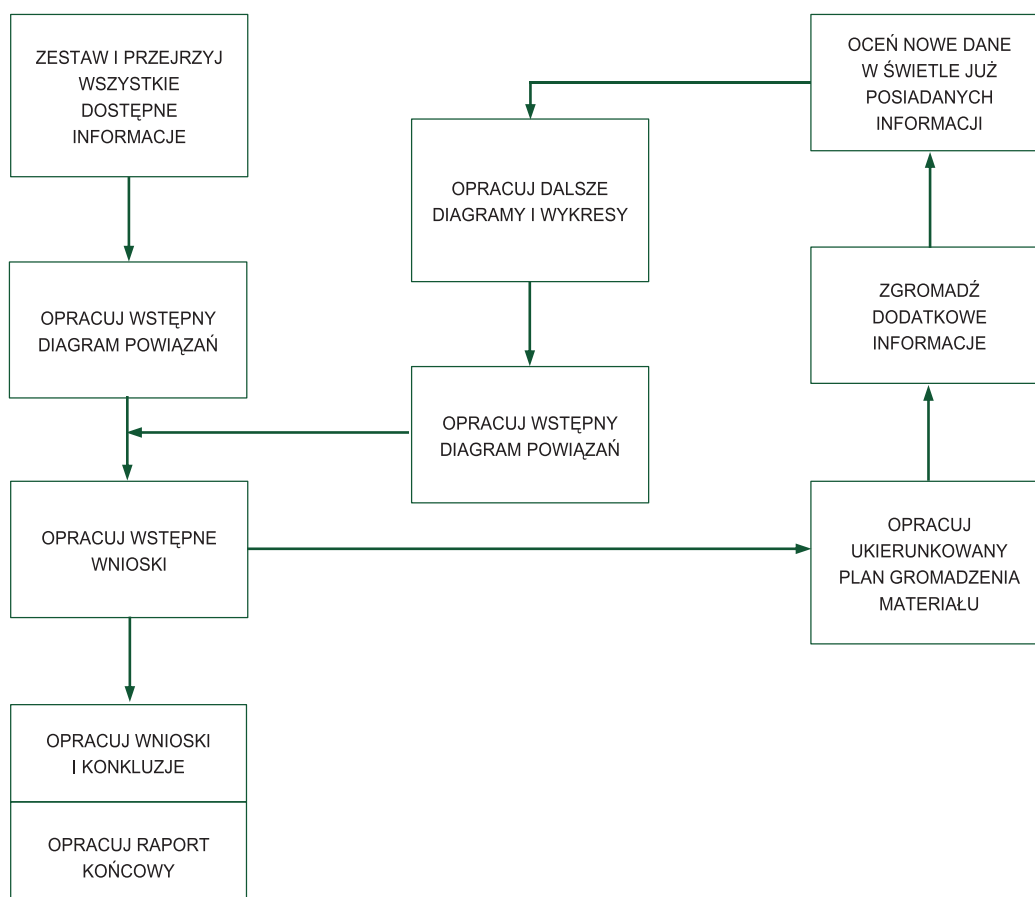
Z włączenia określonych informacji wywiadowczych do opracowania analitycznego wynika, że jeśli informacje te oznaczono klauzulą „tajne”, cały dokument otrzyma taką klauzulę. Podobnie, jeśli dowolny element oznaczono kodem dyspozycji postępowania z informacją 4 (oznaczającym rozpowszechnianie jedynie w obrębie organu, z którego pochodzą informacje), wówczas rozpowszechnianie całego opracowania analitycznego zostanie w ten sam sposób ograniczone.

5. Analiza i procesy analityczne

Etap analizy jest kluczowy dla procesu wywiadowczego, ponieważ dotyczy badania znaczenia dostępnych informacji z uwzględnieniem najbardziej istotnych ich cech.

Analiza pozwala dojrzeć luki w informacjach, mocne i słabe strony oraz wytycza dalszą drogę postępowania.

Rys. 5-1. Proces analityczny

Proces analityczny ma kluczowe znaczenie dla opracowania informacji wywiadowczych, które pozwolą ukierunkować działania organów ścigania, zarówno w odniesieniu do krótkoterminowych celów taktycznych, jak i długoterminowych celów strategicznych. Zakres analizy i jej ogólna wiarygodność zależą od zakresu i dokładności pozyskanych informacji, a także od umiejętności analityka. Analiza jest procesem cyklicznym, który można stosować w odniesieniu do wszystkich celów organów ścigania. Zróżnicowana przestępczość i szerokie spektrum działalności operacyjno-

-śledczej wymagają zróżnicowanego podejścia, jednakże – aby umożliwić skuteczną analizę – zakres wykorzystywanych informacji nie powinien być sztywno określany za pomocą sztucznych kryteriów. Wszelkie ograniczenia w tym zakresie winny wynikać jedynie z dostępności informacji i prawnych ograniczeń obowiązujących w danym państwie.

Integracja danych jest pierwszym etapem procesu analitycznego, na którym zestawia się różne rodzaje informacji pochodzących z różnych źródeł w celu ustalenia braków informacyjnych, tak aby wysnuć wnioski na potrzeby kierunkowania dalszych czynności w sprawie. Staranna integracja danych pozwala wskazać na luki w informacjach i słabe punkty w postępowaniu, gwarantując tym samym, że analityk będzie konsekwentnie gromadził informacje, nawet w najwcześniejszym stadium analizy. Podczas procesu integracji danych na początku postępowania analityk może również rozpocząć formułowanie hipotez w oparciu o niepełną wiedzę.

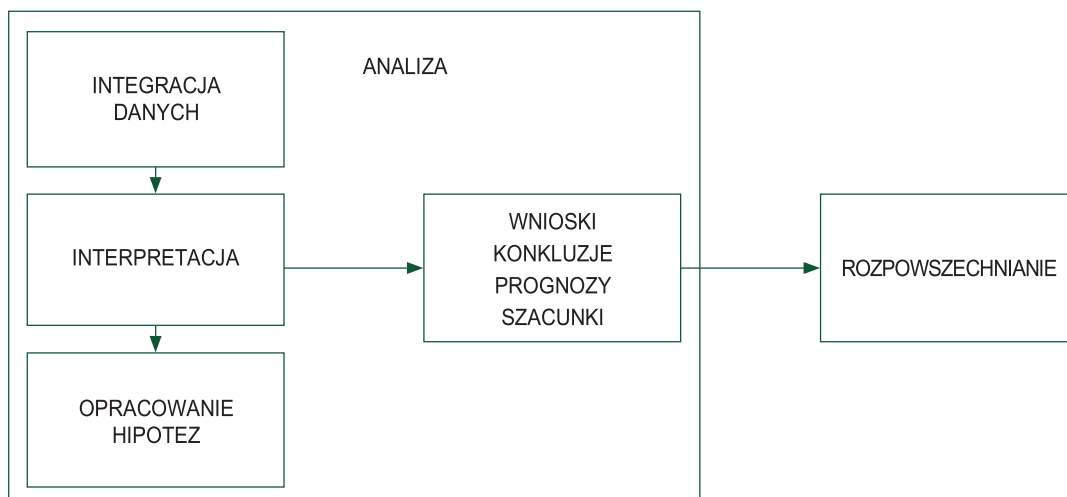
**INTEGRACJA DANYCH: ŁĄCZENIE DANYCH NA POTRZEBY
OPRACOWYWANIA WNIOSKÓW**

Następnym etapem w procesie analitycznym jest interpretacja, która często oznacza konieczność wykroczenia poza fakty i rozważania „co by było, gdyby”. Aby można było z powodzeniem przejść przez ten etap, poprzednie etapy należy zrealizować do końca i starannie, tak aby ograniczyć ryzyko, które podejmuje analityk, gdy formułuje uzasadnione opinie w oparciu o dostępne informacje.

**INTERPRETACJA DANYCH: NADAWANIE DANYM ZNACZENIA;
WYKRACZANIE POZA DOSTĘPNE INFORMACJE**

Integrując dane – zazwyczaj w formie diagramów, ale także tabel lub map – analityk tworzy podstawę dla późniejszego przeprowadzenia interpretacji. Diagramy i inne opracowania są pomocne w przedstawianiu informacji lub mogą posłużyć do obrazowania koncepcji, niemniej sednem analizy zawsze pozostają dane, które za tymi diagramami i opracowaniami stoją, wraz z ich znaczeniem. W niniejszym podręczniku skupimy się na tych właśnie efektach ubocznych analizy, jako że są one niezwykle użyteczne – po pierwsze, pomagają pojąć ogólny proces analizy informacji, a po drugie, pomagają zrozumieć naturę konkretnego problemu.

Rys. 5-2. Proces analizy

Dzięki wielokrotnemu powtórzeniu tego procesu analityk może albo znaleźć potwierdzenie dla hipotez, które już opracował, albo je odrzucić. Nie ma znaczenia fakt, że pierwotna koncepcja jest błędna, najistotniejsze jest, aby rozpoznać, że jest ona błędna. W miarę rozwoju sprawy poziom dokładności koncepcji rośnie, a analityk może coraz bardziej ufać sformułowanym hipotezom.

W ten oto sposób hipoteza dostarcza teorię, która może ukierunkować dalsze gromadzenie materiału. Hipoteza lub dowolny wniosek powinny obejmować:

Kluczową osobę lub osoby	– KTO?
Działalność przestępczą	– CO?
Sposób działania	– JAK?
Zakres geograficzny	– GDZIE?
Motywy	– DLACZEGO?
Ramy czasowe	– KIEDY?

Sformułowane hipotezy lub wnioski mogą zostać przetestowane przez zespoły operacyjno-śledcze, przy czym kluczowe znaczenie ma wówczas informacja zwrotna. Hipotezy zakładają dużą dawkę spekulacji i wymagają potwierdzenia lub uzasadnienia bądź też trzeba je odrzucić w związku z poczynionymi ustaleniami. Dla testowania hipotez kluczowe znaczenie ma usystematyzowane gromadzenie informacji, stąd też należy opracować plan gromadzenia materiału.

W procesie analizy analitycy powinni uwzględnić pewne reguły i normy.

REGUŁY DLA ANALITYKA KRYMINALNEGO

Ufaj własnej profesjonalnej ocenie.

To ty jesteś specjalistą. Powinieneś być przekonany do efektów swojej pracy i bronić ich, o ile analizowane informacje potwierdzają Twoje stanowisko.

Nie obawiaj się podejmować ryzyka.

Nie obawiaj się, że popełnisz błąd przy prognozowaniu tendencji lub zdarzeń. Podejmowanie ryzyka to nieodłączna część Twojego zawodu. Jedynie podejmując ryzyko, możesz zwiększyć wartość, jaką zapewniasz służbie.

Lepiej popełnić błąd, niż nic nie robić.

Jeśli jesteś w błędzie i na to wskazują fakty, przyznaj się do tego. Tylko ten nie popełnia błędów, kto nic nie robi.

Unikaj za wszelką cenę projektowania własnych przekonań.

Projektowanie własnych przekonań oznacza projektowanie własnego sposobu myślenia lub systemu wartości na inną osobę. Przedmiotem Twojej pracy są przestępcy. Ich mentalność jest całkiem odmienna od Twojej. Musisz nauczyć się myśleć tak jak oni.

Wyniki analizy mają wartość dopiero wówczas, gdy są rozpowszechniane.

Przekazuj wyniki pracy analitycznej, wnioski i rekomendacje w sposób czytelny, skuteczny i na czas. To, czego nie wie Twój zleceniodawca, jest bezwartościowe.

Gdy wszyscy zgadzają się w danej kwestii, prawdopodobnie coś jest nie tak.

To bardzo rzadkie i niespotykane, by grupa osób należących do społeczności analitycznej w pełni zgadzała się w jakiegokolwiek kwestii. Jeśli tak się dzieje, pora zacząć się martwić.

Twojego zleceniodawcę nie obchodzi, jak wiele wiesz, więc powiedz mu tylko tyle, ile musi wiedzieć.

Przeładowanie szczegółami może po prostu przesłonić istotne fakty.

Forma nigdy nie jest ważniejsza od treści.

Profesjonalny wygląd i odpowiedni dobór formatu opracowania analitycznego mają znaczenie, ale nie są one istotniejsze od jego treści. Zleceniodawcy chcą poznać znaczenie informacji wywiadowczych na czas, gdy jest im to potrzebne.

Stanowczo dąż do gromadzenia informacji, które są Ci potrzebne.

Nigdy nie zadowolaj się ilością informacji mniejszą niż wymagana. Jeśli z jakiegokolwiek względu nie uda Ci się uzyskać dostępu do kluczowego źródła danych – Ty poniesiesz konsekwencje.

Nie traktuj zmian redakcyjnych osobiście.

Jeśli zmiany redakcyjne nie zmieniają znaczenia opracowania, zaakceptuj je. Jeśli zmieniają to znaczenie, wyraż swój sprzeciw. Niemniej może zdarzyć się tak, że ktoś bardziej przenikliwy zauważył coś, co Ty przeoczyłeś. Wierz w efekty swojej pracy, ale bądź krytyczny wobec siebie.

Poznaj kolegów ze społeczności analitycznej i rozmawiaj z nimi.

Nie jesteście konkurentami, należycie do tego samego gatunku. Stań się częścią społeczności. Nie sięgaj po telefon jedynie wówczas, gdy czegoś potrzebujesz.

Nie traktuj zbyt poważnie ani siebie, ani swojej pracy.

Staraj się uniknąć wypalenia zawodowego. Skreślenie Cię z listy zasobów kadrowych będzie stratą dla zatrudniającej Cię służby (nawet jeśli początkowo nie będzie tak postrzegane). Dobro Twojej rodziny i Twoje zdrowie są istotniejsze niż schwywanie przestępcy lub wspięcie się na kolejny szczebel kariery. Twoje miejsce w ogólnym porządku rzeczy nie ma znaczenia samo w sobie. Twoje zaangażowanie, wytrwałość i oddanie w pracy dadzą efekty jedynie w dalszej perspektywie.

DZIESIĘĆ NORM OBOWIĄZUJĄCYCH ANALITYKÓW

1. Analizowane dane oraz informacje wywiadowcze należy wykorzystywać do ukierunkowywania postępowań przygotowawczych lub procedur operacyjnych.
2. Analiza powinna stanowić integralną część każdej znaczącej sprawy prowadzonej przez służbę.
3. Wyniki pracy analitycznej należy dokumentować przynajmniej w formie pisemnego raportu. Opracowania graficzne mogą również zostać zaprezentowane, ale dopuszcza się je jedynie jako uzupełnienie pisemnego raportu – a nie jako jego zamiennik.
4. Opracowania analityczne powinny zawierać wnioski i rekomendacje. Przedstawia się je kadrze zarządzającej do rozważenia w procesie decyzyjnym.
5. Sporządzenie opracowania analitycznego wymaga intelektualnego przetworzenia danych. Zestawianie danych, które nie jest wynikiem porównania lub innych rozważań, nie stanowi analizy samej w sobie.
6. Opracowania analityczne muszą być dokładne. Zleceniodawcy muszą mieć możliwość polegania na danych dostarczonych przez analityka.
7. Analizy należy dostarczać na czas, tzn. wtedy, gdy ich wyniki mogą zostać skutecznie wykorzystane.
8. Opracowania analityczne powinny uwzględniać wszystkie istotne dane, udostępnione analitykowi niezależnie od źródeł i sposobów ich pozyskania.
9. W analizie należy uwzględnić najlepsze i najbardziej aktualne programy komputerowe, techniki zestawiania i wizualizacji danych oraz techniki analityczne, które są dostępne w środowisku pracy analityka.
10. Analiza powinna wносить istotny wkład pod względem jakościowym i ilościowym w realizację ustawowych zadań służby lub instytucji, dla której ją sporządzono, i w tym kontekście również należy ją oceniać.

6. Podstawowe techniki analizy: analiza powiązań

WPROWADZENIE

Duża część danych zgromadzonych w toku postępowania przygotowawczego lub pracy operacyjnej jest zestawiana i prezentowana w formie złożonych pisemnych opracowań. Pozostałe dane istotne dla analizy działalności zorganizowanej grupy przestępczej lub domniemanych czynów przestępczych są bardzo obszerne i różnią się co do formy.

Podstawowym problemem dla analityków jest grupowanie informacji w usystematyzowany sposób, tak aby ułatwić wydobywanie z nich znaczenia.

Analiza powiązań pozwala przedstawić w formie graficznej informacje na temat relacji łączących obiekty, tj. osoby, organizacje, miejsca itd. Z kolei wyjaśnienie informacji o powiązaniach poprzez zaprezentowanie ich w odpowiednim kontekście pomoże w formułowaniu wniosków. Analizę powiązań można zastosować do obiektów, które w świetle analizowanych ustaleń łączą wzajemne relacje.

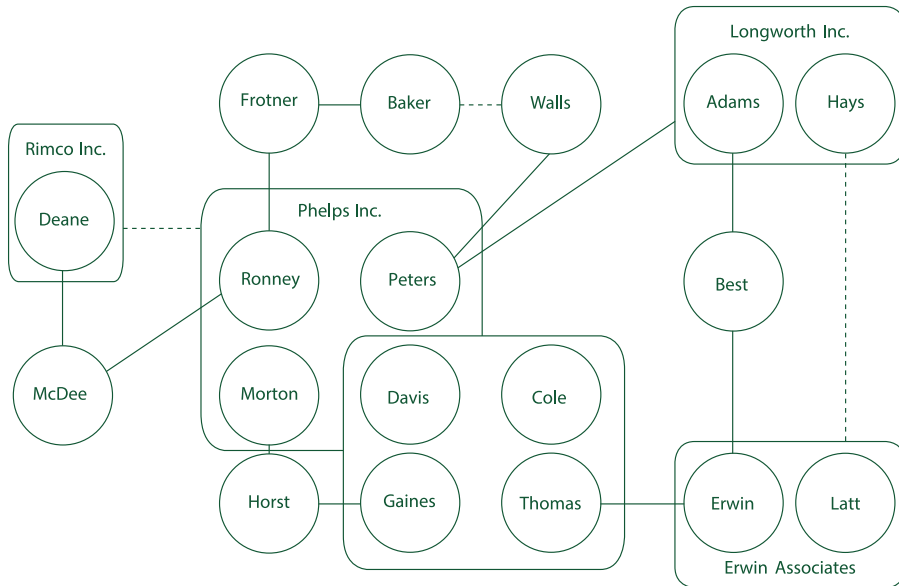
Analiza powiązań jest procesem siedmioetapowym. W efekcie powstaje diagram powiązań, taki jak na rys. 6-1.

Oto siedem etapów analizy powiązań:

1. Zgromadź wszystkie nieprzetworzone dane.
2. Określ temat diagramu.
3. Zbuduj matrycę powiązań.
4. Opisz powiązania, korzystając z matrycy.
5. Policz powiązania dla każdego podmiotu.
6. Sporządź wstępny diagram.
7. Przeorganizuj diagram w celu czytelnego przedstawienia informacji.

Poniżej przedstawiono szczegółową metodę odręcznego sporządzania analizy powiązań. Wykorzystanie aplikacji komputerowych wprawdzie znacząco upraszcza ten proces, ale wciąż wymaga odpowiedniego analitycznego myślenia.

Rys. 6-1. Przykładowy diagram powiązań

1. Zgromadź wszystkie nieprzetworzone dane.

Zgromadź wszystkie istotne dla analizy materiały, w szczególności notatki, meldunki, protokoły, zarejestrowane rozmowy itd.

2. Określ temat diagramu.

Wskaż obiekty kluczowe dla diagramu. Przejrzyj dane i wyróżnij wśród nich w szczególności takie obiekty, jak: imiona i nazwiska osób, nazwy organizacji, numery rejestracyjne pojazdów, adresy itd.

3. Zbuduj matrycę powiązań.

Matryca powiązań (rys. 6-2) stanowi kluczowy etap pośredni w budowaniu diagramu powiązań. Wykorzystuje się ją do identyfikowania powiązań między obiektami. Nie służy ona do prezentowania informacji. Niezależnie od rodzaju opracowywanego diagramu, w pierwszej kolejności należy zawsze opracować matrycę powiązań.

Rys. 6-2. Przykładowa matryca powiązań (istotą danej relacji jest odległość w milach między miastami)

	CHICAGO			
3958				
841	3469			
5282	5750	4801		
2187	6747	3031	6613	

Odległość między Londynem a Rio de Janeiro można odnaleźć na przecięciu kolumny Londyn i wiersza Rio de Janeiro – w tym przypadku okazuje się, że wynosi ona 5750 mil. Jest to powiązanie między dwoma miastami.

Nazwy obiektów, których dotyczy matryca, wprowadza się wzdłuż jej przekątnej.

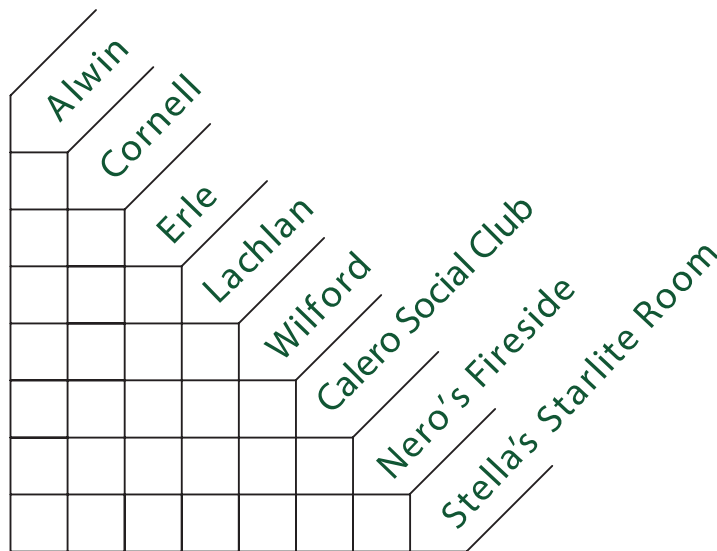
Osoby należy uporządkować w kolejności alfabetycznej.

Organizacje należy uporządkować w kolejności alfabetycznej i umieścić je po osobach fizycznych.

W przypadku gdy za podmioty służą numery rejestracyjne pojazdów lub adresy, należy je umieścić w porządku alfanumerycznym, po organizacjach. Odpowiednie umieszczanie poszczególnych kategorii obiektów pomoże w późniejszym sprawdzaniu matrycy.

Umieszczenie gwiazdki (*) przed nazwą obiektu może ułatwić zliczanie powiązań.

Rys. 6-3. Matryca powiązań z wykorzystaniem nazwisk osób i nazw organizacji

Istota powiązań opisywanych z wykorzystaniem matrycy przedstawionej na rys. 6-3 będzie wynikała z analizowanego materiału wskazującego na potwierdzony lub niepotwierdzony związek między osobami lub organizacjami.

4. Wprowadź powiązania do matrycy.

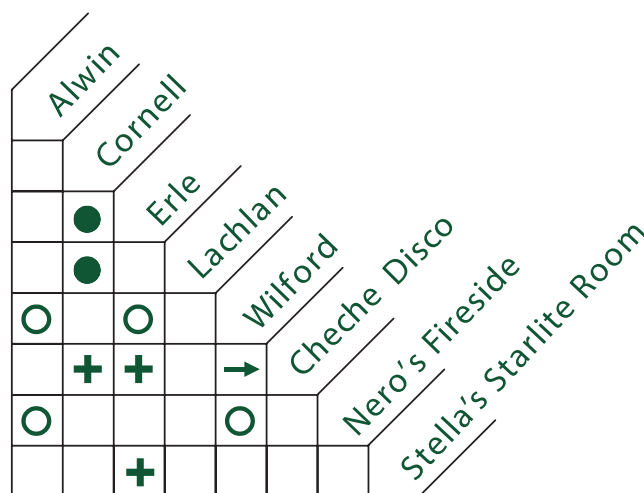
Oznaczenia powiązań wykorzystuje się w celu wskazania istoty lub charakteru każdej relacji przedstawionej w matrycy. Sugerowane kody powiązań i ich możliwe znaczenia przedstawiono na rys. 6-4.

Rys. 6-4. Sugerowane oznaczenia powiązań

Oznaczenia powiązań	
Oznaczenie	Znaczenie
●	Potwierdzone powiązanie między dwoma obiektami.
○	Niepotwierdzone powiązanie między dwoma podmiotami.
+	Potwierdzona przynależność do organizacji – dyrektor, kierownik, pracownik, członek klubu.
—	Niepotwierdzona przynależność do organizacji.
➔	Potwierdzona inwestycja bez innych form zaangażowania – udziałowiec, komandytariusz (kierunek od właściciela do posiadanego podmiotu).
▶	Niepotwierdzona inwestycja bez innych form zaangażowania (kierunek od właściciela do posiadanego podmiotu).

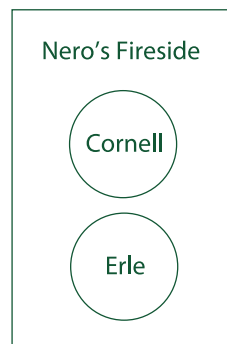
Potwierdzone powiązania to takie, w przypadku których informacje na ich temat oceniono jako A1, A2, B1 lub B2.

Niepotwierdzone powiązania to takie, w przypadku których informacje oceniono w jakikolwiek inny sposób.

Rys. 6-5. Wypełniona matryca powiązań

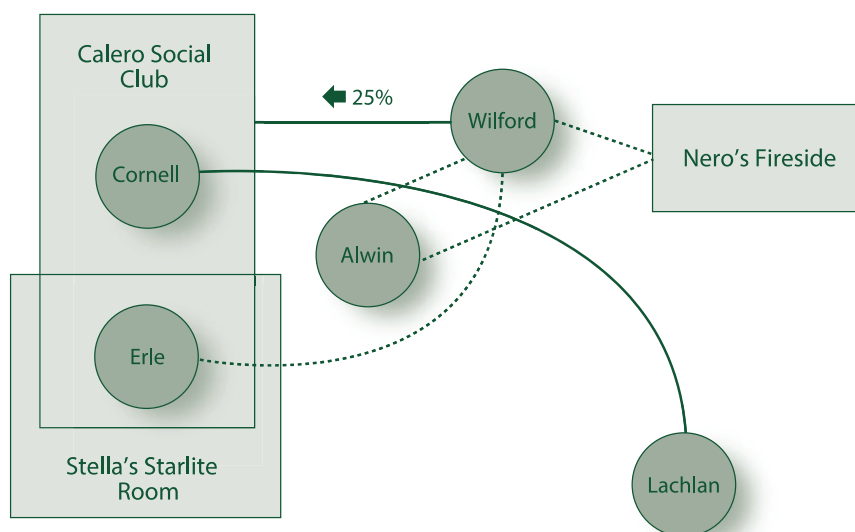
Wprowadzone do matrycy informacje o powiązaniach interpretuje się następująco:

- Cornell i Erle, potwierdzone powiązanie.
- Cornell i Lachlan, potwierdzone powiązanie.
- Alwin i Wilford, niepotwierdzone powiązanie.
- Erle i Wilford, niepotwierdzone powiązanie.
- Alwin, niepotwierdzone powiązanie z Nero's Fireside.
- Cornell, potwierdzone zaangażowanie w Cheche Disco.
- Erle, potwierdzona przynależność do Cheche Disco.
- Wilford, niepotwierdzone powiązanie z Nero's Fireside.
- Erle, potwierdzona przynależność do Stella's Starlite Room.
- Wilford, potwierdzony udziałowiec Cheche Disco, nie pełni żadnych funkcji w klubie.

Rys. 6-9. Obiekty w ramach organizacji

Cornell i Erle należą do organizacji o nazwie Nero's Fireside, co ilustruje powyższy rysunek, i pełnią w niej odpowiednio funkcje sekretarza i kierownika.

Można przypuszczać, że istnieje bezpośrednie powiązanie między Cornellem a Erlem ze względu na odgrywane przez nich role w organizacji. Linia ciągła łącząca te dwie osoby oznaczałaby definitywnie, że istnieje między nimi powiązanie. Przykład ukazany na rys. 6-9 pokazuje, że wśród analizowanych informacji brak takich, które wyraźnie potwierdziłyby takie powiązanie. Niemniej na podstawie przeprowadzonej analizy można uznać za zasadne przedstawienie na wykresie takiego hipotetycznego powiązania.

Rys. 6-10. Wstępny diagram powiązań

7. Przeorganizuj diagram w celu czytelnego przedstawienia informacji.

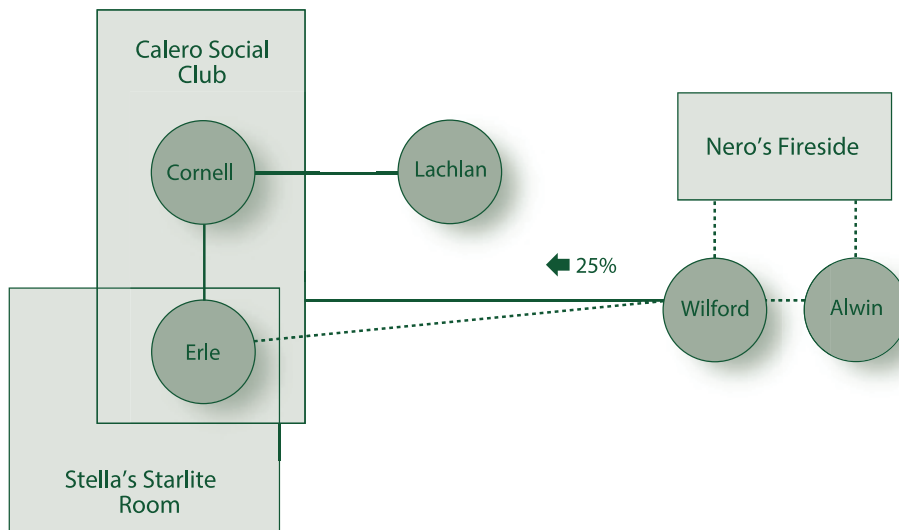
Długie lub krzyżujące się linie, które powstają w wyniku wstępnego ułożenia symboli obiektów mogą utrudniać odczytanie przedstawionych relacji i ich późniejszą interpretację. Ponowne ułożenie diagramu może zatem pomóc w wyjaśnieniu relacji między obiektami.

Tak oto powstał ostateczny diagram przedstawiony na następnej stronie. Wszystkie diagramy powinny zostać opatrzone datą, godziną i ponumerowane w kolejności powstania. Ułatwi to odróżnienie starszych od nowszych diagramów oraz odczytanie, kiedy diagram został stworzony, co jest szczególnie istotne w kontekście udostępniania informacji.

Do diagramu należy dodać legendę.

Diagram w swej ostatecznej formie został przedstawiony na rys. 6-11.

Rys. 6-11. Przeorganizowany diagram z rys. 6-10

UKŁAD DIAGRAMÓW

Układy diagramów mogą być udoskonalane dzięki wyobraźni analityka i stąd mogą znacząco różnić się od siebie.

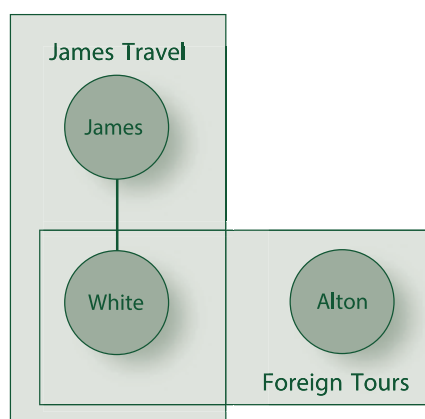
Niemniej naczelną zasadą tworzenia diagramów jest to, że służą one uproszczaniu informacji – w myśl powiedzenia „jeden obraz wart jest więcej niż tysiąc słów”. Diagram powinien zatem być jasny, nieskomplikowany, pozbawiony zbędnych elementów i zwięzły. Istnieje wiele sposobów na ułożenie diagramu, ale dopiero praca z diagramem pokaże, który z nich w najbardziej optymalnym zakresie spełnia wszystkie z wymienionych kryteriów.

Należy pamiętać, że diagram stworzony dzisiaj nie będzie tak dobry jak diagram, który powstanie jutro.

PRZYKŁADOWE UKŁADY DIAGRAMÓW

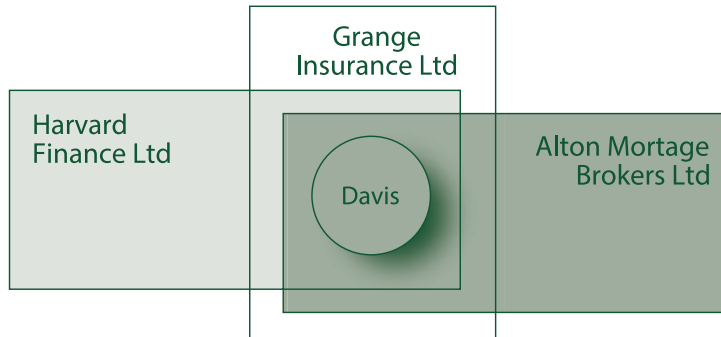
Jedna osoba występująca w dwóch przedsiębiorstwach, przy czym w każdym z nich funkcjonuje jeszcze po jednej osobie:

Rys. 6-12. Układ diagramu – przykład 1

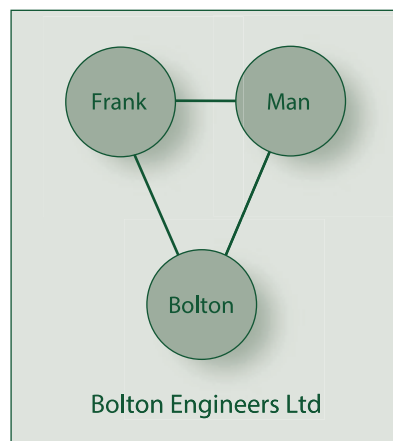
Osoba występująca w trzech przedsiębiorstwach:

Rys. 6-13. Układ diagramu – przykład 2

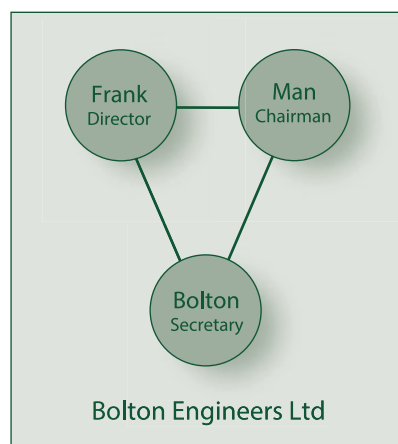
Trzy osoby w jednym przedsiębiorstwie wraz z powiązaniem, bez opisu zajmowanych stanowisk:

Rys. 6-14. Układ diagramu – przykład 3

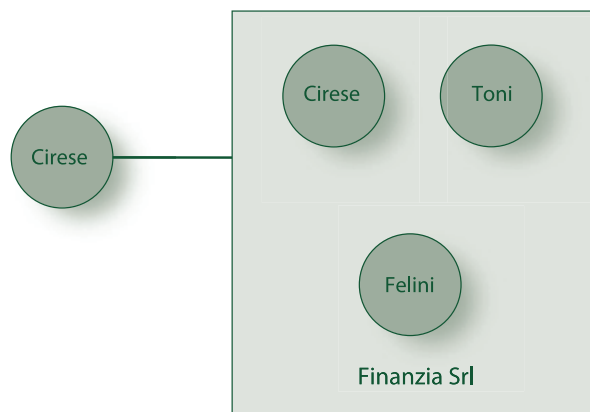
Trzy osoby działające w tym samym przedsiębiorstwie wraz z łączącymi je powiązaniem i opisem zajmowanych stanowisk (dyrektor, prezes, sekretarz):

Rys. 6-15. Układ diagramu – przykład 4

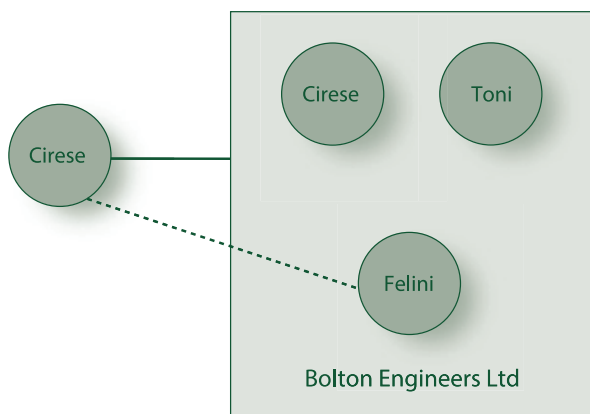
Osoba powiązana z przedsiębiorstwem, ale nie z członkami kadry zarządzającej przedsiębiorstwa:

Rys. 6-16. Układ diagramu – przykład 5

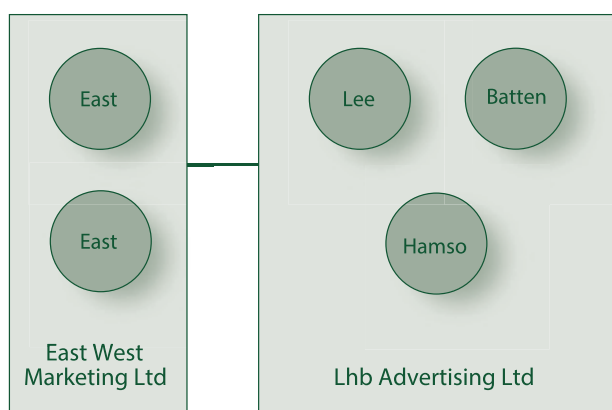
Osoba spoza przedsiębiorstwa – powiązana z nim i przypuszczalnie powiązana także z członkiem kadry zarządzającej tej firmy:

Rys. 6-17. Układ diagramu – przykład 6

Powiązanie między dwoma przedsiębiorstwami, ale brak znanych powiązań między poszczególnymi członkami ich kadry zarządzającej:

Rys. 6-18. Układ diagramu – przykład 7

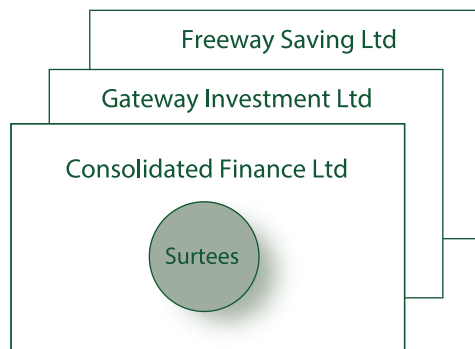
Osoba powiązana z nieznaną osobą:

Rys. 6-19. Układ diagramu – przykład 8

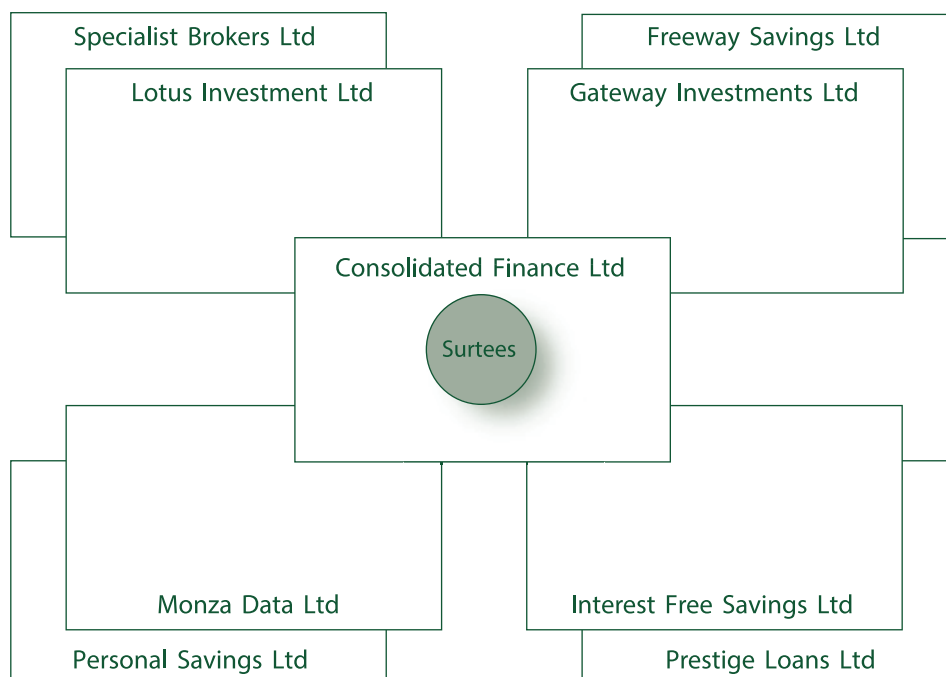
Osoba jest członkiem kadry zarządzającej szeregu przedsiębiorstw, które są spółkami zależnymi:

Rys. 6-20. Układ diagramu – przykład 9

Przedsiębiorstwo, które posiada wiele spółek zależnych:

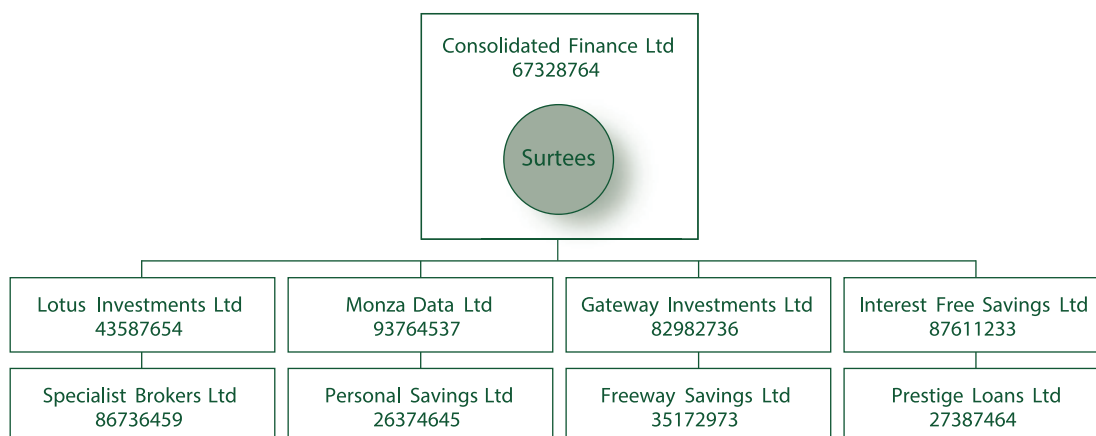
Rys. 6-21. Układ diagramu – przykład 10

Ten rodzaj diagramu można przedstawić również w formie drzewa genealogicznego. Dość często, gdy poszukuje się informacji na temat przedsiębiorstw, w dostępnych bazach danych można znaleźć informację na temat spółki-matki i jej właściciela. Wyszukując po numerach rejestrowych przedsiębiorstw oraz nazwiskach osób pełniących funkcje w ich organach, można ujawnić inne powiązania kapitałowo-osobowe. Jest to szczególnie użyteczne w sprawach gospodarczych.

Diagram przedstawiający ten rodzaj informacji może wyglądać następująco:

Rys. 6-22. Układ diagramu – przykład 11

W razie konieczności można dodać szczegółowe informacje na temat wielkości udziałów w każdym przedsiębiorstwie, aby diagram był bardziej czytelny.

Ponadto na diagramie można wskazać wszelkie zaangażowanie w działalność przestępczą, aby przedstawić szerszy kontekst działalności badanej grupy przedsiębiorstw.

Stworzenie diagramu powiązań jest warunkiem wstępnym do przeprowadzenia analizy powiązań. Diagram sam w sobie nie jest opracowaniem analitycznym, tylko narzędziem do prezentacji istotnych informacji. Analiza powiązań nie powinna skupiać się jedynie na samych połączeniach, lecz również na sile i istotności badanych relacji.

**ISTOTNE CECHY SIECI MOŻNA UJAĆ ZA POMOCĄ CZTERECH POJĘĆ:
OBIEKT, RELACJA, KIERUNEK, SIŁA**

- *Obiekty* to objęte zainteresowaniem osoby, przedsiębiorstwa, organizacje, środki transportu, miejsca, zdarzenia itd.
- *Relacje* mogą mieć charakter rodzinny lub wynikać ze wzajemnych zobowiązań (wymiana lub umowa), przydatności (właściwa osoba do wykonania zadania), dawnych więzi, kontroli (hierarchia przestępcza lub groźba), przewagi, wyższości, podporządkowania lub sukcesji.

- *Kierunek* odnosi się do przepływu informacji lub korzyści, a także wskazuje zwierzchnictwo. Kierunek umożliwia zrozumienie wewnętrznej dynamiki sieci.
- *Siła* określana jest na podstawie subiektywnej oceny interakcji występujących w obrębie analizowanych danych.

Analiza powiązań jest to proces, w którym uwzględnia się informacje na temat różnego rodzaju połączeń z bogatej bazy danych.

Diagram stanowi produkt roboczy, na podstawie którego można wysnuć hipotezy co do statusu powiązań między członkami organizacji lub sieci. Racjonalna analiza powiązań charakteryzuje się badaniem relacji i połączeń, ich siły oraz znaczenia dla organizacji objętej zainteresowaniem i funkcjonariuszy prowadzących sprawę.

Często diagram powiązań jest swoistym zdjęciem przedstawiającym grupę w danej chwili. Bardziej przydatne może się okazać zobrazowanie, jak grupa zmieniała się w czasie.

W analizie powiązań grup przestępczych istotne jest:

1. Kto odgrywa centralną rolę w grupie?
2. Które z występujących imion i nazwisk wydają się pseudonimami?
3. Które osoby należy usunąć lub unieszkodliwić, aby odciąć grupę od dostaw?
4. Jakie role odgrywają poszczególne osoby w organizacji?
5. Które połączenia komunikacyjne warto monitorować?
6. Jakie interakcje występują w grupie i jak te wzorce pozwalają nam zrozumieć i prognozować zachowanie jej członków?
7. Jaki charakter mają informacje wymieniane przez członków grupy?
8. Jaki rodzaj presji lub niepisanych zasad reguluje zachowania członków grupy?
9. Jak często występują interakcje?
10. Kto rozpoczyna interakcje?
11. Kto jest łącznikiem między odrębnymi organizacjami?
12. Kto w razie konieczności może przejąć kluczowe role w organizacji?
13. Co o działalności danej grupy mówią jej powiązania finansowe?
14. Jakie powiązania biznesowe ma dana organizacja?
15. Jakie posiada powiązania z inną działalnością przestępczą?
16. Na jakim obszarze geograficznym działa organizacja – „terytorium”?
17. Jaka istnieje hierarchia w organizacji?
18. W jaki sposób jest zorganizowana działalność przestępcza?
19. Czy sposób organizacji grupy sprawia, że jest ona podatna na infiltrację?
20. Czy grupę można zakwalifikować jako zorganizowaną grupę przestępczą?
21. Czy badane powiązania zmieniały się w czasie?
22. Czy znane są poprzednie powiązania członków grupy?
23. Czy zmieniają się siła lub centralność powiązań?

24. Czy niektórzy członkowie organizacji są powiązani między sobą z pominięciem innych członków?
25. Jakie są kryteria członkostwa w grupie?
26. Jaka jest skłonność grupy do stosowania przemocy?
27. Czy istnieją jakiegokolwiek powiązania między grupą przestępczą a organami władzy publicznej?
28. Co wiadomo na temat koncepcji zarządzania przywódcy grupy?
29. Czy ten model powiązań można zastosować do innych organizacji przestępczych?
30. Czy odnotowano inne grupy o podobnej strukturze?
31. Czy informacje o strukturze grupy pozwolą przewidzieć struktury podobnych grup przestępczych w przyszłości?

Dokumentacja analizy powiązań

Dokument przedstawiający wyniki analizy powiązań powinien zawierać:

- streszczenie ustaleń;
- charakterystykę ogólną grupy wraz z odpowiedziami na istotne dla prowadzonej sprawy pytania z listy zamieszczonej powyżej;
- diagramy powiązań opisujące grupę;
- biograficzną charakterystykę każdego figuranta lub potencjalnego figuranta sprawy;
- wnioski dotyczące grupy;
- zalecenia co do dalszych działań taktycznych lub strategicznych, w tym listę pytań, na które należy udzielić odpowiedzi;
- ewentualne źródła informacji ze wskazaniem zidentyfikowanych luk informacyjnych.

Standardowe siedmioetapowe podejście do analizy powiązań, opisane na początku niniejszego rozdziału, można rozwinąć w następujący sposób:

1. Zgromadź dane.
2. Odpowiednio zestaw dane.
3. Wyodrębnij materiał dotyczący powiązań.
4. Sporządź matrycę powiązań.
5. Opracuj diagramy powiązań.
6. Opracuj charakterystyki obiektów uwzględnionych na diagramach.
7. Podsumuj każdy z diagramów.
8. Odpowiedz na istotne dla prowadzonej sprawy pytania.
9. Ustal, jakie informacje przydatne dla sprawy są dostępne, a jakich brakuje.
10. Sformułuj wstępne hipotezy.
11. Przygotuj listę pytań, na które należy odpowiedzieć, oraz sformułuj zalecenia co do dalszego gromadzenia informacji i podejmowania czynności w sprawie.
12. Przedstaw przełożonym swoje ustalenia wraz z pisemnym raportem z analizy.

7. Podstawowe techniki analizy: chronologia zdarzeń

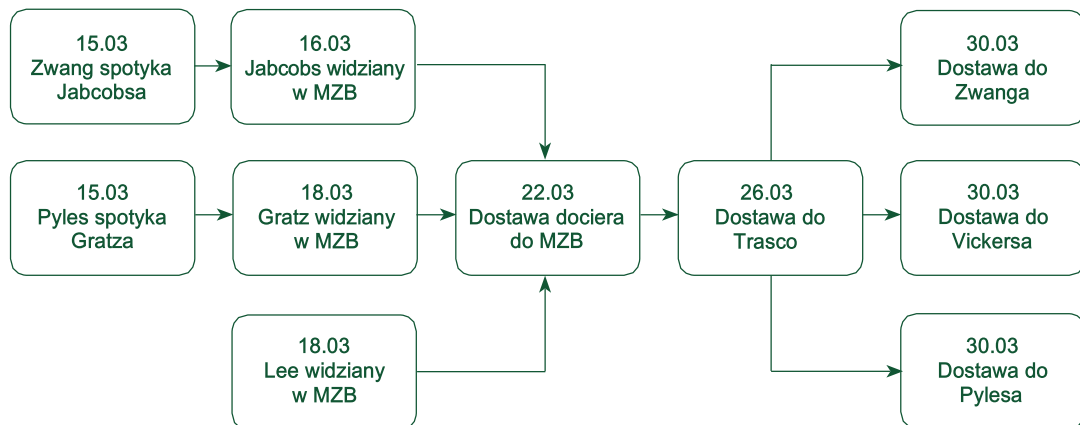
Diagram przedstawiający chronologię zdarzeń jest odpowiednim narzędziem do wydobycia znaczenia z zestawu powiązanych zdarzeń. Prezentuje on sekwencję zdarzeń w taki sposób, że czas ich wystąpienia oraz powiązania między nimi stają się czytelne. W złożonych sprawach diagram przedstawiający chronologię zdarzeń należy opracować na wczesnym etapie analizy. Na diagram ten składają się następujące elementy:

- Krótkie opisy zdarzeń umieszcza się w symbolach, takich jak koła lub prostokąty. Należy upewnić się, że określony symbol oznacza to samo na różnych diagramach. Opisy zdarzeń powinny pozostać krótkie – trzy- lub czterowyrazowe.
- Linie powiązań wykorzystuje się do wskazania relacji między zdarzeniami – sekwencji czasowej zdarzeń, w której jedno wydarzenie prowadzi do następnego.
- Strzałka na każdej z linii wskazuje na sekwencję zdarzeń – przepływ zdarzeń w czasie.
- Data i/lub godzina związane z każdym zdarzeniem są połączone w pewien sposób z jego opisem – w obrębie symbolu zdarzenia, w pobliżu symbolu lub w powiązaniu z symbolem.

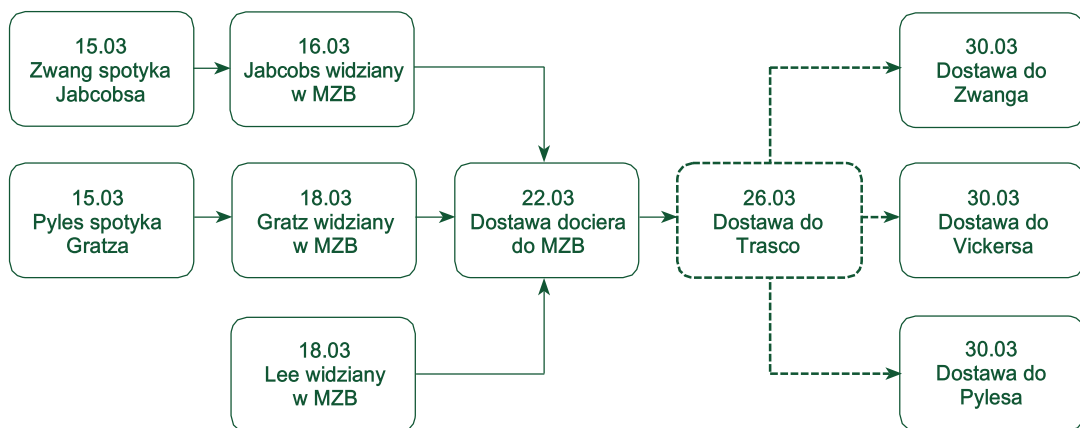
Ponieważ informacje o zdarzeniach zwykle nie wpływają w porządku chronologicznym, należy zwracać szczególną uwagę na daty i godziny. Elementy te można pokazać na diagramie przedstawiającym chronologię zdarzeń na wiele sposobów – wszystko zależy od celów analizy i kreatywności analityka. Podstawowe zasady budowania diagramu przedstawiającego chronologię zdarzeń to: (a) czytelnie i dokładnie przedstawić informacje; (b) sprawić, aby diagram był jak najbardziej prosty i rzeczowy.

Końcowy diagram staje się dla analityka potężnym narzędziem pozwalającym graficznie przedstawić znaczenie określonych zdarzeń w działalności przestępczej. Elementy mogące odwracać uwagę od tego celu nie powinny być uwzględniane na diagramie.

Najpowszechniej stosowanym rodzajem diagramu przedstawiającego chronologię zdarzeń jest ten znajdujący się na rys. 7-1. Wszystkie istotne informacje, jak data i opis zdarzenia, zawarto w obrębie symbolu zdarzenia.

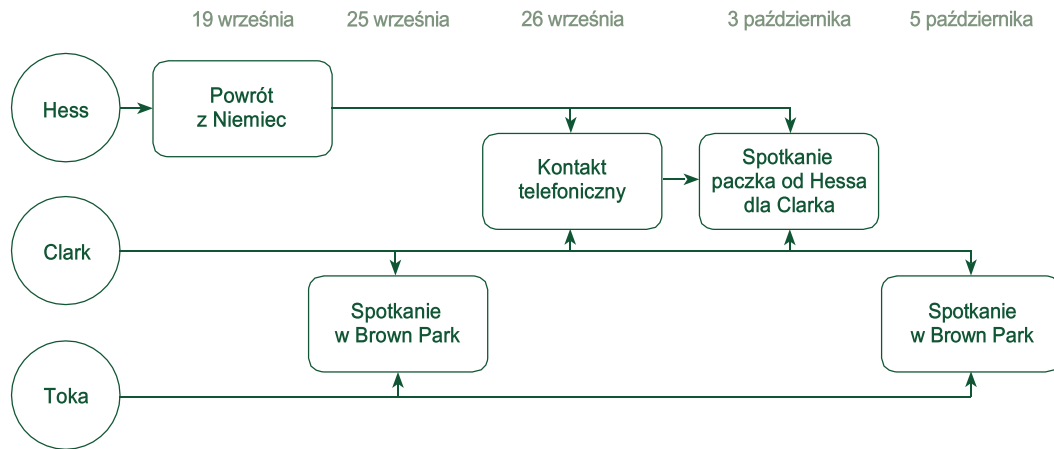
Rys. 7-1. Przykładowy diagram przedstawiający chronologię zdarzeń

Na diagramie przedstawiającym chronologię zdarzeń można umieszczać zarówno potwierdzone, jak i domniemywane informacje. Na przykład w innych okolicznościach faktycznych można jedynie przypuszczać, że dostawę dla Trasco zrealizowano 26 marca, jednak okoliczności te nie zostały jeszcze potwierdzone. Takie hipotetyczne zdarzenie przedstawia się tak jak na rys. 7-2.

Rys. 7-2. Przykładowy diagram przedstawiający chronologię zdarzeń, zawierający hipotetyczne lub niepotwierdzone zdarzenie

Jeśli konieczne jest ukazanie wzorca zdarzeń z udziałem kilku obiektów – osób lub organizacji – diagram przedstawiający zdarzenia na osi czasu może okazać się bardziej odpowiedni. Przykład takiego diagramu zamieszczono na rys. 7-3.

Rys. 7-3. Przykładowy diagram przedstawiający zdarzenia na osi czasu

Nazwa diagramu (rys. 7-3) wynika z tego, że na jednej osi – z lewej strony – umieszczono osoby, podczas gdy na drugiej osi – u góry – przedstawiono czas. W tym układzie diagramu istotne zdarzenia umiejscawia się na przecięciu wymienionych osi – stosownie do czasu ich wystąpienia. Strzałki łączą osoby wyłącznie z tymi zdarzeniami, w których dana osoba brała udział. Jeśli w danym zdarzeniu bierze udział więcej niż jedna osoba, symbol tego zdarzenia umieszcza się między liniami reprezentującymi te osoby.

Ogólnie rzecz ujmując, w diagramach przedstawiających zdarzenia na osi czasu na osi poziomej przedstawia się czas, natomiast oś pionową dzieli się tematycznie – np. na osoby, telefony, pojazdy lub dowolną kombinację takich obiektów. W skomplikowanych stanach faktycznych diagramy te mogą być bardzo obszerne i złożone, zatem najlepiej tworzyć je z wykorzystaniem dedykowanych programów komputerowych.

8. Podstawowe techniki analizy: analiza przepływów

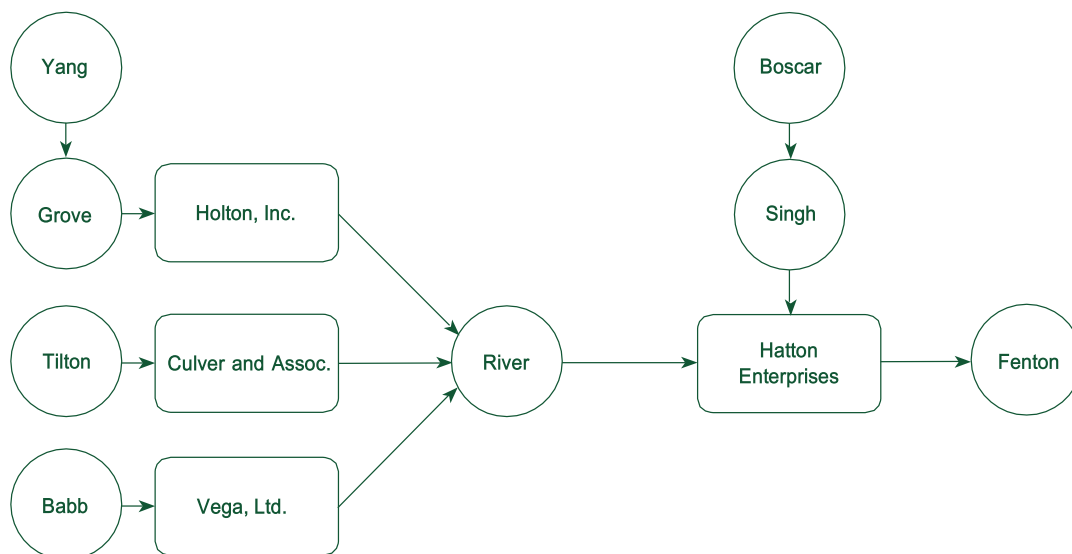
Większość organizacji przestępczych prowadzi działalność w celu uzyskania różnych rodzajów dóbr, takich jak pieniądze, narkotyki lub towary, tak aby osiągać korzyści majątkowe.

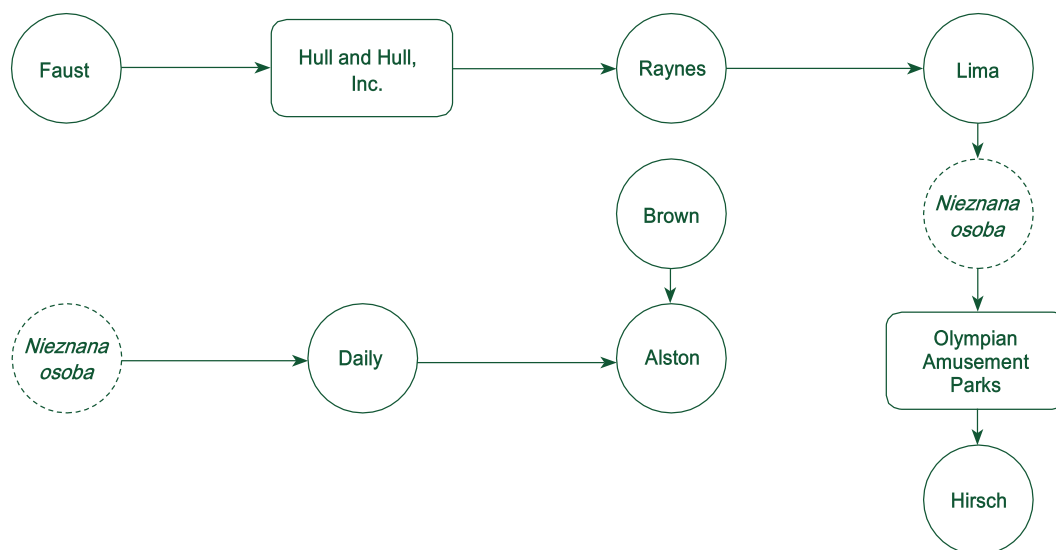
Wszystkie te dobra przepływają w obrębie organizacji, a zrozumienie tego przepływu pozwala pojąć sposób jej funkcjonowania, co w konsekwencji umożliwia skuteczniejsze działania organów ścigania. Przykładowo, dzięki zrozumieniu przepływu pieniędzy w obrębie organizacji przestępczej można rozpoznać role poszczególnych osób w złożonej sprawie dotyczącej prania pieniędzy, a przy tym często udaje się zidentyfikować kluczowe postaci w organizacji.

Jeżeli prowadzimy analizę przepływu pieniędzy w sprawie narkotykowej pod kątem prania pieniędzy, osoby objęte analizą często nie wykazują związków z samymi narkotykami. Z tego względu należy stworzyć osobne diagramy ukazujące przepływ narkotyków lub gotówki w obrębie organizacji. W wielu wypadkach przepływ dóbr ukazuje hierarchiczną strukturę organizacji, co z kolei pozwala zrozumieć panujący w jej obrębie układ sił. Diagramy dotyczące przepływu można sporządzać również w celu przedstawiania wartości niematerialnych, takich jak wpływ polityczny czy sprawowanie kontroli i nadzoru.

Podobnie jak w przypadku wszystkich innych diagramów, również diagramy przepływów kształtuje wyobraźnia analityka. Należy jednak pamiętać o jednym podstawowym czynniku: linia powiązania musi mieć strzałkę na jednym lub na obu końcach, tak aby zobrazować kierunek przepływu. Przykład diagramu przepływów ukazano na rys. 8-1. Warto zwrócić uwagę, że brakuje na nim informacji na temat rodzaju towaru, a zaznaczono jedynie sam przepływ.

Rys. 8-1. Przykładowy diagram przepływu między osobami i organizacjami

Rys. 8-2. Inny przykład diagramu przepływu między osobami i organizacjami

Na rys. 8-2 uwzględniono dwie osoby, których tożsamość nie jest znana. Na diagramie zaznaczono też ścieżki, którymi towary przepływają do Hirscha.

Analizę przepływów można stosować do różnych celów. Wykorzystuje się ją często do uzupełnienia i potwierdzenia wyników analizy powiązań. Najczęściej wykorzystywanymi podkategoriami tej analizy są:

- analiza przepływu towarów,
- analiza schematu działalności,
- analiza przebiegu zdarzenia.

W analizie przepływu towarów bada się przepływ wyrobów lub usług między ludźmi, przedsiębiorstwami i miejscami, tak aby ustalić znaczenie tych działań. Może ona zapewnić wgląd w istotę zmywy przestępczej, hierarchię grupy przestępczej lub działanie sieci dystrybucyjnej. Może też ukazać końcowego beneficjenta działalności przestępczej lub docelowe umiejscowienie aktywów nabytych w imieniu tej osoby.

Diagram przepływu towarów będzie zazwyczaj zawierał odniesienie do określonego towaru lub pewne wartości liczbowe opisujące daną transakcję (np. jednostki pieniężne lub masę na etykiecie strzałki kierunkowej, która przedstawia przepływ). O ile to możliwe, na diagramie przedstawia się również daty, tak aby wskazać zakres czasowy analizowanej działalności.

Analiza przepływu towarów ma odpowiedzieć na takie pytania jak:

- Do kogo trafia ostatecznie największa ilość towaru?
- Czy przedstawiono lokalizacje lub osoby, które skupiają przepływy określonego towaru?
- Co przepływ danego towaru mówi na temat relacji panujących w zorganizowanej grupie przestępczej? Czy pokazuje hierarchię w grupie przestępczej?

Diagram przepływu określonego towaru często odzwierciedla strukturę organizacji przestępczej. Może zapewnić wgląd w to, kim są widoczni lub mniej widoczni uczestnicy obrotu oraz beneficjenci działalności przestępczej objętej zainteresowaniem. Może również pomóc sformułować hipotezy na temat charakteru grupy i zakresu jej działalności. Diagramy przepływu towarów znajdują zastosowanie np. w odniesieniu do mienia pochodzącego z kradzieży, łapownictwa, handlu narkotykami, prania pieniędzy lub innego przestępstwa.

Matrycę przepływu towarów wykorzystuje się często do ręcznego tworzenia diagramów przepływu towarów. Matrycę tę przygotowuje się podobnie jak matrycę rejestrów telefonicznych (zob. rozdział 9).

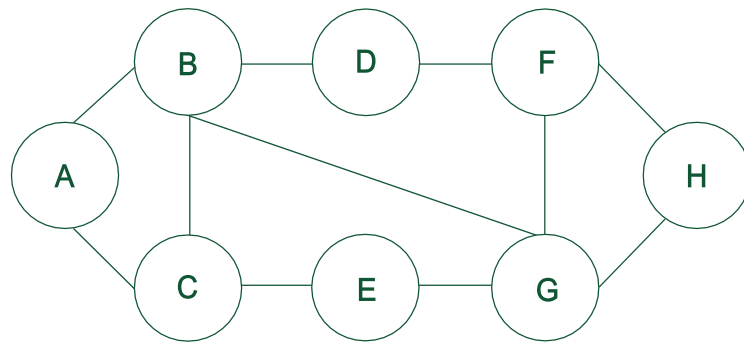
Wprowadzone do matrycy dane odpowiadają towarom lub gotówce wymienianej między badanymi osobami bądź przedsiębiorstwami. Nazwiska lub nazwy źródeł pochodzenia danego towaru umieszcza się w zaplanowanym porządku u góry matrycy lub wzdłuż lewej strony. Następnie należy w sposób przemyślany umieścić nazwy lub nazwiska osób odbierających dany towar. Dół i prawą stronę matrycy pozostawia się wolne dla łącznych wartości „od” i „do”. Układ matrycy pozwala analitykowi na przesledzenie przepływu określonego towaru od źródła aż do punktu docelowego.

Istnieją dwa podejścia do sporządzania diagramu przepływów.

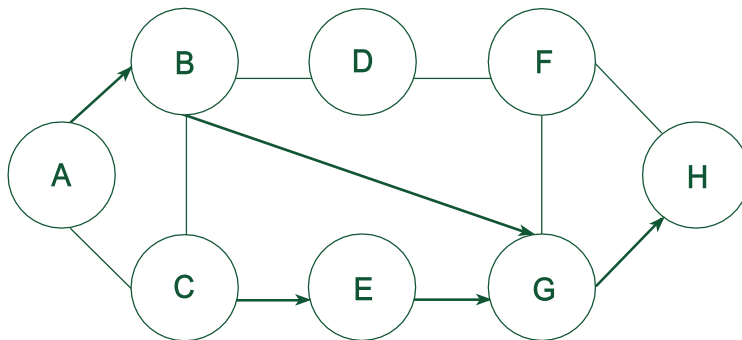
Podejście 1

- Sporządź diagram powiązań.
- Wskaż powiązania mające związek z przepływem towaru.
- Sporządź diagram przepływów z wykorzystaniem tych powiązań.

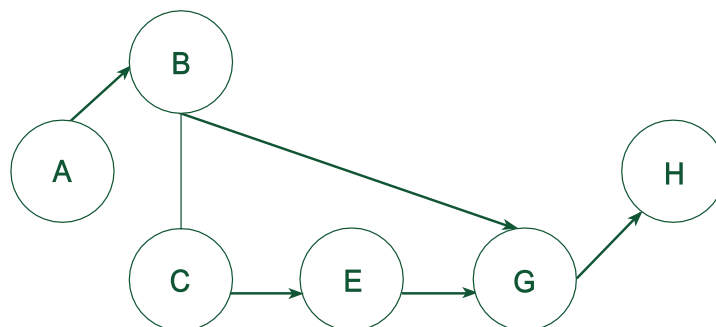
Rys. 8-3. Sporządź diagram powiązań

Rys. 8-4. Wskaż powiązania mające związek z przepływem

Rys. 8-5. Wyodrębnij diagram przepływów

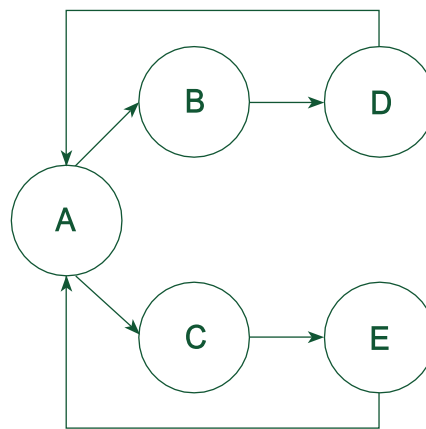

Podejście 2

- Zgromadź wszystkie nieprzetworzone informacje.
- Wskaż towar, którego przepływ będziesz analizować.
- Zbuduj kwadratową macierz powiązań.
- Wprowadź kody powiązań do macierzy.
- Ustal liczbę powiązań.
- Sporządź diagram, wyjaśnij go i w razie potrzeby sporządź ponownie.

Rys. 8-6. Kwadratowa macierz z zakodowanymi przepływami

Od	Do					Łącznie
	A	B	C	D	E	
A		•	•			2
B				•	•	1
C	•					1
D	•					1
E	•					1

Rys. 8-7. Diagram przepływu dóbr zbudowany na podstawie informacji zawartych w macierzy

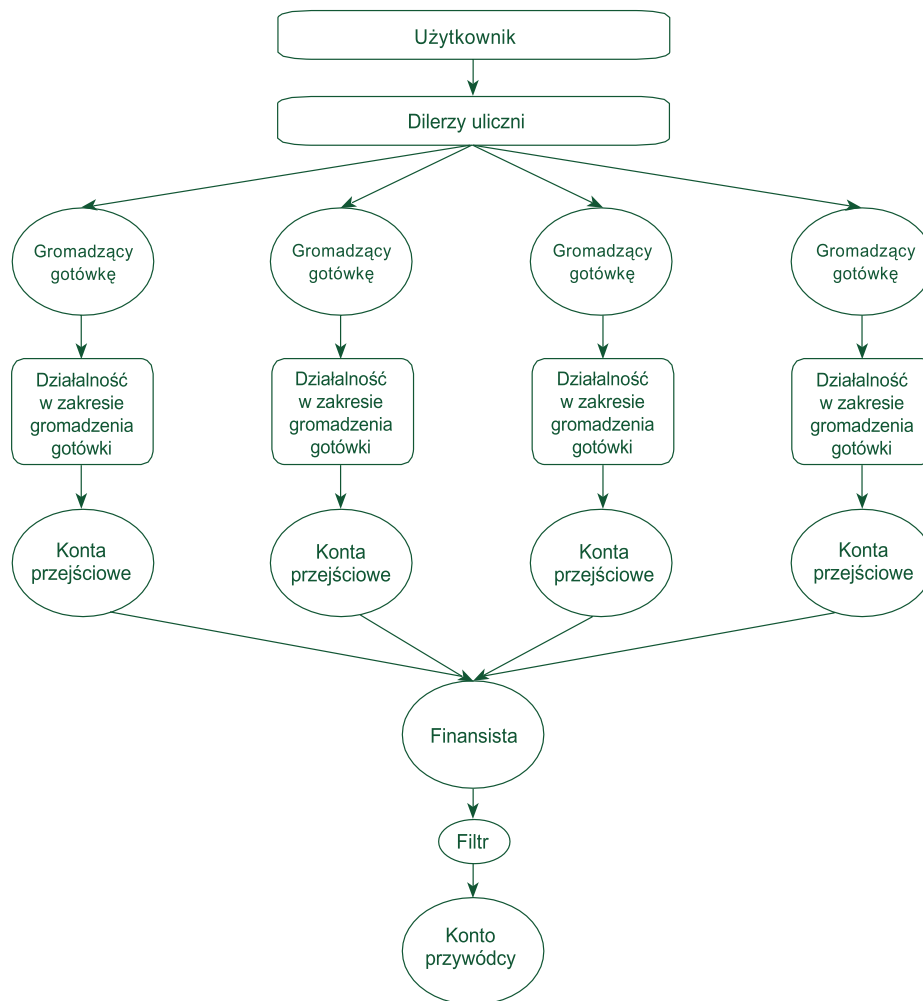
Analizę schematu działalności wykorzystuje się do uzyskania ogólnego oglądu na temat zestawu czynności przestępczych lub procedur postępowania wchodzących w skład analizowanej działalności przestępczej określonego rodzaju. Na diagramie obrazującym schemat działalności przedstawia się kroki konieczne do wykonania danego procesu. Od diagramu ukazującego przebieg zdarzeń różni się tym, że ten ostatni jest bardziej szczegółowy i przedstawia konkretne zdarzenia wraz z datami ich wystąpienia. Natomiast schemat działalności przedstawia ogólny obraz czynności charakteryzujących dany rodzaj działalności przestępczej i zazwyczaj nie zawiera konkretnych dat.

Diagramy opisujące schemat działalności sporządza się na podstawie informacji zgromadzonych na temat zdarzeń, które wystąpiły w ramach konkretnego procesu lub szeregu podobnych procesów. Następnie informacje te uogólnia się w celu scharakteryzowania typowego, hipotetycznego procesu danego rodzaju, a nie konkretnego, jednorazowego jego wystąpienia.

Diagramy przedstawiające schematy działalności można stosować do wyjaśniania złożonych procesów, takich jak pranie pieniędzy lub manipulowanie kursem papierów wartościowych. Można

je również wykorzystywać zamiast diagramów dotyczących przebiegu zdarzeń, aby uniknąć ujawnienia nieuprawnionym odbiorcom szczegółowych informacji newralgicznych dla określonego śledztwa. Ten rodzaj analizy przydaje się również do przeprowadzenia porównań między różnymi przestępstwami lub działaniami grup przestępczych, tak aby zbadać, czy występuje między nimi podobieństwo lub czy są ze sobą powiązane.

Rys. 8-8. Przykładowy diagram przedstawiający schemat działalności (hipotetyczny przepływ pieniędzy w organizacji handlującej narkotykami)

Analiza przebiegu zdarzeń oznacza zestawienie i analizę danych dotyczących zdarzeń i ich przebiegu w czasie, co umożliwia analitykowi wyciągnięcie wniosków lub przedstawienie rekomendacji. Używa się jej najczęściej w odniesieniu do określonych przestępstw, gdy zdarzenia prowadzące do przestępstwa i następujące po nim należy rozpatrywać w szerszym kontekście.

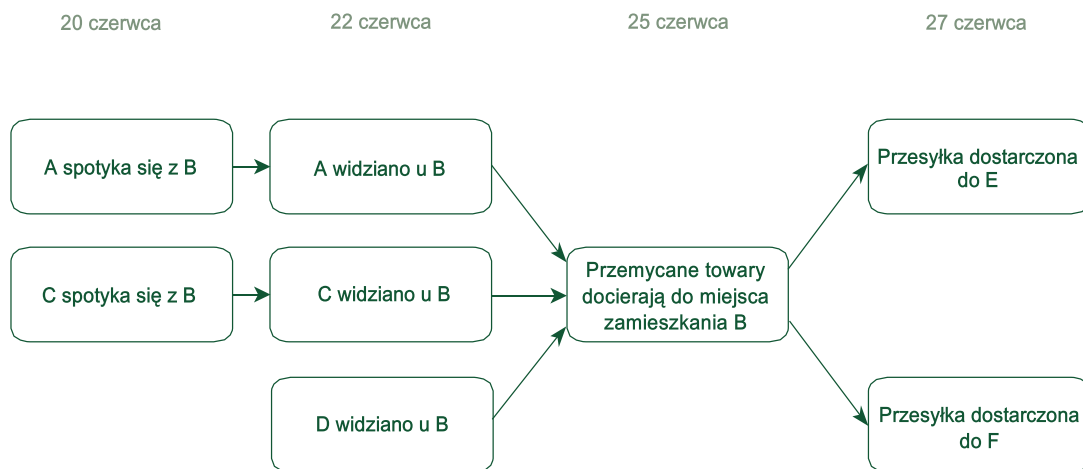
Analiza przebiegu zdarzeń przedstawia chronologię zdarzeń w ramach danej działalności przestępczej. W jej toku należy uwzględniać jedynie te zdarzenia, które miały wpływ na działalność przestępczą lub stanowiły jej część. Aby ukończyć analizę przebiegu zdarzeń, należy przejrzeć wszystkie dokumenty dotyczące sprawy w poszukiwaniu zdarzeń, które wystąpiły. Informacje o tych zdarzeniach mogą być gromadzone w analogowym rejestrze lub komputerowej bazie danych. System zestawiania danych musi umożliwiać wyodrębnienie danych w podziale na daty i – w razie konieczności – na godziny. Po odpowiednim uporządkowaniu zdarzenia poddaje się przeglądowi, tak aby określić ich znaczenie dla potrzeb opracowywanej chronologii.

Chronologię zdarzeń można przedstawić graficznie na diagramie albo w tabelarycznym zestawieniu, przedstawiającym datę i godzinę zdarzenia w jednej kolumnie, w drugiej zaś jego zwięzły opis. Tabele chronologiczne można tworzyć automatycznie z dowolnych danych, z wykorzystaniem komercyjnego oprogramowania o funkcjonalności arkusza kalkulacyjnego.

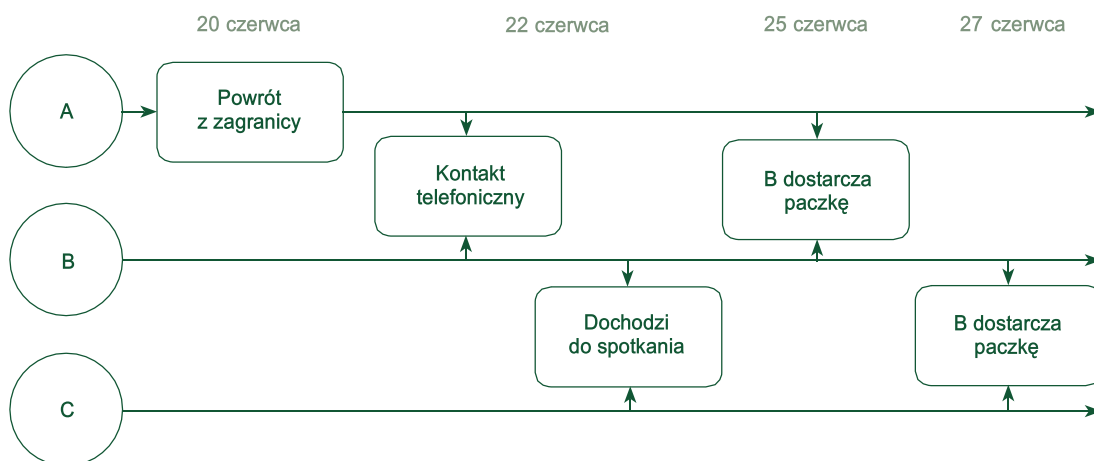
Analiza przebiegu zdarzeń może doprowadzić do określenia sposobów działania sprawców, jeśli zdarzenia, które wystąpiły w ramach szeregu przestępstw, porówna się pod względem podobieństwa towarzyszących im okoliczności.

Diagramy dotyczące przebiegu zdarzeń mogą mieć postać prostą lub wykorzystującą oś czasu.

Rys. 8-9. Prosty diagram przebiegu zdarzeń

Rys. 8-9a. Diagram przebiegu zdarzeń na osi czasu**

Diagramy dotyczące przebiegu zdarzeń na osi czasu – podobnie jak diagramy przedstawiające zdarzenia na osi czasu, o których była mowa w rozdziale 7 – często są bardzo duże i złożone, najlepiej więc tworzyć je z wykorzystaniem dedykowanych programów komputerowych.

** Kolejny przypadek oznaczenia tym samym numerem dotyczy rysunków 8-9 i 8-9a, tak jak poprzednio, aby nie zmieniać numeracji pozostałych, drugi z nich został odróżniony literą „a” [przyp. red.].

9. Podstawowe techniki analizy: analiza połączeń telefonicznych

Analiza połączeń telefonicznych jest jedną z najbardziej rozpowszechnionych technik, która może przynieść wartościowe wyniki. Można wydzielić w niej analizę ilościową lub statystyczną oraz analizę powiązań. Celem analizy ilościowej jest ustalenie wzorców w zbiorze danych na podstawie parametrów liczbowych połączenia telefonicznego: daty, godziny, czasu trwania. W analizie powiązań wykorzystuje się wyniki analizy statystycznej i diagramy powiązań, aby sformułować hipotezy co do celu i treści połączeń (tj. relacji oraz celu, w jakim kontaktują się figuranci).

Kluczem do interpretacji danych telefonicznych jest przyjęcie, że dane te są po prostu kolejnym rodzajem danych kierunkowych i w związku z tym są szczególnie odpowiednie, by przedstawić je z wykorzystaniem tradycyjnych technik tworzenia diagramów dotyczących przepływów – w rodzaju tych omówionych w poprzednim rozdziale.

Do danych zwyczajowo gromadzonych przez operatorów telekomunikacyjnych w ramach ich zwykłej działalności można uzyskać dostęp względnie łatwo i przy minimalnym nakładzie środków. Chyba najbardziej istotną cechą tego rodzaju informacji jest to, że są one dobrowolnie (i stąd zazwyczaj w dobrej wierze) przekazywane przez klienta i że można uzyskać je od operatorów bez konieczności bezpośredniego kontaktu z abonentem. Niestety, przestępcy są zazwyczaj świadomi podjętych działań zapobiegawczych.

Należy podkreślić, że nie chodzi w tym przypadku o podsłuchiwanie połączeń telefonicznych. Przy analizie połączeń telefonicznych nie uzyskuje się jakichkolwiek informacji na temat tożsamości osoby faktycznie wykonującej lub odbierającej połączenie ani treści połączenia.

Uzyskuje się natomiast informacje dotyczące połączeń między określonymi telefonami czy też numerami telefonicznymi.

Każdy z tych typów połączeń (między telefonami stacjonarnymi, telefonami komórkowymi, pagerami, faksami, komputerami i wszelkimi innymi środkami komunikacji) stanowi potencjalnie wartościowe źródło informacji, niemniej sama liczba i różnorodność tych „źródeł informacji” może stać się problemem dla śledczego. Po pierwsze, poziom szczegółowości informacji jest różny dla poszczególnych źródeł. Niekompatybilność danych i praktyczne trudności związane z wydobyciem informacji z różnych źródeł zawężają nieco możliwości wykorzystania informacji, szczególnie gdy istotny jest czas. Jeśli to tylko możliwe, dane telekomunikacyjne należy pozyskiwać w usystematyzowanej formie elektronicznej, a nie w formie papierowej.

Po drugie, informatyzacja baz klientów operatorów telekomunikacyjnych stwarza dodatkowe problemy proceduralne związane z ochroną danych osobowych.

Pomimo tych utrudnień korzyści płynące z wykorzystania danych telekomunikacyjnych – jak to zostanie wykazane poniżej – dalece przeważają nad wadami, zwłaszcza gdy wyniki analizy połączeń telefonicznych zestawia się z przeanalizowanymi informacjami z innych źródeł.

Co analiza połączeń telefonicznych może dać analitykowi i funkcjonariuszowi pionu operacyjno-śledczego?

- Wskazanie numerów telefonicznych wybieranych przez telefon podejrzanego może otworzyć nowe kierunki dochodzenia.
- Rozpoznanie wzorców zachowania i często wybieranych numerów.
- Wiedzę na temat częstotliwości połączeń.
- Ewentualne rozpoznanie współników.
- Lokalizowanie dzwoniącego (telefony komórkowe).
- Efektywność przy niskim nakładzie sił i środków.

Analitycy, którym zlecono przeprowadzenie analizy połączeń telefonicznych, powinni być świadomi, że pozyskiwanie danych telekomunikacyjnych podlega określonym procedurom stosownie do obowiązujących przepisów prawa krajowego. Ponadto operatorzy telekomunikacyjni dostarczają dane w różnych formatach. Po ukończeniu kursu z analizy kryminalnej warto zapoznać się z obowiązującymi procedurami pozyskiwania danych telekomunikacyjnych. Ogólnie rzecz ujmując, analityk może oczekiwać uzyskania następujących informacji dotyczących określonego telefonu i jego abonenta:

- nazwisko lub adres abonenta;
- numer telefoniczny (numery telefoniczne) abonenta;
- szczegółowe informacje na temat konta abonenta;
- szczegółowe informacje dotyczące płatności (odniesienia do konta/oddziału/banku);
- zestawienie wykonanych połączeń w danym okresie wraz ze szczegółowymi informacjami:
 - wybieranych numerów,
 - daty, godziny, czasu trwania połączenia itd.,
 - a w przypadku numerów telefonii komórkowej usytuowania stacji przekaźnikowych sieci komórkowej (BTS).

Oczywiście większość tych informacji dotyczy powiązań między obiektami (tzn. numerami abonenckimi), a nie między osobami fizycznymi. Aby lepiej opisać informacje o połączeniach telefonicznych, wykorzystuje się kwadratową matrycę powiązań i nieznacznie zmieniony model diagramu przepływów. W przypadku analizy połączeń telefonicznych wzbogaca się nieco podstawowe techniki i symbole wykorzystywane przy opracowywaniu diagramu przepływów, tak aby można było zobrazować dodatkowe informacje na temat każdego połączenia w dużo bardziej czytelny sposób. W przypadku diagramu połączeń telefonicznych pojedyncza linia powiązania powinna obrazować przepływ i ilość informacji o połączeniach pomiędzy dwoma numerami, realizowanych w obu kierunkach. Pomimo wszystkich tych zmian diagram połączeń telefonicznych pozostaje wciąż zwykłym diagramem przepływów, zmodyfikowanym tak, aby w bardziej szczegółowy sposób pokazywać informacje o każdym powiązaniu.

Aby analityk mógł opisać i przeanalizować dane o połączeniach telefonicznych, musi uzyskać informacje o:

- numerze inicjującym połączenie,
- numerze odbierającym połączenie,
- częstotliwości połączeń w obu kierunkach.

W analizie połączeń telefonicznych wykorzystuje się kwadratową matrycę połączeń zamiast zwykłej matrycy trójkątnej, celem uwzględnienia informacji o kierunku każdego połączenia między abonentami.

Numery telefonów, do których numer abonenta wykonuje połączenie, umieszcza się w osi pionowej (kolumna „od”), po lewej stronie matrycy.

Numery telefonów, od których numer abonenta odbiera połączenie, umieszcza się w osi poziomej (kolumna „do”), u góry matrycy.

Aby to umożliwić, matryca powiązań przyjmuje formę kwadratu. Oś pionowa po lewej stronie matrycy wskazuje numery inicjujące połączenia. Oś pozioma u góry matrycy wskazuje numery odbierające połączenia.

Rys. 9-1. Pusta matryca

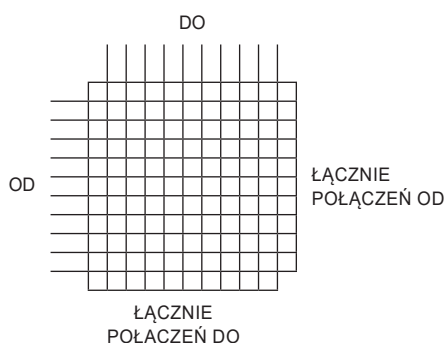

Diagram połączeń telefonicznych można sporządzić w siedmiu następujących krokach:

1. *Określ wszystkie numery (zawsze z użyciem numerów kierunkowych).*

Określ wszystkie numery telefoniczne uczestniczące w połączeniach – numery telefonów inicjujących połączenia i numery telefonów odbierających połączenia.

2. *Uzereguj abonentów (w porządku numerycznym).*

Uzereguj wszystkie numery w porządku rosnącym, zawsze z uwzględnieniem numerów kierunkowych. Jeżeli w analizowanych danych występują numery z różnych państw, należy zadbać o to, by wszystkie międzynarodowe numery kierunkowe zostały odpowiednio i jednolicie uwzględnione.

3. *Wprowadź abonentów w pionie.*

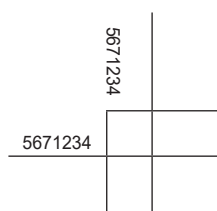
Wprowadź tak uszeregowaną listę wszystkich abonentów do pierwszej kolumny z lewej strony matrycy, rozpoczynając od najniższego numeru kierunkowego. Tę serię danych oznacz jako „od” na lewej krawędzi matrycy.

4. *Wprowadź abonentów w poziomie.*

Wprowadź tę samą listę wszystkich abonentów jako pierwszy wiersz u góry matrycy. Tę serię danych oznacz jako „do” na górnej krawędzi matrycy.

Ostrzeżenie: upewnij się, że pierwszy numer na osi poziomej jest taki sam jak pierwszy numer na osi pionowej.

Rys. 9-2. Matryca z jednym numerem

Warto zwrócić uwagę, że na rys. 9-3 każdy numer zajmuje tę samą pozycję zarówno na osi poziomej, jak i pionowej. Wypełniona matryca będzie wyglądała tak jak na rys. 9-5.

Rys. 9-3. Matryca ze wszystkimi numerami

		DO					
		(03) 5671234	6275161	7124136	9336130	(04) 6272400	7343126
OD	(03) 5671234						
	6275161						
	7124136						
	9336130						
	(04) 6272400						
	7343126						
		ŁĄCZNIE POŁĄCZEŃ DO					
		ŁĄCZNIE POŁĄCZEŃ OD					

5. *Wprowadź częstotliwość połączeń.*

Każde połączenie wykonane z jednego numeru do drugiego zaznacza się za pomocą małego znaczka w odpowiedniej komórce matrycy.

Rys. 9-4. Przykładowa tabela częstotliwości połączeń

Numer dzwoniący		Numer wybierany		
Przykład	9652941	Dzwoni do	6842911	Cztery razy
	6871437	Dzwoni do	8439299	Trzy razy
	6842911	Dzwoni do	9652941	Dwa razy
	6842911	Dzwoni do	6871437	Jeden raz
	84939299	Dzwoni do	9652941	Dwa razy

Rys. 9-5. Wypełniona matryca połączeń telefonicznych

		DO			
		6842911	6871437	8439299	9652941
OD	6842911		I		II
	6871437			III	
	8439299				II
	9652941	IIII			
		ŁĄCZNIE POŁĄCZEŃ DO			
		ŁĄCZNIE POŁĄCZEŃ OD			

6. *Dodaj liczbę zajętych komórek dla każdego z numerów.*

Oblicz, do jak wielu numerów wykonano połączenie z danego numeru (w poziomie) oraz od jak wielu numerów dany numer odebrał połączenie (w pionie). Wyniki tych obliczeń oznaczają liczbę połączeń, którą należy powiązać z danym numerem na diagramie. Na początku opracowywania diagramu w samym jego środku należy umieścić numery z największą liczbą połączeń.

7. Sporządź diagram połączeń telefonicznych.

Na podstawie informacji zawartych w macyry sporządź diagram połączeń telefonicznych. Podobnie jak w przypadku powiązań między osobami i organizacjami, symbole reprezentujące poszczególne numery telefonów należy połączyć linią.

Na diagramie połączeń telefonicznych należy dodać strzałkę wskazującą kierunek połączenia. Przykładowo, ponieważ połączenia wykonano zarówno z numeru 01924-770792 do numeru 0113-2928333, jak i z numeru 0113-2928333 do numeru 01924-770792, linia łącząca te numery na diagramie poniżej kończy się strzałkami skierowanymi odpowiednio w obu kierunkach.

Rys. 9-6. Strzałki wskazujące kierunek wykonywania połączeń

Aby ukazać częstotliwość (łączną liczbę) połączeń, należy umieścić kółeczko na linii, zaraz przed strzałką, i wpisać w nie liczbę połączeń wykonanych zgodnie z kierunkiem strzałki. Na poniższym diagramie pokazano, że z numeru 01924-770792 wykonano dwukrotnie połączenie do numeru 0113-2928333 i raz odebrano połączenie z numeru 0113-2928333.

Rys. 9-7. Przedstawianie na diagramie kierunku i częstotliwości połączeń telefonicznych

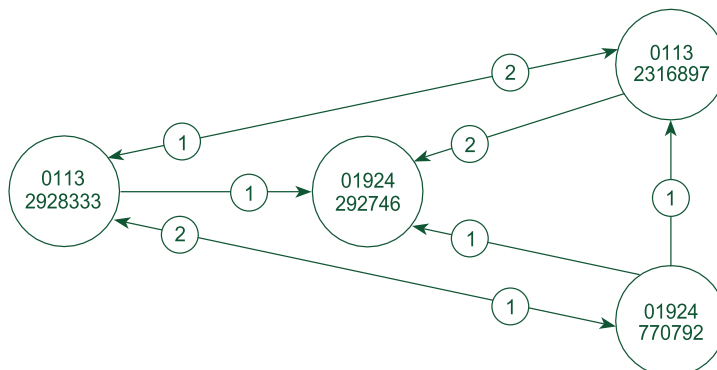

Rys. 9-8. Alternatywny sposób przedstawiania informacji o połączeniach telefonicznych

Wynik przekształcenia informacji zawartych w macyry połączeń telefonicznych w diagram ilustruje rys. 9-9.

Rys. 9-9. Przykładowy diagram połączeń telefonicznych

Diagramy generowane komputerowo

Ręczne tworzenie diagramów połączeń telefonicznych jest możliwe jedynie w przypadku najprostszyc zestawów danych. Obecnie w analizie kryminalnej w odniesieniu do tej i innych technik powszechnie korzysta się z oprogramowania analitycznego. Choć wykorzystanie oprogramowania nie wchodzi w zakres niniejszego podręcznika, metody funkcjonowania narzędzi komputerowych są takie same, jak te opisywane w podręczniku. Poniżej zamieszczono wygenerowany komputerowo diagram połączeń telefonicznych.

Rys. 9-10. Diagram połączeń telefonicznych wygenerowany komputerowo

Analiza połączeń telefonicznych stała się w ostatnich latach dużo bardziej złożonym procesem. Często nawet rodzaj diagramu połączeń telefonicznych przedstawiony na rys. 9-10 okaże się prawdopodobnie zbyt uproszczony w zestawieniu z ilością dostępnych danych i środkami, które często wykorzystują przestępcy, aby zabezpieczyć się przed tą techniką śledczą stosowaną przez organy ścigania.

Obecnie powszechną praktyką wśród przestępców korzystających z telefonów komórkowych jest stosowanie kart przedpłaconych i zmiana aparatów (numerów IMEI) oraz kart SIM (numerów IMSI), tak aby ukryć – na tyle, na ile to możliwe – tożsamość dzwoniącego. Coraz istotniejsze staje się zatem analizowanie wzorców połączeń telefonicznych z wykorzystaniem zautomatyzowanych systemów – w celu wywnioskowania powiązań między użytkownikami i wskazania, w jakich przypadkach mogą być wykorzystywane nieznane jeszcze środki komunikacji. Sytuacja jeszcze bardziej komplikuje się w przypadku korzystania z central telefonicznych, numerów bramowych itd. Kolejną techniką użyteczną w ustalaniu rzeczywistego użytkownika telefonu jest analiza lokalizacji oraz czasu nawiązywania połączeń.

10. Opracowywanie wniosków

WPROWADZENIE

Techniki opisu i integracji danych, takie jak analiza powiązań, nie stanowią celu samego w sobie. Jak już wspomniano wcześniej, są one po prostu narzędziami w rękach analityka i wyznaczają etapy w procesie wydobywania znaczenia z informacji poddawanych analizie.

Powszechnym wymogiem w codziennej pracy analityka jest konieczność, by – przez zbieranie, a następnie analizowanie informacji – wydobyć znaczenie i opracować teorię lub szereg teorii na temat przebiegu zdarzeń. Jest to sedno pracy analitycznej.

Należy przy tym pamiętać, że dowolny zestaw informacji będzie miał nieuchronnie wiele konkurencyjnych wyjaśnień, co z kolei pozwoli sformułować liczne teorie i hipotezy co do jego znaczenia. Niektóre z nich będą oczywiste lub wielce prawdopodobne, podczas gdy inne wydadzą się naciągane lub zgoła nieprawdopodobne. Niemniej nawet one muszą zostać przez analityka zidentyfikowane i ocenione jako dopuszczalne.

Użytecznym sposobem zobrazowania tych hipotez jest uznanie ich za swego rodzaju modele. Modele te są przydatne, ponieważ można je wykorzystać jako prototypy pozwalające rozważyć aspekty znacznie szerszej i bardziej złożonej sytuacji. Przykładowo, producenci samochodów wypróbowują swoje koncepcje nowych bądź lepszych rozwiązań czy funkcjonalności, tworząc modele, które mogą przetestować szybciej, mniejszym kosztem i skuteczniej, niż gdyby wybudowali pełnowymiarowy pojazd. Formułując hipotezy na temat informacji kryminalnych, można odbyć „jazdę testową” z sformułowanymi koncepcjami i teoriami – dokładnie w taki sam sposób, jak producent samochodów poddaje jeździe testowej nowy pojazd. Pozwala to zrozumieć, w jaki sposób funkcjonują nasze teorie, na ile są skuteczne, które z nich mogą się sprawdzić, a które nie, a w przypadku gdy tych teorii jest więcej – która z nich sprawdza się najlepiej.

To z kolei pozwala zapewnić zleceniodawcom wysokiej jakości, przetestowane możliwości analityczne, tak że będą oni w stanie świadomie i w sposób bardziej obiektywny dokonywać wyborów i podejmować decyzje oraz wykorzystają mniej zasobów przy większym prawdopodobieństwie odniesienia sukcesu.

Oto wybrane przykłady „modeli”, z których regularnie korzystamy:

- prototypy samochodów, samolotów, urządzeń;
- modele matematyczne, równania;
- dane statystyczne, wykresy;
- diagramy analityczne;
- przesłanki, hipotezy, wnioski;
- profile sprawców;
- plany działania, mandaty misji, rozkazy operacyjne, biznesplany;
- taktyczne i strategiczne koncepcje, plany, raporty;
- strategię i polityki.

Przesłanki

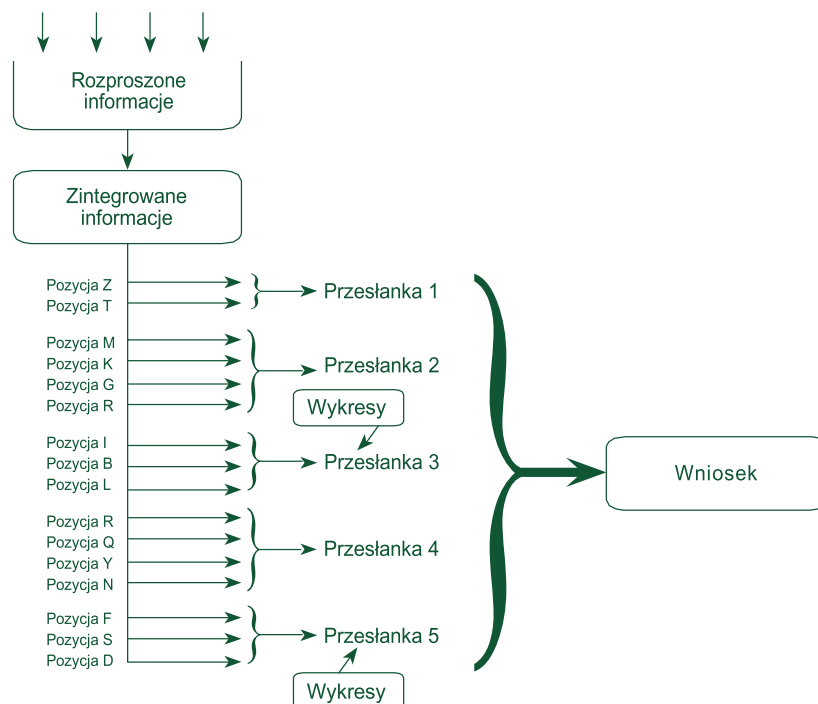
Słownikowa definicja przesłanki jest następująca: „zdanie stanowiące punkt wyjścia wnioskowania”.

Pojęcie „przesłanki” w procesie wnioskowania wykorzystuje się do oznaczenia faktów lub elementów informacji, które wspólnie wspierają określone stwierdzenie. Przesłanki stanowią pierwszy i kluczowy etap faktycznej analizy danych – w odróżnieniu od opisu danych. Zrozumienie metody identyfikowania przesłanek jest kluczowe dla opracowywania wniosków, jako że przesłanki stanowią pierwszy etap wyodrębniania znaczenia z ogromnych ilości informacji i odpowiedzi na pytanie, co informacja może „mówić”.

Kiedy informacja napływa do danej organizacji, jest ona często rozproszona i z tego względu musi zostać usystematyzowana w zintegrowaną formę na potrzeby analizy. Dopiero na podstawie tak zintegrowanych informacji poprzez ich analizę można wyprowadzić szereg przesłanek, a w konsekwencji opracować wnioski.

Jedna pozycja w danych może być podstawą dla jednej lub większej liczby przesłanek. Często sporządza się również diagramy, aby określonej przesłance nadać większą wagę.

Rys. 10-1. Przykład

W przesłance może zawierać się jeden lub więcej elementów informacji. Zwyczajowa przesłanka dotyczyłaby na przykład tego, że wzrosła liczba kradzieży samochodów w okolicach Sandford, gdzie kradzione są samochodowe odtwarzacze płyt kompaktowych. Informacja ta mogłaby pochodzić z pojedynczego raportu na temat przestępstwa lub z setek takich raportów; niezależnie od tego przesłanka, tj. rozpoznanie problemu, pozostałaby taka sama. Ilość lub jakość tych informacji może jedynie wpłynąć na wartość lub znaczenie przypisywane danej przesłance. Jest to zadanie oceny prawdopodobieństwa, która zostanie omówiona później.

Na tym etapie konieczne jest zrozumienie dwóch kwestii. Po pierwsze, przesłanki są ściśle powiązane z opisywanymi przez nie informacjami i stąd są najbardziej obiektywnym i dokładnym ich odzwierciedleniem. Po drugie, dowolna grupa przesłanek wywiedzionych z określonego zestawu

informacji może być łączona na różne sposoby, tak aby uzasadniać rozmaite wnioski. Stanowi to istotną część procesu dochodzenia do ostatecznych wniosków i obrazuje, jak w toku analizy rozważono i poddano ocenie cały szereg opcji, a nie tylko jedną możliwość.

Poniżej zobrazowano typową przesłankę opartą na czterech elementach informacji.

1. Informacja: Smith nie ma pracy.
2. Informacja: Smith posiada dom o wartości 400 000 GBP.
3. Informacja: Smith posiada trzy sportowe samochody o znacznej wartości.
4. Informacja: Smith prowadzi luksusowy tryb życia.

Przesłanka: Smith uzyskuje przychody z nieujawnionych źródeł.

Przesłanki i wnioski formułuje się, stosując logiczne rozumowanie, które obejmuje poprawną argumentację i logikę.

Argumentacja: Ciąg twierdzeń, z których każde odzwierciedla kluczowy element informacji. Twierdzenia te określa się mianem przesłanek, które w połączeniu ze sobą prowadzą do wniosków.

Logika: Sposób, w jaki przesłanki i wnioski łączą się wzajemnie, aby doprowadzić do danego wniosku.

Wnioski

W dowolnej sprawie kryminalnej analiza ma na celu znalezienie znaczenia określonych informacji. Wyjaśnienia te nazywa się wnioskami. Wniosek oznacza twierdzenie zawierające zwięzły opis sytuacji według osądu analityka. Ujmując rzecz bardziej formalnie, wniosek można określić jako efekt logicznego rozumowania.

Ostatecznym celem analityka jest opracowanie wniosków co do charakteru i zakresu działalności przestępczej objętej zainteresowaniem oraz zaangażowanych w nią osób i organizacji. Niemniej należy mieć na uwadze, że wniosek będzie niósł ograniczoną wartość, jeśli nie będzie mu towarzyszyła ocena prawdopodobieństwa.

Reakcja na określony wniosek będzie różna w zależności od przekonania o jego prawdziwości. Przykładowo wniosek, co do którego trafności jest się przekonany w niewielkim stopniu, może posłużyć wyłącznie jako wytyczna do dalszego gromadzenia informacji. Wysoki poziom zaufania dotyczący trafności wniosku natomiast może doprowadzić do podjęcia konkretnych działań wymierzonych w kluczowych figurantów sprawy.

Immanentną cechą działalności organów ścigania jest to, że informacje dostępne w ramach dowolnego postępowania karnego lub procedury operacyjnej są niemal zawsze niekompletne i zmieniają się w miarę, jak sprawa postępuje. W konsekwencji wnioski formułuje się w warunkach niepewności, a więc najlepszym wynikiem, do którego może dążyć analityk, jest to, by wniosek był możliwie jak najbliższy prawdy.

RODZAJE WNIOSKÓW

Istnieją cztery rodzaje wniosków i wszystkie wymagają dalszego testowania.

Hipoteza: wstępne wyjaśnienie; teoria, która wymaga dodatkowych informacji, by mogła zostać potwierdzona lub odrzucona.

Prognoza: wniosek dotyczący wystąpienia przyszłego zdarzenia.

Szacunek: wniosek odnoszący się do całości, sformułowany na podstawie próbki, zazwyczaj o charakterze ilościowym, dotyczący przykładowo: ilości pieniędzy, wymaganego czasu, zakresu działalności itd.

Konkluzja: gruntownie uzasadnione wyjaśnienie; hipoteza, prognoza lub szacunek, które:

- wydają się łatwe do potwierdzenia,
- wymagają potwierdzenia w pierwszej kolejności.

Konkluzja stanowi reprezentatywne podsumowanie konsekwencji wynikających z niektórych lub wszystkich składających się na nią hipotez, prognoz lub szacunków.

Początkowy wniosek najprawdopodobniej przyjmie postać hipotezy lub szacunku i ukierunkuje dalsze gromadzenie danych.

Jeśli już na początku można dojść do konkluzji, oznacza to przede wszystkim, że problem zapewne w niewielkim stopniu wymagał prowadzenia analizy lub nie wymagał jej wcale. Dalsze gromadzenie informacji i danych w ramach kolejnych cykli procesu analitycznego pozwala podnieść jakość formułowanych wniosków. Niemniej w pewnym momencie należy sformułować ostateczny wniosek, który zostanie przedstawiony odbiorcy, jako że nierozpowszechniona analiza nie ma sensu.

Ostatecznym krokiem w procesie opracowywania wniosków jest wykorzystanie miar prawdopodobieństwa do oceny stopnia pewności o prawdziwości wniosku. Działanie to analityk powinien przeprowadzać szczególnie starannie. Wartość procentowa dotycząca prawdopodobieństwa nie powinna być wzięta znikąd ani opierać się wyłącznie na „intuicji” analityka².

Prawdopodobieństwo ustala się jako stosunek „liczby przyszłych wystąpień danego zdarzenia” do „liczby okazji do jego wystąpienia”.

Istnieją trzy źródła szacunków dotyczących prawdopodobieństwa.

- *Względna częstotliwość wystąpienia zdarzeń w przeszłości* – w tym przypadku liczba wystąpień danego zdarzenia w określonym przedziale czasowym w przeszłości służy za wskazówkę w odniesieniu do wystąpienia tych zdarzeń w przyszłości.
- *Szacunek teoretyczny* – w tym przypadku za podstawę prognozy służy określona formuła, niezależnie od tego, jak została opracowana.
- *Szacunek subiektywny* – w tym przypadku prognoza opiera się wyłącznie na osobistym przekonaniu lub ocenie, zazwyczaj ze względu na znaczne doświadczenie, wiedzę specjalistyczną lub stanowisko danej osoby.

Miary prawdopodobieństwa:

- *Prosta* – prawdopodobieństwo wystąpienia pojedynczego zdarzenia.
- *Łączona* – prawdopodobieństwo wystąpienia jednocześnie dwóch zdarzeń.
- *Warunkowa* – prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia pod warunkiem wcześniejszego wystąpienia innego określonego zdarzenia.

Tę ostatnią koncepcję wykorzystuje się do oceny wniosków opracowanych w procesie rozumowania indukcyjnego. Przesłanki stanowią podstawę do formułowania wniosku i powinny stanowić podstawę do szacowania prawdopodobieństwa. Dokładne szacowanie prawdopodobieństwa można przeprowadzić przez systematyczne dodawanie kolejnych przesłanek.

² Przy określaniu prawdopodobieństwa należy zachować szczególną ostrożność, zwłaszcza na potrzeby postępowania dowodowego.

Każda kolejna przesłanka zwiększa prawdopodobieństwo trafności wniosku. Przykładowo, przy wystąpieniu wyłącznie jednej przesłanki szansa na to, że wniosek jest prawdziwy, wynosi 10%. Przy wystąpieniu dwóch przesłanek prawdopodobieństwo to może wzrosnąć do 15–25% itd.

W prowadzeniu spraw kryminalnych użyteczne są hipotezy, które przedstawiają koncepcje i spostrzeżenia wskazujące na potencjalne kierunki rozwoju śledztwa. Hipotezy są koncepcjami roboczymi dla zespołu śledczego i powinny być wynikiem rozumowania indukcyjnego. Wyniki, które okażą się wartościowe dla zespołów śledczych, zawdzięcza się przede wszystkim kreatywnemu myśleniu, a nie mechanicznemu rejestrowaniu informacji pozyskiwanych w toku śledztw.

W strategicznej analizie kryminalnej hipotezy i wnioski dotyczą przede wszystkim kwestii związanych z zamiarami, możliwościami, ograniczeniami i słabymi punktami przestępców, tak aby umożliwić zaplanowanie skutecznych, długoterminowych działań. Natomiast hipotezy i wnioski w analizie taktycznej dotyczą kwestii związanych z określonymi sprawami i mogą zostać natychmiast wykorzystane w bieżących działaniach.

Hipotezy można potwierdzać, zmieniać lub odrzucać jedynie dzięki gromadzeniu dodatkowych informacji. Zbieranie informacji na potrzeby testowania hipotez przebiega najskuteczniej wówczas, gdy zawczasu przemyśli się kwestię opracowania wskaźników. Wskazują one na określone zdarzenia potwierdzające lub odrzucające wcześniejsze założenia.

Formułowanie i testowanie hipotez – w kontekście całokształtu ustaleń poczynionych w procesie analizy – powinno ostatecznie doprowadzić do sformułowania konkluzji lub zaleceń. Stanowią one niezwykle istotny element produktu analitycznego – istotę pracy analitycznej, dostarczając wiedzę osobom, które pełnią funkcje wykonawcze lub kierownicze.

BŁĘDY LOGICZNE

Przyjmując odpowiednie podejście logiczne do opracowywania wniosków, analityk musi unikać błędów logicznych, które mogą prowadzić do fałszywych wniosków. Najpowszechniej występujące błędy logiczne można zakwalifikować do jednej z dwóch ogólnych kategorii.

Błędy wynikające z pominięcia – pomija się istotną przesłankę, czynnik lub aspekt rozumowania.

- *Nadmierne uproszczenie* – wniosek, który w niewystarczającym stopniu uwzględnia wszystkie istotne warunki lub możliwości.
- *Nieprawidłowe dobranie próbki* – błąd polegający na wyciąganiu wniosków z niewystarczającej ilości informacji lub informacji niereprezentatywnych dla badanego problemu.
- *Błędnie przypisana przyczyna* – nieuzasadnione wykazywanie związku przyczynowo-skutkowego między zdarzeniami lub okolicznościami, które akurat wystąpiły jednocześnie lub bezpośrednio po sobie; korelacja niekoniecznie oznacza wystąpienie związku przyczynowo-skutkowego.
- *Fałszywy dylemat* – błąd polegający na uwzględnianiu jedynie skrajnych możliwości.

Fałszywe założenia.

- *Błąd petitio principii* – zamiast znaleźć odpowiedź na pytanie lub problem, zmienia się pytanie lub zastępuje problem innym.
- *Hipoteza kontrfaktyczna* – błąd, który występuje, gdy stwierdza się z pełnym przekonaniem, co zdarzyłoby się, gdyby okoliczności były inne; w konsekwencji oznacza to przedstawienie hipotezy nieweryfikowalnej.

- *Nieodpowiednie analogie* – przy wyciąganiu wniosków na podstawie analogii przyjmuje się, że przedmiot lub zdarzenie w świecie rzeczywistym jest podobny do przedmiotu lub zdarzenia w analogii. Analogie nie nadają się jako materiał dowodowy lub dowód w ramach prac analitycznych.

Dodatkowo do obowiązków analityka należy ocena ryzyka związanego z wdrażaniem określonej procedury lub prowadzeniem sprawy w określonym kierunku. Obecnie analiza ryzyka nabiera coraz większego znaczenia wobec konieczności znalezienia właściwych proporcji między kosztami korzystania z zasobów a problemami wynikającymi ze zwalczanej przestępczości.

Prawidłowo sformułowany wniosek zazwyczaj odpowiada na następujące pytania: „kto” (kim są kluczowe osoby), „co” (w co są zaangażowane), „gdzie” (na jakim obszarze działają), „dlaczego” (jaki jest cel ich działalności), „w jaki sposób” (jak jest ona prowadzona) oraz – o ile to możliwe – „kiedy” (kiedy najprawdopodobniej znów dopuszczą się przestępstwa).

Poniżej przedstawiono przykładowy wniosek.

Stephen James kieruje działalnością przestępczą polegającą na wymianie miękkich narkotyków i fałszywych środków płatniczych w zamian za skradzione mienie. James i jego wspólnicy uzyskują korzyści majątkowe poprzez wprowadzanie do obiegu fałszywych pieniędzy, obrót narkotykami i popełnianie oszustw. W ostatnich dwóch latach prowadzili działalność na obszarze Sandford.

Rozumowanie logiczne

Do celów niniejszego podręcznika przyjmuje się, że istnieją dwa rodzaje rozumowania logicznego: dedukcyjne i indukcyjne.

Rozumowanie dedukcyjne jest oparte wyłącznie na faktach. Nigdy nie wykracza poza fakty. Przesłanki oparte są na faktach, a wniosek nie wykracza poza przesłanki. Z tego też względu, jeśli fakty, na których oparto przesłanki, są prawdziwe, wniosek też musi być prawdziwy. Argumentacja przechodzi od ogólnego obrazu do szczegółowych okoliczności.

Przykładowe dedukcyjne rozumowanie logiczne:

Przesłanka: Paserstwo stanowi przestępstwo podlegające karze w przypadku skazania.

Przesłanka: Sam Sharpe został skazany za paserstwo.

Wniosek: Sam Sharpe podlega karze za paserstwo.

Rozumowanie indukcyjne również opiera się na faktach, ale w przeciwieństwie do rozumowania dedukcyjnego wykracza poza nie, a analityk prowadzi rozumowanie w kierunku od części do całości lub od szczegółu do ogółu.

Rozumowanie indukcyjne od dedukcyjnego odróżnia również to, że – ponieważ wykracza ono poza fakty – nie ma pełnej gwarancji prawdziwości wniosku, nawet jeśli wszystkie przesłanki są prawdziwe. Osoby prowadzące sprawy o przestępstwa szczególną uwagę zwracają na te przypadki, gdzie przy prawdziwych przesłankach wniosek prawdopodobnie też jest prawdziwy.

Przykładowe indukcyjne rozumowanie logiczne:

Przesłanka: Mike Lee i Chris Wilson siedzieli w więzieniu w jednej celi, a teraz mieszkają razem.

Przesłanka: Mike Lee został niedawno zatrzymany i skazany za wprowadzanie do obrotu środków odurzających w ich miejscu zamieszkania.

Wniosek: Chris Wilson jest zamieszany we wprowadzanie do obrotu środków odurzających.

11. Przedstawianie wyników

USTNE PREZENTOWANIE INFORMACJI I RAPORTY PISEMNE

Ustne prezentowanie informacji

Ustne prezentowanie informacji jest najskuteczniejsze do przedstawiania kluczowych wyników analizy w celu natychmiastowego podjęcia działań – np. wówczas, gdy wyniki te należy rozpowszechnić w odniesieniu do bardzo trudnej i szybko zmieniającej się sytuacji. Na odbiorców wpływa również styl prezentacji; skuteczne przedstawienie informacji determinuje sposób przyjęcia ustaleń analityka.

Definicja: krótka ustna prezentacja kluczowych elementów danej sytuacji lub analizy, adresowana do określonych odbiorców.

Zasadniczą zaletą ustnego prezentowania informacji jest to, że zapewnia ona możliwość bezpośredniej interakcji między osobami korzystającymi z analizy a tymi, które ją opracowały. Opracowania analityczne mogą być złożone, a ustne przedstawienie informacji daje możliwość skutecznego zaprezentowania konkluzji w czytelnym, logicznym porządku i w sposób usystematyzowany. Należy zadbać o to, by prezentacja odzwierciedlała rozumowanie logiczne, które stanowiło podstawę użycia wyników analizy.

Ustne prezentowanie informacji ma trzy zasadnicze zalety

- **Oszczędność czasu** – można przedstawić wielką ilość informacji w krótkim czasie.
- **Bezpośredni kontakt** – ustna prezentacja zapewnia bezpośredni kontakt między analitykiem a zleceniodawcą. To z kolei stwarza możliwość aktywnego zadawania pytań co do źródeł danych, oceny wiarygodności danych, poprawności wniosków, szacunku prawdopodobieństwa itd. Zarówno zleceniodawca, jak i analityk mogą wykorzystać tę okazję, aby zagwarantować, że czynności są prowadzone we właściwym kierunku i przynoszą wyniki, na podstawie których można podejmować dalsze działania. Dzięki kontaktowi bezpośredniemu odbiorca może z większą dokładnością ocenić znaczenie wyników analizy w powiązaniu z innymi informacjami w sprawie.
- **Dynamika** – ustną prezentację informacji można zmienić dosłownie w ostatniej chwili, aby uwzględnić najświeższe informacje. W ten sposób można przekazywać informacje o bieżącym rozwoju sytuacji niemal w czasie rzeczywistym. W istocie taka ustna prezentacja może zawierać opis zdarzeń aż do momentu bezpośrednio poprzedzającego jej wygłoszenie.

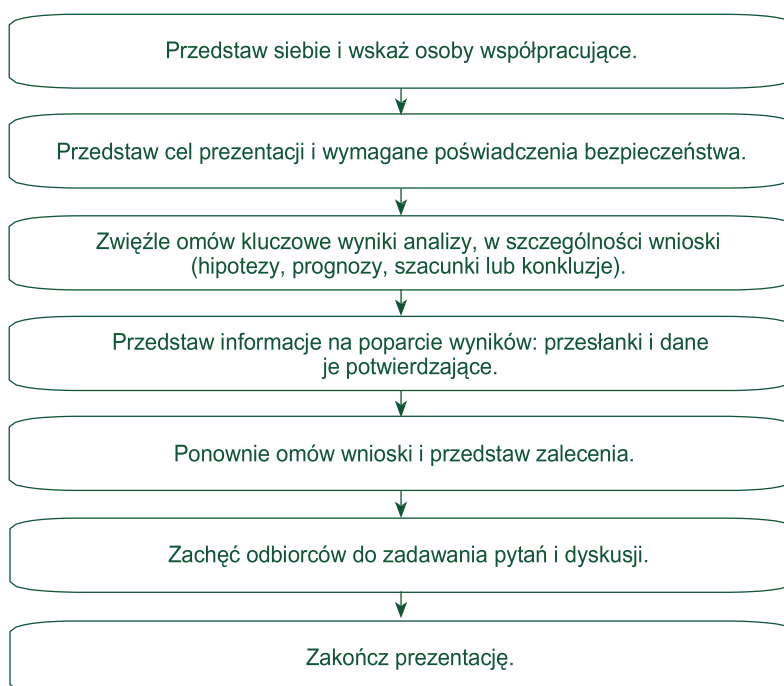
W trakcie ustnej prezentacji często improwizuje się lub spontanicznie dzieli swoimi refleksjami. Niemniej odpowiednie przygotowanie jest wciąż wymagane, ponieważ dla osiągnięcia zamierzonego efektu należy w trakcie prezentacji stosować się do wcześniej opracowanego scenariusza.

Na wstępie niezwykle istotne jest odpowiednie dostosowanie prezentacji do potrzeb odbiorców. W tym celu należy odpowiedzieć sobie na następujące pytania: Do czego odbiorcom posłużą prezentowane informacje? Jaki jest poziom ich wiedzy i czym są oni przede wszystkim zainteresowani?

Struktura ustnej prezentacji

Staranne przygotowanie i przemyślenie sposobu prezentacji jest niezwykle istotne w przypadku ustnego przedstawienia informacji. Podczas przemawiania należy uwidocznić logiczne rozumowanie, na którym opiera się analiza. Na rys. 11-1 przedstawiono sekwencję prezentacji, która ma odzwierciedlać wyniki logicznego rozumowania.

Rys. 11-1. Sekwencyjna budowa prezentacji

KLUCZOWE ETAPY W PRZYGOTOWYWANIU PREZENTACJI

Rozpoznanie potrzeb odbiorców

Analityk musi znać potrzeby odbiorców. Musi wiedzieć na przykład, czy przedstawione informacje zostaną wykorzystane do dalszego rozpowszechniania, podejmowania decyzji, opracowywania planu gromadzenia danych lub do innego celu.

Trzeba mieć na uwadze role i obowiązki poszczególnych odbiorców i odpowiednio dostosować styl i zawartość prezentacji (innymi słowy, należy przemyśleć, jak informacje przedstawiłoby się grupie funkcjonariuszy przeprowadzających czynności na miejscu zdarzenia, a jak funkcjonariuszowi śledczemu wyższego szczebla). Określenie, jaką wiedzę i znajomość kontekstu poruszanej problematyki mają odbiorcy, pozwoli uniknąć omawiania zbyt wielu niepotrzebnych danych i zapobiegnie przedstawieniu niedostatecznej ilości szczegółowych informacji.

Przygotowując prezentację, należy uwzględnić zasady ochrony informacji – innymi słowy, należy upewnić się, czy przekazywana wiedza jest konieczna do wykonywania zadań służbowych przez odbiorców i czy są oni uprawnieni do zapoznania się z prezentowanymi informacjami.

W końcu należy zadać sobie pytanie, na ile wybrany sposób przedstawienia informacji jest odpowiedni dla przekazywanej treści, odbiorców, otoczenia i wreszcie osoby analityka.

Opracowanie zarysu prezentacji

Opracowany wniosek i przesłanki, na podstawie których został on wyprowadzony w toku procesu analitycznego, stanowią doskonałą podstawę do wyznaczenia zarysu prezentacji. Zapewniają one logiczną ciągłość między przeprowadzoną analizą a prezentacją jej wyników.

Zarys prezentacji powinien obejmować cztery zasadnicze części:

- wprowadzenie,
- przedstawienie wniosku,
- dane i przesłanki uzasadniające wniosek,
- rekomendacje.

Wprowadzenie: Wprowadzenie powinno być zwięzłe i wskazywać cel prezentacji. Na wstępie przedstaw się i omów wszelkie kwestie dotyczące niejawnego charakteru informacji zawartych w prezentacji. Wprowadzenie to także odpowiedni moment na wskazanie osób, które miały istotny wkład w opracowaniu analizy.

Stwierdzenie wniosku: Odbiorcy już na początku chcą poznać wyniki przeprowadzonej analizy. W czytelny sposób przedstaw wniosek, unikając na tym etapie szczegółowych aspektów analizy.

Dane i przesłanki uzasadniające wniosek: Podstawą tej części prezentacji są sformułowane wcześniej przesłanki. Aby osiągnąć jak największą skuteczność, wykorzystaj diagramy, które opracowano w toku procesu analitycznego i które w największym stopniu przyczyniły się do wyprowadzenia przesłanek.

Zamykając tę część prezentacji, ponownie przedstaw ogólny obraz ustaleń i skup uwagę odbiorców przed przedstawieniem zaleceń.

Rekomendacje: Przedstaw odbiorcom zalecenia dotyczące kierunków dalszego gromadzenia informacji i prowadzenia czynności. Analityk formułuje rekomendacje na podstawie własnej wiedzy i doświadczenia zawodowego. Jeżeli w Twojej ocenie któraś z rekomendacji zasługuje na szczególną uwagę, wykaż to, odpowiednio uzasadniając. Koniecznie pozostaw odbiorcom możliwość zadawania pytań.

Prezentację należy przećwiczyć „na sucho”

Prezentację przedstaw jednej czy dwóm kompetentnym osobom, aby wskazały słabe punkty odnośnie do treści, logicznej sekwencji, przydatności dobranych pomocy, podejścia do odbiorców oraz sposobu wygłaszania i czasu trwania prezentacji. Jeśli jest taka możliwość, należy sprawdzić pomieszczenie, w którym wygłosisz prezentację: jak działają monitor, wyświetlacz i sprzęt wideo? Gdzie są wtyczki i wyłączniki światła?

Pomoce w prezentacji

Pomoce, jakie zamierzasz wykorzystać w prezentacji, są jedynie pomocami – prezentacja nie może się na nich opierać. To wartościowe narzędzia, które pozwalają w czytelny, zwięzły i logiczny sposób przekazać wiedzę, jaką pozyskałeś w trakcie analizy. Ich celem jest wzmocnienie wydzźwięku wypowiedzianych treści. Zaliczają się do nich m.in. wyświetlacze, flipcharty i różnego rodzaju oprogramowanie komputerowe do prezentacji***.

Rodzaj	Sposób wykorzystania	Kwestie wymagające szczególnej uwagi
Flipchart	KRÓTKIE WIADOMOŚCI (grupy do 30 osób)	Konieczne jest wcześniejsze przygotowanie. Należy korzystać z linii wcześniej wyznaczonych ołówkiem oraz grubo piszących niebieskich lub czarnych markerów.
Flipchart/ tablica	DYSKUSJA	Należy zadbać o prostotę przekazu.
Rzutnik komputerowy	WIĘKSZOŚĆ PRZYPADKÓW (grupy do 150 osób)	Zdecydowanie najbardziej profesjonalne, jeśli korzysta się ze zdalnego sterowania (należy wyciemnić pomieszczenie). Slajdy wydrukowane na drukarkach laserowych zapewniają najlepszą jakość. Wydruki mogą wymagać powiększenia. Kolorowe slajdy nie prezentują się dobrze, jeśli pomieszczenie jest niewyciemnione.
Materiały wideo	PRZEKONYWANIE (grupy do 30 osób, chyba że dostępna jest sala kinowa)	Wyłącznie krótkie materiały (8–10 minut). Obrazy muszą być ruchome i odpowiedniej ostrości.
Materiały	MATERIAŁY DODATKOWE (nieuwzględniane w prezentacji) POTWIERDZENIE I UTRWALENIE	Muszą być wydrukowane i niezbyt długie. Mogą zawierać dodatkowe informacje, ale nie mogą stać w sprzeczności z przekazem ustnym i innymi pomocami graficznymi. Należy osobiście sprawdzić pisownię, dokładność i istotność treści oraz upewnić się, że dysponuje się wystarczającą liczbą egzemplarzy dla odbiorców.

Uwaga: w przypadku stosowania pomocy graficznych pamiętaj, że podczas wyświetlania przyciągają one uwagę odbiorców. Korzystaj jedynie z użytecznych pomocy. Nie pozwól, aby efekty wizualne wyparły przekazywaną treść – dotyczy to w szczególności slajdów komputerowych.

Choć mówi się, że „jeden obraz wart jest tysiąca słów”, pomoce graficzne nie mają żadnej wartości, jeśli są mało istotne lub odciągają uwagę od istoty przekazu. Pomoce graficzne powinny być uzupełnieniem prezentacji.

Wykonane domowymi sposobami pomoce graficzne mogą na niezliczone sposoby odwrócić uwagę, ale też mogą być wielce użyteczne, jeśli są dobrze przygotowane. Poniżej przedstawiono podstawowe zasady obowiązujące przy ich przygotowywaniu.

Slajdy

- Pamiętaj o zasadzie „6, 7, 8”: zapisz maksymalnie sześć słów w jednym wierszu przy siedmiu wierszach na jednym slajdzie, przy czym efektywna wielkość czcionki powinna wynosić co najmniej 8 mm wysokości (23 pkt).
- Stosuj spójny format i układ tekstu – wyśrodkowanie albo wyrównanie do lewej.

*** W tym wydaniu tabela została zaktualizowana i uwzględnia obecnie wykorzystywane pomoce naukowe. W efekcie znacząco różni się od tabeli z wydania oryginalnego [przyp. red.].

- Przygotowując przezrocze, stosuj markery permanentne. W przypadku zwykłych markerów kropla wody lub potu może zniweczyć godziny pracy.
- Upraszczaj diagramy na potrzeby prezentacji.
- Na jednym slajdzie przedstawiaj jedną koncepcję.
- Nie przedstawiaj danych jako „gołe liczby” – stosuj wykresy kołowe, liniowe, słupkowe, aby odpowiednio ukazać relacje między danymi.
- Nie umieszczaj na slajdzie całych stron z książek lub innych dokumentów.
- Nie umieszczaj rysunku lub tekstu przy krawędzi, pozostaw co najmniej 10 mm marginesu.

Dostępne oprogramowanie – takie jak Microsoft PowerPoint – zapewnia skuteczny i efektywny sposób zarówno przygotowywania, jak i przedstawiania ustnych prezentacji. PowerPoint oferuje pełen pakiet narzędzi do tworzenia prezentacji, w tym edycji tekstu, budowania struktury prezentacji i rysowania.

Flipcharty

- Stosuj duże drukowane litery i korzystaj z różnych kolorów.
- Diagramy lub układy naszkicuj najpierw ołówkiem – odbiorcy tego nie zobaczą.
- Ograniczaj tekst do ośmiu słów na wiersz i ośmiu wierszy na stronę.
- Przedstawiaj informacje w punktach, a nie pełnymi zdaniami.

Przykładowe wykorzystanie pomocy w prezentacji

Przy formułowaniu wniosku należy zawsze korzystać z bezpośrednich, oznajmiających określeń. Trzeba unikać słów takich jak: „może”, „mogło być”, „ewentualnie” itd. Stopień pewności co do prawdziwości twierdzenia znajduje odzwierciedlenie w szacunku prawdopodobieństwa.

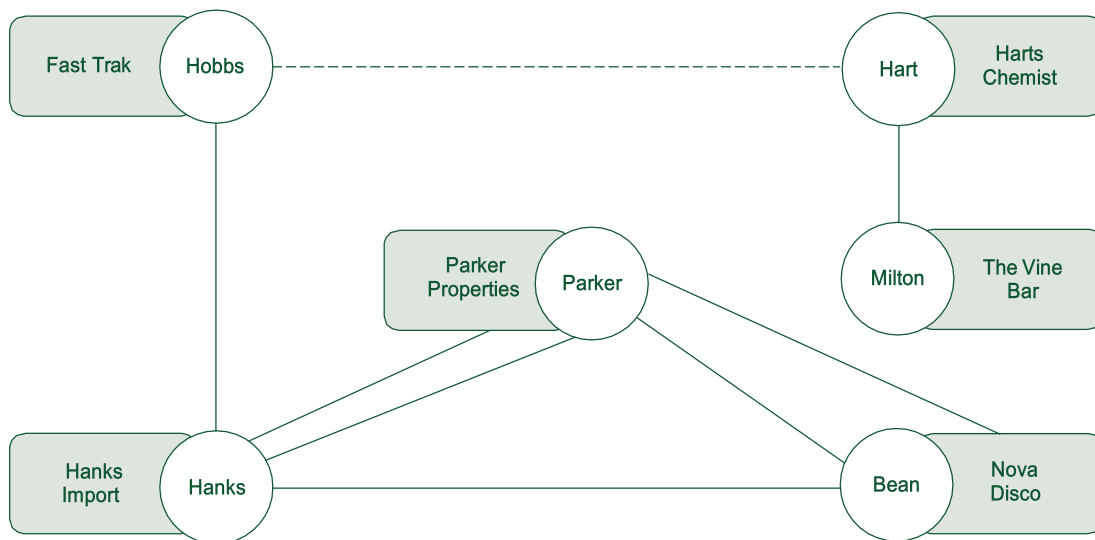
Przykład prezentacji wniosku.

- Na obszarze województwa działa organizacja przestępcza importująca i rozprowadzająca kokainę.
- Legalnie działające przedsiębiorstwa i ich przedstawiciele są wykorzystywani do maskowania prowadzonej działalności przestępczej.
- Na czele organizacji przestępczej stoi Paul Parker.
- Istnieje duże prawdopodobieństwo, że hipoteza jest prawdziwa.

Przykład prezentacji przesłanek.

- Ilość kokainy dostępnej na obszarze województwa znacząco wzrosła.
- Utworzono szereg nowych przedsiębiorstw zajmujących się importem i obrotem towarami z Ameryki Południowej.
- Paul Parker jest powiązany z osobami działającymi w tych przedsiębiorstwach.
- Osoby te były skazane za przestępstwa narkotykowe.

Rys. 11-2. Slajd przedstawiający powiązania między Paulem Parkerem i współpracującymi przedsiębiorstwami handlowymi

Przykład prezentacji zaleceń.

1. Nawiązanie kontaktu z organami celnymi, z myślą o wzajemnej współpracy, w celu stwierdzenia, czy ta działalność jest im znana.
2. Zidentyfikowanie wszelkich innych przedsiębiorstw, z którymi może być powiązany Paul Parker.
3. Ustalenie, czy przedmiotowe przedsiębiorstwa importują i rozprowadzają narkotyki na rzecz innych osób.
4. Wyznaczenie kluczowych funkcjonariuszy prowadzących czynności w sprawie.

RAPORTY PISEMNE

Wyniki analiz są głównie rozpowszechniane poprzez pisemne raporty. Raport pisemny przedstawia kluczowe ustalenia oraz wyniki analizy i skierowany jest do określonych odbiorców. Odbiorcami raportów mogą być: funkcjonariusze służby prewencji, którym należy przedstawić jedynie krótkie podsumowanie, kierownictwo, któremu należy przekazywać bardziej szczegółowe opracowania, jak również koledzy ze służby, którzy wymagają kompletnej informacji. Raport jest najskuteczniejszy do przedstawienia przeglądu wszystkich ustaleń analizy, które będą stanowić podstawę planu dalszych czynności w sprawie – w przypadkach gdy upływ czasu nie ma istotnego znaczenia dla skuteczności przyszłych działań

Należy pamiętać, że raport pisemny ogranicza odbiorcy możliwości bezpośredniej reakcji czy zadawania pytań.

Treść raportu musi sama z siebie wykazać czytelnikowi swoją wartość, by przekonać go do wysnutych wniosków i sformułowanych rekomendacji. W odróżnieniu od ustnej prezentacji, sporządzony raport pisemny nie daje autorowi zbyt wielu możliwości na doprecyzowanie wyjaśnień. Oznacza to, że prezentacja pisemna musi zostać przygotowana profesjonalnie, bo już od pierwszej strony oddziałuje na czytelnika. Na ogół dobrze zaprojektowana, kolorowa i czytelna strona podsumowująca wyniki analizy zostanie lepiej odebrana niż niechlujnie przygotowana strona z dużą ilością tekstu.

Raport należy poddać redakcji – zarówno pod względem precyzji, jak i czytelności argumentów – i, jeśli jest taka możliwość, redakcję tę powinien przeprowadzić ktoś inny niż autor. Zwiększy to wiarygodność raportu i pozwoli zagwarantować, że przekazane zostanie właściwe przesłanie.

Okoliczności mogą sprawić, że raport będzie trzeba sporządzić szybko i w trudnych warunkach, niemniej autor powinien – w miarę możliwości – mieć pod ręką dobre słowniki i sprawne przybory do pisania.

Korzystanie z edytora tekstu zwiększy wydajność autora raportu, ponieważ oprogramowanie takie pozwala stosunkowo łatwo tworzyć, zapisywać i modyfikować dokumenty.

Pisemne raporty – w porównaniu z ustnymi prezentacjami – mają następujące wady i zalety.

Zalety	Wady
Raport można dostosować tak, aby odpowiadał potrzebom określonego, indywidualnego odbiorcy, przez pominięcie informacji, które nie są dla niego istotne.	Autor raportu musi znać odbiorców, by mógł opracować strukturę treści raportu; w przeciwnym razie będzie musiał zawrzeć w raporcie wszystkie znane mu w momencie sporządzania raportu szczegółowe informacje.
Odbiorca może zawsze ponownie przeczytać raport, a kluczowe dla siebie treści odpowiednio oznaczyć.	Po napisaniu raport staje się dokumentem historycznym, ujęciem sytuacji w danym momencie, odnoszącym się do informacji, które były dostępne w chwili jego sporządzenia.
Do treści raportu można później się odnieść, choćby w przypadku zmiany koncepcji lub pojawienia się nowych informacji.	Ze względu na dystans dzielący autora i czytelnika istnieje nieuniknione opóźnienie w kontakcie między nimi.
Forma pisemna ułatwia dalsze rozpowszechnianie.	Trudniej jest kontrolować dystrybucję raportu.

Rozumowanie indukcyjne wykorzystywane w toku procesu analitycznego i podczas ustnych prezentacji ma również znaczenie przy sporządzaniu pisemnego raportu z analizy. Najlepiej, gdy diagramy przygotowane przez analityka nie są rozpatrywane w oderwaniu od kontekstu. Przygotowuje się je, by lepiej zrozumieć rozpoznawaną działalność przestępczą. Powinny one służyć jako zobrazowanie tez raportu oraz prezentacji.

Pięć podstawowych zasad dotyczących pisania raportów analitycznych

- Pisz czytelnie i zwięźle. Niedokładne stwierdzenia lub błędy w obliczeniach podważą przekaz raportu.
- Pisz w trzeciej osobie, aby zapis stał się mniej osobisty.
- Unikaj stosowania żargonu (gwary zawodowej).
- Dbaj o logikę wywodu, formułowanych twierdzeń i wyjaśnianych koncepcji.
- Zatrósz się o prawidłową pisownię i gramatykę. Błędy rozpraszają czytelnika, a w przypadku nazw i danych dotyczących tożsamości mogą prowadzić do nieporozumień.

W raporcie należy zawrzeć najistotniejsze ustalenia, konkluzje i zalecenia. Podobnie jak w przypadku ustnej prezentacji, w raporcie pisemnym trzeba przekazać wyniki analizy, używając prostego, niespecjalistycznego języka i wskazać elementy wymagające szczególnej uwagi. Treść powinna być czytelna, zwięzła, w odpowiednim formacie i właściwie rozmieszczona, tak aby uniknąć nadmierne długich bloków tekstu.

Przy sporządzaniu raportów analitycznych warto skorzystać z zasady odwróconej piramidy. Dla jej efektywnego stosowania należy sobie wyobrazić, że każdy akapit raportu jest piramidą, która stoi na własnym czubku.

Najistotniejsza koncepcja powinna znaleźć się w najszerszej części piramidy, w zdaniu tematycznym – reszta zawartości danego akapitu wspiera tę wiodącą myśl. Tym samym zdania, które następują po zdaniu tematycznym, należy umieszczać w porządku malejącym co do znaczenia.

Jak na odwróconą piramidę można też spojrzeć na strukturę całego raportu. Najistotniejsze informacje należy zawrzeć na początku dokumentu, nie na końcu. Jeśli ta pierwsza część okaże się wystarczająco zajmująca, czytelnik będzie kontynuował lekturę. Przy sporządzaniu raportu pisemnego należy pamiętać, że odbiorca chce od razu poznać „istotę sprawy” – a jest nią opracowany przez analityka wniosek. Niektórzy autorzy czekają z przedstawieniem istoty rozpoznawanego zagadnienia do końca raportu, co przypomina odciąganie puenty na koniec opowiadanej historii. Tymczasem w przypadku raportu analitycznego należy postąpić dokładnie odwrotnie – wyjść od puenty i następnie opowiedzieć całą historię, czyli przedstawić szczegółowe informacje, które prowadzą do sformułowanego wniosku.

Jeśli pamięta się o stosowaniu tej zasady na przestrzeni całego raportu – w odniesieniu do jego układu, poszczególnych jednostek redakcyjnych i akapitów – zarówno pisanie, jak i lektura raportu stają się łatwiejsze.

W efekcie streszczenie raportu można sporządzić przez zestawienie kolejnych zdań tematycznych z pierwszych trzech lub czterech akapitów. Ten sposób budowania streszczenia – choć wymaga zwykle zmian redakcyjnych, aby uniknąć powtórzeń i zapewnić płynną lekturę – często okazuje się skuteczny.

Dla utrzymania uwagi czytelnika istotna jest również struktura każdego zdania tematycznego. Powinno ono odpowiadać na dwa pytania: „co?” (opis faktów) oraz „co z tego?” (konsekwencje wspomnianych faktów). W ten sposób czytelnik dowiaduje się jednocześnie, co się dzieje i dlaczego jest to istotne.

Po sporządzeniu wstępnej wersji raportu warto zweryfikować wyniki swojej pracy, zadając sobie pytanie: Czy sam tytuł odpowiada na pytania „co?” i „co z tego?” w odniesieniu do całego dokumentu? Następnie należy zastosować tę samą technikę do zdania tematycznego streszczenia. Wreszcie każde zdanie otwierające każdy akapit powinno spełniać ten warunek.

Dodatkową korzyścią ze stosowania modelu odwróconej piramidy jest to, że dzięki niej łatwiej zachować zwięźłość raportu. Technika ta zmusza autora do skupienia się wyłącznie na faktach, które mają bezpośrednie znaczenie dla tematu. Pozwala również określić, które fakty są kluczowe, a o których „dobrze wiedzieć”.

Wreszcie – solidny tekst często oznacza konieczność gruntownego przepisania. Podobno Mark Twain pewnego razu przeproszał przyjaciela, że przesłał mu długi list, tłumacząc się, że nie miał czasu napisać krótszego.

Trzy najczęściej popełniane błędy w pisaniu

- *Długie wprowadzenie* – autor powoli prowadzi argumentację, wstrzymując się z konkluzjami do końca. Przepuszczalnie ma to służyć udratyzowaniu konkluzji. Niestety, większość czytelników nie dokończy lektury dokumentu.
- *Ścisła chronologia* – błąd poniekąd podobny do wspomnianego powyżej. Polega na opowiadaniu historii w porządku chronologicznym, stąd i najistotniejsze elementy pojawiają się dopiero na końcu. Zazwyczaj jednak czytelnicy są zainteresowani aktualnymi zdarzeniami i tracą cierpliwość.
- *Solidna robota* – problem ten najlepiej odzwierciedla zdanie: „Spójrzcie, jak wiele wiem na ten temat”. Zazwyczaj analityk gromadzi ogromne ilości informacji i z trudem przychodzi mu się z nimi rozstać. W konsekwencji powstaje długie i nieukierunkowane opracowanie.

Zawartość pisemnego raportu

1. Strona tytułowa

Na stronie tytułowej powinny znaleźć się: tytuł, imię i nazwisko analityka, nazwa jednostki i data sporządzenia raportu. Tytuł ma za zadanie przyciągnąć uwagę czytelnika. W przypadku dokumentu niejawnego strona tytułowa powinna posiadać odpowiednie oznaczenia.

2. Spis treści

Będzie konieczny w większości przypadków, szczególnie jeśli w dokumencie znajdzie się duża liczba diagramów, załączników itd.

3. Wstęp

Wstęp powinien być krótki i zawierać szczegółowe informacje na temat rodzaju przeprowadzonej analizy, zastosowanych metod, celu analizy, zespołu, który ją przeprowadził, oraz – o ile ma to zastosowanie – szczegółowe informacje o okresach objętych analizą. Ponadto we wprowadzeniu należy zamieścić legendę do wszelkich oznaczeń i symboli zastosowanych w raporcie do wyróżniania fragmentów tekstu oraz obiektów i powiązań używanych na diagramach.

4. Streszczenie

W streszczeniu raportu powinien znaleźć się rozwinięty wniosek. Streszczenie również powinno być krótkie i zawierać przegląd wyników analizy, tj. opracowane hipotezy, konkluzje, przesłanki i zalecenia.

5. Raport zasadniczy

Przesłanki oraz informacje, na podstawie których je wywiedziono, tworzą zasadniczą część raportu. Również w tym przypadku tekst powinien być zwięzły i w logiczny sposób oddawać strukturę przeprowadzonej analizy. Część zasadniczą opracowania należy rozpocząć od przedstawienia wniosku podsumowującego wszystkie zidentyfikowane przesłanki. Następnie przechodzi się do opisu przesłanek, które wynikają ze zgromadzonych informacji zilustrowanych niewielkimi diagramami, takimi jak diagramy powiązań i profile finansowe. Zaleca się, aby przyciągnąć uwagę czytelnika do wniosków oraz komentarzy analityka (np. wskazujących luki informacyjne) poprzez umieszczanie tekstu w ramkach z wykorzystaniem różnych kolorów tła. Do ilustracji treści prezentowanych w tej części raportu można również użyć fotografii. Należy jednak pamiętać, że ich nadmiar może negatywnie wpływać na czytelność raportu oraz utrudniać jego rozpowszechnianie za pomocą poczty elektronicznej.

6. Wnioski i rekomendacje

W podsumowującej części raportu można powtórzyć wybrane wnioski jako konkluzje i przedstawić zalecenia wraz z uzasadnieniem, które powinno mieć solidne oparcie w wynikach analizy.

7. Luki informacyjne

W zależności od rodzaju i celów redagowanego opracowania analitycznego niezwykle użyteczne może okazać się zamieszczenie wykazu zidentyfikowanych w toku analizy luk informacyjnych w wydzielonej do tego celu części opracowania. Zidentyfikowane braki w informacjach należy pogrupować odpowiednio do instytucji, które mogą podjąć działania, aby wypełnić luki ustaleniami. Pozwoli to zainteresowanym stronom na zapoznanie się z działaniami, które mają obowiązek podjąć, a odbiorcom raportu – na inicjowanie działań i sprawdzanie ich postępów.

8. Załączniki

W tej ostatniej części raportu gromadzi się wszelkie obszerne diagramy i dodatkowe ilustracje obrazujące wyniki analiz.

Rekomendując realizację określonych czynności lub oczekując odpowiedniej reakcji, należy zastanowić się, czy taka rekomendacja lub oczekiwanie są wykonalne i realistyczne. Nieuzasadnione lub niemożliwe do spełnienia postulaty będą prowadziły do obniżenia wiarygodności opracowania analitycznego i jego autorów, ale również zaszkodzą późniejszym publikacjom. W raporcie należy zawrzeć wskazówkę, w jaki sposób można kierować pytania do autorów lub uzyskać od nich wyjaśnienia zamieszczonych w nim twierdzeń. Może to oznaczać konieczność wskazania punktu kontaktowego, gdzie odbiorca będzie mógł nawiązać kontakt z autorem.

Przed przesłaniem raportu autor powinien przeczytać cały dokument, aby upewnić się, że jest on zrozumiały, został napisany poprawnie (szczególnie w odniesieniu do nazw osób, podmiotów i miejsc), treść jest czytelna i dokładna.

Już samo to zwiększy wiarygodność raportu i zapobiegnie problemom na kolejnych etapach sprawy, zwłaszcza jeśli raport miałby zostać przedstawiony w sądzie.

Przedstawiony tutaj model ma w zamierzeniu służyć analitykowi jako zestaw wskazówek przy sporządzaniu dokumentu, który z kolei musi osiągnąć zamierzony cel, czyli – innymi słowy – przekazać odbiorcom wyniki analizy w możliwie jak najbardziej czytelny, zwięzły i logiczny sposób.

Struktura i sposób przedstawienia informacji – zarówno w formie pisemnej, jak i ustnej – powinny gwarantować jak największe oddziaływanie na odbiorców. Wymaga to wyobraźni i oryginalności ze strony osoby przedstawiającej wyniki analizy. Analitycy rozwijają te zdolności w praktyce i wraz z upływem czasu nabierają doświadczenia.

Załącznik I. Przykładowe wytyczne dotyczące przetwarzania informacji kryminalnych

I. Wstęp

Niniejsze wytyczne określają standardy postępowania w odniesieniu do bazy informacji kryminalnych prowadzonej przez (nazwa służby). Bazę danych tworzy się, aby realizować zadania ustawowe nałożone na (nazwa służby) w zakresie (np. gromadzenia, oceny, zestawiania, analizy i rozpowszechniania informacji o osobach i grupach, które podejrzewa się o działalność przestępczą, a także przekazywania tych informacji kierownictwu służby w celu zapobiegania przestępczości i na potrzeby wspierania procesu decyzyjnego).

Standardy te sporządzono w celu zapewnienia odpowiedniej równowagi między: z jednej strony – prawami i swobodami obywateli, a z drugiej – koniecznością gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania przez organy ścigania informacji dotyczących osób i grup, które mogą być zaangażowane w działalność przestępczą.

II. Definicja informacji kryminalnych i analizy kryminalnej

Baza informacji kryminalnych prowadzona przez (nazwa służby) zawiera informacje na temat działalności i powiązań:

A. osób, co do których:

1. istnieje uzasadnione przypuszczenie, że były lub są zaangażowane w planowanie, organizowanie, finansowanie, zlecenie popełnienia lub usiłowanie popełnienia czynów zabronionych;

lub

B. organizacji, przedsiębiorstw i grup, co do których:

1. istnieje uzasadnione przypuszczenie, że były lub są zaangażowane w planowanie, organizowanie, finansowanie, zlecenie, popełnianie lub usiłowanie popełnienia czynów zabronionych;

lub

2. istnieje uzasadnione przypuszczenie, że są lub były prowadzone, kontrolowane, finansowane lub infiltrowane przez znanych lub potencjalnych przestępców.

III. Zakres gromadzonych informacji

W bazie informacji kryminalnych przechowuje się wyłącznie informacje powiązane z przestępcami lub czynami zabronionymi, które spełniają kryteria włączenia do zbioru.

Do bazy informacji kryminalnych nie wprowadza się informacji na temat przekonań politycznych, religijnych lub społecznych oraz powiązań lub działań dowolnej osoby fizycznej, osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, chyba że informacje te dotyczą bezpośrednio działalności przestępczej danej osoby lub jednostki organizacyjnej.

Baza informacji kryminalnych nie zawiera również żadnych informacji, które uzyskano z naruszeniem powszechnie obowiązujących przepisów prawa.

IV. Kryteria wprowadzania informacji do bazy

Wszelkie informacje przetwarzane w bazie informacji kryminalnych zostały wprowadzone stosownie do kryteriów określonych przez (nazwa właściwego organu). Informacje przechowuje się w bazie zgodnie z obowiązującymi standardami przetwarzania informacji kryminalnych.

A. Kryteria ogólne

1. W bazie informacji kryminalnych zawiera się informacje dotyczące: osoby fizycznej, organizacji, przedsiębiorstwa lub grupy, co do których istnieje uzasadnione przypuszczenie, że byli lub są zaangażowani w planowanie, organizowanie, finansowanie, zlecenie popełnienia lub usiłowanie popełnienia przynajmniej jednego z następujących czynów zabronionych:
 - a. zabójstwo,
 - b. lichwa,
 - c. przestępstwa hazardowe,
 - d. przestępstwa narkotykowe,
 - e. rozbój,
 - f. podpalenie,
 - g. porwanie,
 - h. paserstwo,
 - i. udział w zorganizowanej grupie przestępczej,
 - j. pranie pieniędzy,
 - k. wymuszenie rozbójnicze,
 - l. wyłudzenie,
 - m. oszustwo,
 - n. fałszerstwo,
 - o. posługiwanie się dokumentem stwierdzającym tożsamość innej osoby,
 - p. posługiwanie się materiałem wybuchowym,
 - q. przestępstwa o charakterze terrorystycznym.
2. Aby daną osobę lub podmiot wprowadzić do bazy, nie wystarczy wykazanie ich związku z jednym lub większą liczbą wyżej wymienionych rodzajów działalności przestępczej. Oprócz tego muszą oni zostać oznaczeni nazwą oraz unikalnym identyfikatorem (np. data urodzenia, numer identyfikacji kryminalnej, numer ubezpieczenia społecznego, numer prawa jazdy, adres).

Identyfikacja obiektów wprowadzanych do bazy jest konieczna, by konkretną osobę/podmiot odróżnić od innych osób i podmiotów już wprowadzonych do bazy i tych, które zostaną wprowadzone w przyszłości.

Uwaga: Wyjątkiem od tej zasady są tzw. bazy *modus operandi*. W rejestrach tych opisuje się unikalną metodę prowadzenia określonego rodzaju działalności przestępczej, przy czym metody tej nie można bezpośrednio powiązać z możliwym do zidentyfikowania podejrzanym. Rekordy wprowadzane do tej bazy można przechowywać przez nieograniczony czas – w tym czasie poszukuje się dodatkowych informacji identyfikujących. Należy również zauważyć, że ze względu na powszechne wykorzystywanie przez osoby zaangażowane w działalność przestępczą i terrorystyczną różnych (w tym fałszywych) tożsamości, przechowywane w bazie danych identyfikatory dotyczące określonej osoby mogą okazać się niewłaściwe.

B. Kryteria dotyczące tymczasowego przechowywania rekordów

Informacjom, które nie spełniają kryteriów trwałego przechowywania, ale mogą być istotne w odniesieniu do śledztwa obejmującego jedną z wcześniej wskazanych kategorii przestępstw, należy nadać status tymczasowy. Informacji o takim statusie nie należy przechowywać dłużej niż rok, chyba że pojawi się uzasadniony powód, dla którego informacjom trzeba będzie nadać status stały. Przykładem takiego uzasadnionego powodu jest sytuacja, gdy kilka informacji wskazuje na to, że popełniono przestępstwo, ale do wskazania podejrzanego konieczny jest więcej niż rok. W tym okresie należy podjąć wysiłki w celu zidentyfikowania osoby/podmiotu lub potwierdzenia informacji, tak aby można było określić jej ostateczny status. Jeśli z upływem tego rocznego okresu informacja jest wciąż sklasyfikowana jako tymczasowa, należy ją usunąć. Status tymczasowy można przyznać osobie, organizacji, przedsiębiorstwu lub grupie w następujących przypadkach:

1. Osoby/podmiotu nie można zidentyfikować – w odniesieniu do danej osoby/podmiotu (choć podejrzewa się ją/go o zaangażowanie w działalność przestępczą) nie ma żadnych dostępnych elementów opisu fizycznego, numerów identyfikacyjnych lub cech charakterystycznych;
2. Zaangażowanie jest niepewne – osobę/podmiot podejrzewa się o działalność przestępczą, ponieważ posiada:
 - a. Przypuszczalne powiązania przestępcze – osoba, organizacja, przedsiębiorstwo lub grupa (choć obecnie brak ustaleń dotyczących jej działalności przestępczej) jest powiązana z notowanymi przestępcami i prawdopodobne jest, że współuczestniczy w nielegalnej działalności;
 - b. Historyczne powiązania przestępcze – osoba, organizacja, przedsiębiorstwo lub grupa (choć obecnie brak ustaleń dotyczących jej działalności przestępczej) posiada historię powiązań z osobami, co do których potwierdzono, że były zaangażowane w działalność przestępczą, i które, stosownie do aktualnych ustaleń, mogły nadal się w nią angażować.

V. Ocena informacji

Przed wprowadzeniem informacji do bazy informacji kryminalnych podlegają one ocenie i oznaczeniu pod względem wiarygodności i istotności treści. Na informacje pozyskiwane przez jednostkę operacyjną składają się również niesprawdzone oskarżenia lub pogłoski. Przeprowadzenie oceny źródła i treści informacji wskazuje przyszłym użytkownikom wartość i użyteczność informacji. Przekazywanie informacji, których nie poddano ocenie, w przypadku gdy wiarygodność źródła jest niska, a prawdziwość treści można poddać w wątpliwość, szkodzi działalności służby i narusza zasady ochrony danych osobowych. Taką ocenę należy systematycznie przeprowadzać, stosownie do wskazówek zamieszczonych w rozdziale 4. dotyczącym oceny źródeł i informacji.

VI. Klasyfikacja informacji

Informacje gromadzone w bazie informacji kryminalnych klasyfikuje się w celu ochrony źródeł, realizowanych czynności oraz danych osobowych. W klasyfikacji też wskazuje się reguły przekazywania informacji na zewnątrz.

Klasyfikacja informacji podlega nieustannym zmianom. Upływ czasu, zamknięcie spraw i inne czynniki mogą wpływać na klasyfikację poszczególnych dokumentów. Dokumenty w ramach zbiorów informacji kryminalnych należy poddawać bieżącemu przeglądowi, tak aby ustalić, czy konieczne jest zniesienie, obniżenie lub podwyższenie klasyfikacji bezpieczeństwa, by ograniczyć przekazywanie informacji wyłącznie do uzasadnionych przypadków.

A. Informacje wrażliwe

1. Informacje odnoszące się do poważnej działalności przestępczej objętej rozpoznaniem.
2. Informacje pozwalające na zidentyfikowanie osobowych źródeł informacji.
3. Meldunki, których wytwórcy nałożyli ograniczenia w ich rozpowszechnianiu.

B. Poufne

1. Meldunki zawierające informacje kryminalne, których nie oznaczono jako wrażliwe.
2. Informacje otrzymane za pośrednictwem kanałów służbowych, niesklasyfikowane jako newralgiczne i przeznaczone do wykorzystania jedynie przez organy ścigania.

C. Zastrzeżone

1. Meldunki, które we wcześniejszym terminie sklasyfikowano jako wrażliwe lub poufne, a w przypadku których nie istnieje już konieczność utrzymania wysokiego poziomu bezpieczeństwa.
2. Informacje inne niż poufne, przygotowane na potrzeby lub przez organy ścigania.

D. Jawne

1. Informacje związane z życiem publicznym, do których dostęp – w pierwotnej formie – uzyskać może ogół odbiorców (tj. informacje publiczne).
2. Informacje medialne (tj. publicznie dostępne raporty, gazety i czasopisma).

VII. Dokumentowanie źródeł informacji

We wszystkich przypadkach należy udostępnić elementy identyfikujące źródło, przy czym elementy te należy podać wraz z samymi danymi. Należy przedstawić prawdziwą tożsamość źródła, chyba że istnieje konieczność jej szczególnej ochrony. W przypadkach gdy wskazanie źródła z imienia i nazwiska lub nazwy nie jest wykonalne ze względów bezpieczeństwa, można zastosować numer kodujący. Poufny wykaz zakodowanych źródeł informacji powinien być przechowywany przez osobę sprawującą nadzór nad jednostką operacyjną, ewentualnie w ramach rejestru lub bazy danych źródeł niejawnych.

VIII. Kontrola jakości informacji

Przed wprowadzeniem danych do bazy informacji kryminalnych należy przeprowadzić ich gruntowny przegląd pod względem spełniania wytycznych dotyczących rejestrowania danych oraz strategii służby. Osoba sprawująca nadzór nad jednostką wywiadowczą zapewnia, by wszystkie informacje wprowadzone do przedmiotowej bazy danych spełniały kryteria przetwarzania informacji oraz zostały odpowiednio ocenione i sklasyfikowane.

IX. Rozpowszechnianie informacji analitycznych

A. Wyjątek od zasady jawności dokumentów urzędowych

Wszystkie dokumenty, materiały i informacje dotyczące informacji kryminalnych opracowanych, zestawionych, uzyskanych lub przechowywanych przez (nazwa danego organu) uznaje się za niejawne, o charakterze niepublicznym i za niepodlegające ustawie o dostępie do informacji publicznej.

B. Kryteria

Informację z bazy informacji kryminalnych można udostępnić wyłącznie osobie fizycznej uprawnionej do jej uzyskania, dla której dostęp do tej informacji jest konieczny ze względu na prowadzone czynności służbowe. „Prawo do wiedzy” oznacza, że wnioskujący o informację ma urzędową zdolność i nadane przepisami ustawowymi uprawnienie, by otrzymać informację, o którą się ubiega. „Wiedza konieczna” oznacza, że informacja, która ma zostać udostępniona, jest niezbędna do rozpoczęcia, dalszego prowadzenia lub ukończenia sprawy służbowej.

C. Ograniczenia odnoszące się do danych przekazanych przez strony trzecie

Żadnego „oryginalnego dokumentu”, który pozyskano od zewnętrznego organu, nie można przekazać innemu organowi (trzeciemu) bez zgody organu, w którym dokument wytworzono.

D. Rozpowszechnianie informacji

Informacje można rozpowszechniać za zgodą niżej wymienionych osób.

Wymagany poziom bezpieczeństwa	Kryteria rozpowszechniania	Uprawnienia do wydania zezwolenia na rozpowszechnianie
Informacje wrażliwe	Ograniczone do uprawnionych funkcjonariuszy i pracowników organów ścigania, którzy wykażą konieczność ich posiadania.	(Imię i nazwisko osoby z kadry kierowniczej)
Informacje poufne	Podobnie jak w przypadku informacji wrażliwych.	Kierownik komórki analitycznej
Informacje zastrzeżone	Podobnie jak w przypadku informacji wrażliwych.	Kierownik komórki analitycznej
Informacje jawne	Brak ograniczeń.	Kierownik komórki analitycznej

E. Rozpowszechnianie informacji w celu uniknięcia bezpośredniego zagrożenia

Powyższe ograniczenia w rozpowszechnianiu informacji nie wykluczają możliwości udostępnienia informacji analitycznej funkcjonariuszowi publicznemu lub – w razie potrzeby – dowolnej innej osobie w celu uniknięcia bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzi, a także mienia.

F. Kontrola rozpowszechniania

Aby wyeliminować nieuprawnione wykorzystanie i nadużywanie systemu, (nazwa danego organu) korzysta z formularza kontroli rozpowszechniania informacji, który prowadzi się dla każdego przechowywanego dokumentu. W tym formularzu kontrolnym rejestruje się:

1. Datę wniosku o udzielenie informacji;
2. Nazwę organu;
3. Osobę, która wnioskuje o informację;
4. Wiedzę konieczną;
5. Udzieloną informację;
6. Imię i nazwisko osoby, która rozpatrzyła wniosek.

X. Przegląd i usuwanie danych

Informacje w bazie informacji kryminalnych poddaje się okresowemu przeglądowi pod kątem ponownej klasyfikacji lub usuwania rejestracji, tak aby: zagwarantować, że przetwarzane dane są aktualne, dokładne i istotne w odniesieniu do potrzeb i określonego przepisami prawa zakresu przetwarzania przez (nazwa danego organu); zapewnić osobom prawo do zachowania prywatności zgodnie z gwarancjami wynikającymi z obowiązujących przepisów ustawowych oraz zapewnić odpowiedni poziom klasyfikacji bezpieczeństwa.

A. Kryteria usuwania danych

Informacje poddaje się przeglądowi lub usuwa po rozważeniu następujących aspektów:

1. Użyteczność – czy z informacji korzystano w ciągu ostatnich dwóch lat?
2. Aktualność i istotność – czy nadal prowadzona jest sprawa?
3. Dokładność i kompletność – czy informacja wciąż jest ważna?

B. Okresy przeglądu i usuwania danych

1. Dane o charakterze stałym – dane te poddaje się przeglądowi lub usuwa co pięć lat.
2. Dane o charakterze tymczasowym – dane te poddaje się przeglądowi lub usuwa co roku.

C. Sposób niszczenia

1. Dane usunięte z bazy informacji kryminalnych należy zniszczyć. Niszczenie przeprowadza się w odniesieniu do wszelkich rejestracji lub pism, które wskazują określoną osobę z imienia i nazwiska.

XI. Bezpieczeństwo danych

A. Bezpieczeństwo fizyczne

Baza informacji kryminalnych musi się znajdować w strefie bezpieczeństwa, przy czym dostęp do danych musi być ograniczony do uprawnionych pracowników.

B. Bezpieczeństwo w zakresie programowania

Dane wprowadzone do bazy informacji kryminalnych należy przechowywać w taki sposób, aby nie mogły one zostać zmienione, zniszczone, usunięte lub udostępnione bez odpowiednich uprawnień. Nieuprawnione pozyskiwanie, przetwarzanie lub ujawnienie informacji zawartych w systemie skutkuje sankcjami. Najlepszym sposobem na osiągnięcie tego celu jest ustanowienie zasad audytu oraz okresowych kontroli i badań inspekcyjnych.

Zatwierdzenie

Niniejsze wytyczne wchodzi w życie z chwilą podpisania.

Szef organu:

Nazwa organu:

Data:

Załącznik II. Formułowanie rekomendacji

Po przejściu przez proces analityczny co najmniej raz – a zapewne wiele razy, aby móc dojść do ostatecznego wniosku – analityk uzyskuje pogłębioną wiedzę na temat danej sprawy lub przedsięwzięcia. Poziom wiedzy uzyskanej przez analityka może być nawet większy niż w przypadku odbiorców analizy (funkcjonariuszy pionu operacyjno-śledczego, kadry kierowniczej). Ostatecznym rezultatem każdej analizy powinno być wskazanie kierunku dalszych działań.

Należy spróbować odpowiedzieć na pytanie, jakie działania należy podjąć teraz, albo wręcz – czego nie należy robić. Do zadań analityka nie należy podejmowanie decyzji dotyczących uruchamiania zasobów, ale zapewnienie informacji niezbędnych do ich podjęcia. Formułowanie rekomendacji stanowi pełnoprawną część tego procesu, ale szczegółowy zakres rekomendacji może różnić się w zależności od tego, kto jest adresatem analizy i jaki rodzaj wniosku przedstawiono. Ogólnie rzecz ujmując, rekomendacje dotyczą następujących obszarów:

Dalsze gromadzenie informacji/ukierunkowane pozyskiwanie informacji (wypełnianie luk informacyjnych) – Weryfikacja wniosków wymaga pozyskania określonych informacji. W rekomendacjach przedstawia się ukierunkowane wskazówki co do powrotu na początkowy etap procesu analitycznego, dzięki czemu zasoby nie zostaną roztrwonione na gromadzenie nieistotnych informacji. Analitycy mogą wskazywać, w jaki sposób informacje te można pozyskać, a także sugerować alternatywne rozwiązania. Rekomendacje należy formułować tak, aby uniknąć powtarzania oczywistych twierdzeń, gdyż może to obniżyć wartość analizy.

Wskazywanie głównych figurantów – W wyniku analizy działalności siatki przestępczej analityk może wskazać określoną osobę jako głównego figuranta sprawy, którego unieszkodliwienie najbardziej zaszkodziłoby działalności całej siatki. Rekomendacja tego typu jest szczególnie ważna przy opracowywaniu profiliów rynków przestępczych lub profiliów działalności przestępczej.

Środki prewencyjne – W działalności organów ścigania bardzo łatwo skupić całą uwagę na zatrzymywaniu i ściganiu sprawców przestępstw. Niemniej istnieją inne metody i sposoby zapobiegania popełnianiu przestępstw. W tym obszarze obiektywne podejście analityka i jego zdolność do przekrojowego myślenia mogą doprowadzić do nowych rozwiązań starych problemów. Tego rodzaju rekomendacje mogą okazać się odpowiednie w analizie wzorców działalności przestępczej, opracowywaniu profiliów problemów oraz raportach strategicznych.

Prognozy/zagrożenia – Ze względu na sam swój charakter ten rodzaj rekomendacji może wzbudzać duże kontrowersje. Kluczowe znaczenie ma zdolność do czytelnego określenia założeń, na których opiera się takie rekomendacje, ponieważ mogą one zostać ujawnione na dalszym etapie sprawy i poddane ocenie prawnej. Analiza ryzyka jest stosunkowo nowym zagadnieniem, które wykształciło się wyraźnie wraz z pojawieniem się prawodawstwa chroniącego prawa człowieka.

Polityki/procedury – W toku analizy strategicznej należy zwracać uwagę na niedoskonałości w obowiązujących strategiach i procedurach lub na nieadekwatny przydział zasobów, co z kolei powinno stać się przedmiotem zaleceń. W najlepszym wypadku takie krytyczne uwagi powinny prowadzić do przedstawienia alternatywnych rozwiązań danego problemu.

Przedstawiona wyżej lista rekomendacji nie jest w żadnym wypadku zamknięta i w różnego rodzaju opracowaniach analitycznych analityk powinien korzystać ze swobody przedstawienia różnych rodzajów rekomendacji. Niektóre analizy wymagają wykorzystania tylko jednego rodzaju zaleceń, inne – kilku. Oczywiście analityk w tej kwestii powinien kierować się wytycznymi sformułowanymi na etapie zlecenia analizy. Jeżeli w wyniku przeprowadzonych czynności analityk nabierze przekonania, że należy przedstawić rekomendacje w obszarach nieujętych w pierwotnym zleceniu, wówczas może zaprezentować je ustnie lub w formie dodatkowego załącznika do głównego raportu. Niezależnie od wybranego rozwiązania zaleca się, aby kwestię tę przedyskutować ze zleceniodawcą przed rozpowszechnieniem rekomendacji wykraczających poza zakres zlecenia.

Zdolność analityka do formułowania rekomendacji rozwinię się w miarę nabierania doświadczenia zawodowego. Częścią tego doświadczenia powinno być gromadzenie wiedzy na temat zdolności macierzystej organizacji analityka do pozyskiwania informacji, np. za pośrednictwem systemów teleinformatycznych, w toku pracy operacyjnej czy w efekcie współpracy z innymi organami. Wiedza taka zagwarantuje, że sformułowane rekomendacje będą zarówno praktyczne, jak i wykonalne, co sprawi, że z większym prawdopodobieństwem zostaną zaakceptowane i przyjęte.

Formułując rekomendacje, analityk przekłada wiedzę uzyskaną w toku analizy na koncepcje i rozwiązania, które mają spowodować, że śledztwo lub sprawa operacyjna będzie postępować. Formułowanie rekomendacji stanowi kluczową i ostateczną część procesu analitycznego poprzedzającego etap rozpowszechniania wyników analizy. Rozpowszechniane informacje analityczne są produktem, na podstawie którego będzie oceniana analiza. Z tego względu należy dołożyć wszelkich starań przy formułowaniu i przedstawianiu rekomendacji.

W tym wydaniu ze względu na znaczną odmienność polskich rozwiązań pominięty został Załącznik III zatytułowany „Baza danych wywiadu kryminalnego” [przyp. red.].

Bibliografia

1. „Criminal Intelligence Analysis” [Analiza kryminalna] (West Yorkshire Police, 1998 r.).
2. 2003 Anacapa Sciences, Inc.
3. B. Fiora, „Writing Intelligence Reports that Get Read” [Sporządzanie raportów analitycznych, które chętnie się czyta] (Competitive Intelligence Magazine, vol. 5 nr 1, styczeń–luty 2002 r.).
4. D. McDowell, „Strategic Intelligence” [Analiza strategiczna] (Istana Enterprises, 1998 r.).
5. Europol Analytical Unit, Haga, 10–21 maja 1999 r.
6. „Europol Guidelines on Intelligence” [Wytyczne Europolu dotyczące analizy].
7. IACP, „Criminal Intelligence Sharing Summit Participant Materials” [Materiały dla uczestników szczytu na temat dzielenia się kryminalnymi informacjami analitycznymi], część 3.
8. IACP, „Criminal Intelligence Sharing: A National Plan for Intelligence-Led Policing at the Local, State and Federal Levels” [Dzielenie się analizą krajową: plan krajowy na rzecz prowadzenia działań w oparciu o wyniki analizy na poziomie federalnym, stanowym i lokalnym], sierpień 2002 r.
9. „ICPO-Interpol Guidelines on Criminal Intelligence Analysis” [Wytyczne ICPO – Interpolu w zakresie analizy kryminalnej] (wersja 3, 2000 r.).
10. „Intelligence 2000: Revising the Basic Elements” [Analiza 2000: przegląd podstawowych elementów], LEIU/IALEIA, 2000 r.
11. M. Peterson, „Applications in Criminal Intelligence Analysis” [Zastosowanie aplikacji w analizie kryminalnej] (Praeger, 1994 r.).
12. M. Peterson „Joining the Debate: Product vs. Process” [Głos w dyskusji: produkt a proces] (IALEIA Journal, vol. 11 nr 1).
13. National Criminal Intelligence Service, „National Intelligence Model” [Krajowy model wywiadu].
14. P. Andrews, „Principles of Network Analysis” [Zasady analizy sieciowej] (Issues of Interest to Law Enforcement: Intelligence – the Ultimate Managerial Tool, Law Enforcement Intelligence Unit, 1982 r.).
15. R. Davis, „Social Network Analysis: an Aid to Conspiracy Investigations” [Analiza sieci społecznych: wsparcie w śledztwach dotyczących zmnów przestępczych] (FBI Law Enforcement Bulletin, grudzień 1981 r.).
16. R. Morehouse, „The Role of Criminal Intelligence in Law Enforcement” [Rola analizy kryminalnej w działaniach organów ścigania] („Intelligence 2000: Revising the basic Elements, LEIU/IALEIA, 2000 r.).
17. UNDCP, „Intelligence Policy and Training Manual” [Podręcznik dotyczący strategii i szkoleń analitycznych] (2000 r.).
18. Wantanabe, Frank, „Fifteen Axioms for Intelligence Analysts” [Piętnaście reguł dla analityków wywiadowczych] (<https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/97unclass/axioms.html>).
19. West Yorkshire Police, czerwiec 2002 r. oraz Anacapa Life Sciences Inc., 1993 r.
20. White House Task Force, 2000 r.

